

SAVO ŽEMĖ SAUGOSIME IR
NUO UŽSIENIEČIŲ, IR NUO SAVŲ **6 p.** | **GYVENTOJŲ MAŽĖJA,**
VIEŠASIS SEKTORIUS – NE **10 p.** | **V.JANUKOVYČIUS** IŠSĖMĖ
POLITINĖS SĖKMĖS ARUODĄ **26 p.**

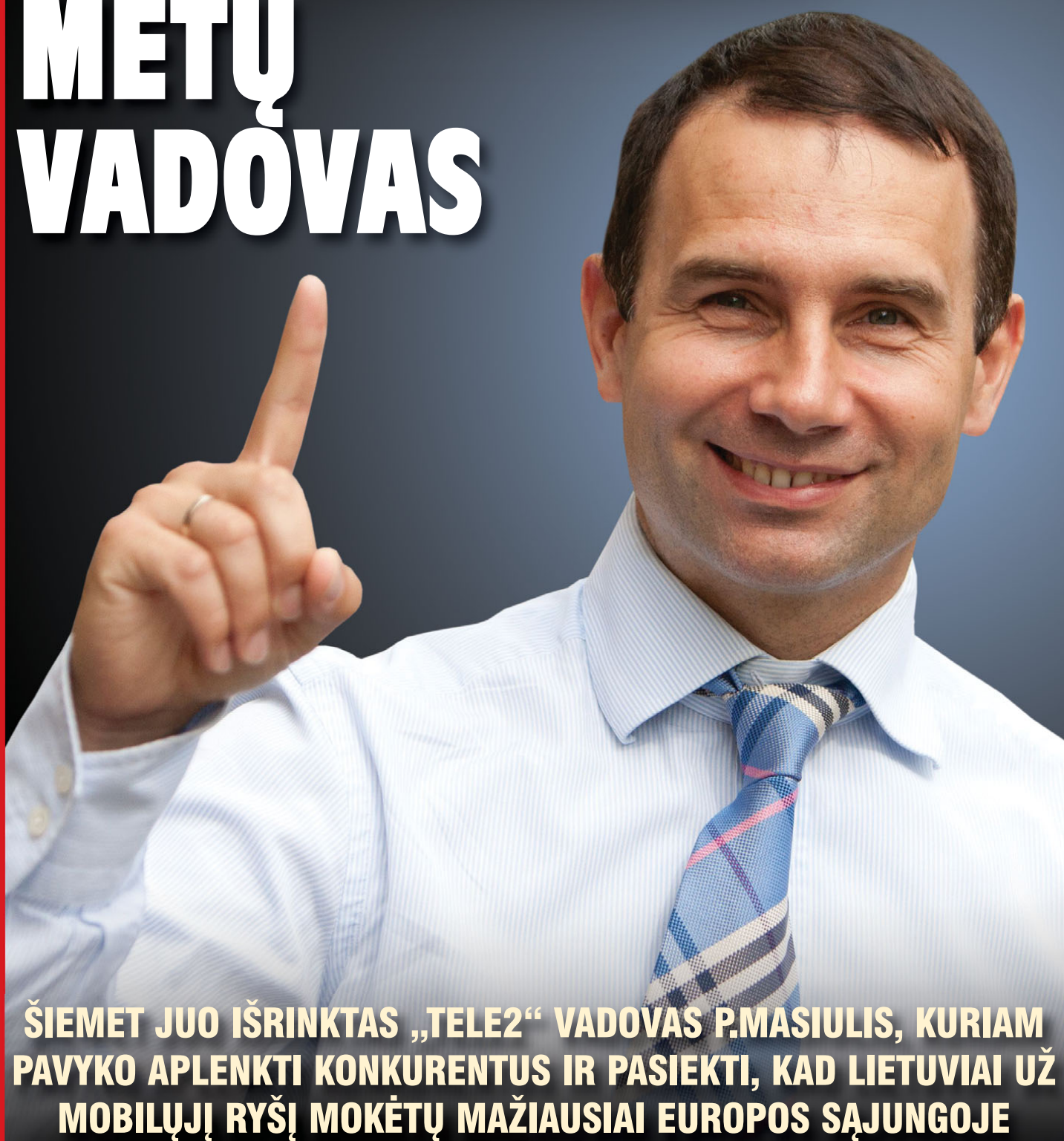

www.veidas.lt

4,99 Lt
2014 vasario 25
Nr. 8

veidas

METŲ VADOVAS

ŠIEMET JUO IŠRINKTAS „TELE2“ VADOVAS P.MASIULIS, KURIAM PAVYKO APLENKTI KONKURENTUS IR PASIEKTI, KAD LIETUVIAI UŽ MOBILŲJŲ RYŠIŲ MOKĖTŲ MAŽIAUSIAI EUROPOS SĄJUNGOJE

ŽODINIS SUSITARIMAS VISADA BUVO
TVIRTESNIS UŽ RAŠYTINI!

KLASIKINIO SUKIRPIMO BRENDIS

ALITA XO - ilgo išlaikymo prancūziškas brendis,
pasišymintis ypač sodriu skoniu ir intensyviu aromatu.

TURINYS NR. 8 2014 M. VASARIO 25 D.

LIETUVA

- POLITIKA:** Seimas pasiūlė referendumo pakaitalą – naują saugiklių įstatymą **6**
- VIEŠASIS SEKTORIUS:** esame turtingesni, sveikesni ir mokytesni už pažangų pasaulį. Ar tikrai? **10**

VERSLAS

- SPECIALUSIS PROJEKTAS:** „Veidas“ 14-ą kartą išrinko Metų vadovą **16**
- VIRŠELIO TEMA:** „Geriausias vadybos principas – elkis su kitu taip, kaip nori, kad elgtųsi su tavimi“, – tikina Metų vadovas P.Masiulis **18**
- PROFILIS:** „Mars Lietuva“ vadovė A.Žemaitienė – nuo sekretorės iki generalinės direktorės **22**
- TEISĖ:** įsigijimų ir susijungimų rinka 2014-aisiais žada aktyvumą **25**

PASAULIS

- UKRAINA:** V.Janukovyčius išsėmė politinės sėkmės aruodą ir žingsniuoja į susinaikinimą **26**
- GEOPOLITIKA:** Europos Sąjunga Rusijai – konkurentė, o ne partnerė **30**
- RINKIMAI:** Vengrija ir po rinkimų erzins Europos Sąjungą **32**
- SPORTAS:** norvegai, amerikiečiai, rusai ir vokiečiai buvo neprilygstami Sočyje, kaip ir prieš tai vykusiose dvidešimt vienoje žiemos olimpiadoje **34**

VISUOMENĖ

- ŽMONĖS:** kokia neįgalųjų gyvenimo kokybė mūsų šalyje **38**
- SVEIKATA:** vėžiu geriau sirgti Vokietijoje nei Lietuvoje **40**
- GYVENIMO BŪDAS:** daugeliui lietuvių ilsėtis sunkiau, nei dirbti **43**
- PERMAINOS:** naujos kokybės švietimui reikia ir naujo požiūrio **46**

KULTURA

- PROFILIS:** savaitgalį trisdešimtmetis solistas T.Pavilionis atliko pagrindinį vaidmenį romantiškoje O.Narbutaitės operoje „Kornetas“ **50**
- TEATRAS:** miuziklas, barokinė opera, šokio spektaklis... Pavasaris teatruose prasidės su muzika **52**

LAISVALAIKIS

- ŽIEMOS SKAITINIAI:** siūlome ištrauką iš ką tik pasirodžiusios S.S.Montefiore knygos „Kalbos, pakeitusios pasaulį“ **54**
- SVEIKATINGUMAS:** Kretinga vilios sveikata besirūpinančius poilsiautojus **56**

KOMENTARAI

- REDAKTORIAUS LAIŠKAS** **4**
- A.BAČIULIS:** nesidrovėkime būti rusofobais **14**
- E.BYTAUTAS** – apie akustinį pragarą **42**
- V.ŽUKAUSKAS** svarsto, ar bitkoinai yra pinigai **49**
- A.ŠINDEIKIS:** kontrabandos tolerancija yra buhalterinės politikos pasekmė **58**

Politika

6 p.

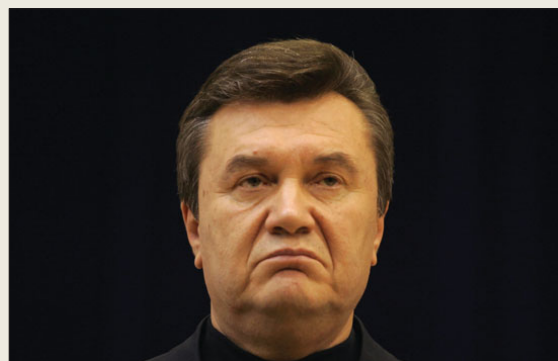

Savo žemę saugosime ir nuo užsieniečių, ir nuo savų

Ukraina

26 p.

V.Janukovyčius išsėmė politinės sėkmės aruodą ir žingsniuoja į susinaikinimą.

Sportas

34 p.

Norvegai, amerikiečiai, rusai ir vokiečiai buvo neprilygstami Sočyje, kaip ir prieš tai vykusiose dvidešimt vienoje žiemos olimpiadoje.

Gyvenimo būdas

43 p.

Daugeliui lietuvių ilsėtis sunkiau, nei dirbti.

VIRŠELIS: BFL NUOTR.; „VEIDO“ FOTOMONTAŽAS

“Veido” prenumerata internetu pigiau ir patogiau!

Naujiųjų savitraščių tik kokybiška ir svarbi informacija apie politiką, ekonomiką, kultūrą, socialinę šalies raidą. Analitiniai tekstai.

1 Užtruks tik 2 minutes

Užpildę reikiamą formą ir apmokėję sąskaitą jūs užsiprenumeruosite savitraščių neatsitraukdami nuo savo kompiuterio.

2 Nuolaidų akcijos

Prenumeruoti internetu pigiau, nei prenumeruoti Lietuvos pašte ar kitose prenumeratos vietose.

3 “Veido” specialūs projektai

Universitetų, gimnazijų reitingai, turtingiausi lietuviai ir kt.

4 “Veidas” PDF

Tai tas pats savitraščių jūsų kompiuteryje – galite skaityti savitraščių “Veidas” PDF formatu jau sekmadienį 22:00 val.

5 “Veido” archyvas nemokamai

Tai sukaupti pastarųjų metų savitraščių “Veidas” numeriai PDF formatu.

Savitraščių žurnalas online

www.veidas.lt

KAIP NEĮMANOMA TAMPA ĮMANOMA

Geras vadovas visada siekia augti, tobulėti, daryti gerus darbus bei rūpinasi, kad to siektų ir jo aplinkos žmonės.

Gintaras Sarafinas

Nors dauguma darbuotojų vadovams pavydi, iš tiesų pavydėti mažai yra ko. Ypač šiais laikais ir ypač Lietuvoje. Pirmiausia vadovams pavydima atlyginimų, premijų ir privilegijų, tačiau visi šie komponentai bent Lietuvoje ilgainiui mažėja. Vadinamųjų TOP vadovų algos, palyginti su 2007–2008 m., gerokai susitraukusios, premijos nurėžtos, tikrai daug brangių vadovų atleisti, o jų vietas užėmę sutinkantieji ir su kur kas mažesniais atlyginimais.

Užtai reikalavimai visiems vadovams nuolat didėja. Savininkai jiems kelia vis sudėtingesnius tikslus, darbuotojai prašo nesužvėrėti ir elgtis žmoniškai, klientai reikalauja maksimalios kokybės ir stulbinamo operatyvumo, rinkos, galimybės ir technologijos keičiasi taip pat neregėtu greičiu, efektyvumą reikia nuolat didinti ir dar besikeičiančioje rinkoje būtina pastebėti naujas galimybes. Nes jei apsnūsi, tai po kurio laiko beliks užsikasti. Visa tai lemia, kad vadovų kaita tiek Lietuvoje, tiek visame pasaulyje itin didelė.

Kas tokia dinamika pasaulyje vadovui svarbiausia? Tiesiog išlikti žmogumi, netapti ciniku ar šių laikų vergvaldžiu. Tai, žinoma, minimalūs tikslai. Bet juk tikslai gali būti ir maksimalūs, tarkime, tapti iškiliu ar net didžiu vadovu. Ar daug Lietuvoje pažįstate iškilių vadovų? Drįstu prognozuoti, kad ne. Dauguma darbuotojų džiūgiauja, jei jų vadovas bent jau padorus.

Patys vadovai aiškina, kad visiems geras nebūsi: jei būsi gerai vertinamas akcininkų, tada dantį grieš darbuotojai, jei įtiksi klientams, tada kabinės mokesčių inspektoriai, jei pasieksi maksimalų efektyvumą, tai atmosfera darbovietėje ir kolektyve bus užnuodyta.

Sunku patikėti, bet yra vadovų, kurie sugėba pasiekti, kad visi būtų patenkinti. Ir šiais

laikais, ir Lietuvoje. Šiame „Veido“ organizuojamame Metų vadovo konkurse pirmą vietą užėmė „Tele2“ vadovas Petras Masiulis, o antrą – „Mars Lietuva“ generalinė direktorė Aušra Žemaitienė. Jiems kažkaip viską pavyksta suderinti: šių įmonių apyvarta ir pelnas auga, klientų daugėja, efektyvumas didžiulis, taigi akcininkai patenkinti.

Patenkinti ir darbuotojai, nes jiems mokami tikrai geri atlyginimai, taikoma nemažai motyvacinių priemonių, atmosfera šiuose kolektyvuose gera ir net buvusiems darbuotojams neapsiverčia liežuvis kalbėti apie vergovines sąlygas. Ne mažiau svarbu, kad patenkinti ir klientai. O kai kalbama apie „Tele2“ – ir konkurentų klientai, nes lietuviai už mobilią ryšį apmoka vienas mažiausių sąskaitų visoje Europos Sąjungoje. To pasiekti P.Masiuliui buvo tikrai nelengva.

Jokių pretenzijų nei priekaištų neturi ir valstybė bei mokesčių mokesčiai, nes mokesčius „Tele2“ sumoka tikrai didelius, o valstybės institucijų telefoninių pokalbių sąskaitos vėlgi „Tele2“ pastangomis gerokai mažesnės nei prieš keletą metų.

Negana to, abi aptariamoms įmonėms – dar ir išties socialiai atsakingos, prisideda prie visuomeninių projektų, stengiasi padėti vietos bendruomenėms.

Taigi, kad ir ką kalba kai kurie šių dienų vergvaldžiai (o jų šių laikų Lietuvoje, deja, nemažai), mūsų valstybėje įmanoma viską suderinti ir būti iškiliu vadovu. Tik bėda, kad norinčiųjų tokiais būti – nedaug.

Iš tiesų geras vadovas visada siekia augti, tobulėti, daryti gerus darbus ir rūpinasi, kad to siektų ir jo aplinkos žmonės. Tokius vadovus visi prisimena ir aptarinėja ir po dešimties, ir po penkiasdešimties, ir po šimto metų. Nes jie to verti. Ir Jūs tokiu vadovu galite tapti. ■

veidas

Savitraščių iliustruotas žurnalas

2014 m. vasario 25 d.,
Nr. 8 (1104)

Leidžia UAB „Veido“
periodikos leidykla
ISSN 1392-5156

Steigimo liudijimas Nr. 1452
Leidžiamas nuo 1992 m.

LEIDĖJAS

dr. Algimantas Šindeikis

DIREKTORIUS

Andrius Valacka

Vyriausiasis redaktorius

Gintaras Sarafinas

Vyr. redaktorius pavadojuoja

Giedrė Bolzanė, tel. 264 9433

SKYRIAUS:

Vidaus politika – J.Kučinskaitė,
A.Lėka, tel. 264 9432

Verslas – J.Laurinaitė-Šimelevičienė,
A.Radzevičiūtė tel. 264 9418

Visuomenė – K.Kanišauskaitė-Šaltmerė,
V.Sapetkaitė

Kultūra – R.Baltrušaitytė, tel. 264 9418

Užsienis – L.Kasčiūnas, tel. 264 9423

Fotoredaktorė – L.Gušauskienė

Bendradarbiai – A.Bačiulis, V.Gaidys,
L.Kojala, E.Jurgelionis, A.Maldeikienė,
R.Milasiūnas, V.Keršanskas, I.Liškevičiūtė,
D.Puslys, J.Rudokas, D.Urbienė

Kalbos redaktorė

V.Kundrotienė

Vyr. dizainerė L. Beatricė Paukštė

Dizaineriai K.Katkus,

R.Ostrouch

Reklama R.Lukšienė, A.Papievienė,

tel. 264 9422

Platinimas ir prenumerata

G.Strazdienė, tel. 264 9424

REDAKCIJOS ADRESAS:

A.Goštauto g. 8, (I a.), LT-01108 Vilnius

Telefonas 262 6813, Faksas 262 2407

El. paštas mail@veidas.lt

Spausdino UAB „Spaudos kontūrai“,

Vakarinė g. 1, Vilnius

Tiržas

audituojamas

Visos teisės saugomos © 2014 UAB „Veido“

periodikos leidykla. Žurnale „Veidas“

paskelbtą informaciją galima platinti ar

naudoti kitose žiniasklaidos priemonėse

tik gavus rašytinį UAB „Veido“ periodikos

leidyklos sutikimą. Rankraščiai negrąžina-

mi ir nerecenzuojami. Už laiškus, reklami-

nių bei PR raidėmis pažymėtų straips-

nių turinį redakcija neatsako.

Prenumerata 2014 m. „Veido“ prenu-

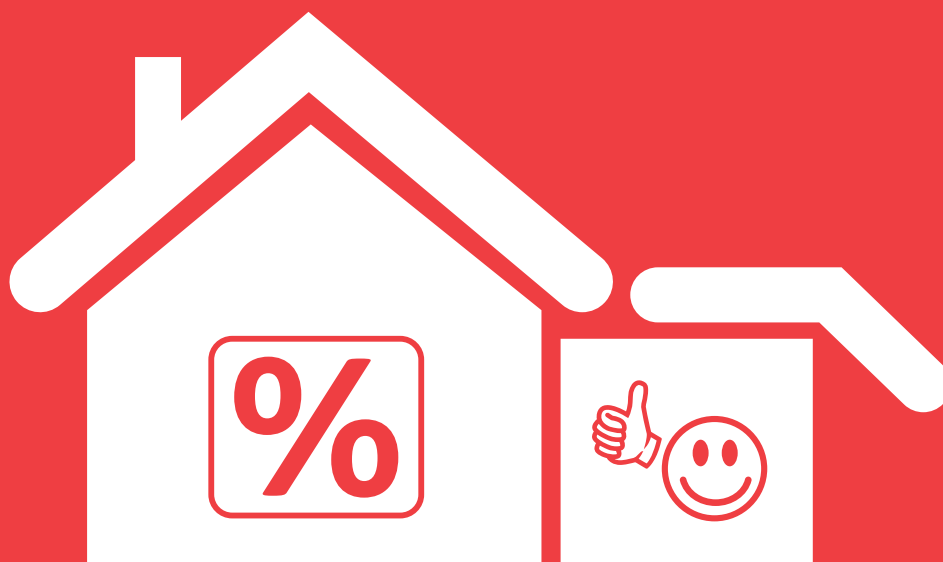
merata internetu: www.veidas.lt,

„Respublikos“ platinimo tarnybose;

privaciose platinimo tarnybose ir re-

dakcijoje; Lietuvos paštuose – iki mė-

nesio 20 d.

Išskirtiniai taupymo pasiūlymai

- **Terminuotųjų indėlių akcija – laimėkite 100 Lt vertės prizų!** Prizą laimės kas 10-as akcijos dalyvis.

Akcijos sąlygos:

- indėlio suma – nuo 10 000 Lt (arba ekvivalentas EUR ar USD);
- indėlio trukmė – nuo 6 mėn.;
- akcijos laikotarpis – nuo 2014 m. vasario 1 d. iki balandžio 30 d.

- **Dvigubai didesnės „Maxi“ sąskaitos palūkanos!**

Akcijos sąlygos:

- dvigubai didesnės „Maxi“ palūkanos taikomos nuo 5 000 Lt (arba ekvivalentas EUR) sumos sąskaitoje;
- akcijos laikotarpis – nuo 2014 m. vasario 3 d. iki liepos 31 d.

POLITIKA

Savo žemę saugosime ir nuo užsieniečių, ir nuo savų

Jau netrukus Lietuvos žemė gali būti taip apsaugota, kad jos nepavyks įsigyti ne tik užsieniečiui, bet ir „drimeliui“ kaimo bernui, grįžusiam iš emigracijos su užsidirbtais pinigais žemei pirkti.

Jonė Kučinskaitė

BFL NUOTR

LIETUVOS ŽEMVALDŽIO PORTRETO POKYTIS

Žemės valdos plotas (ha)	2006 m.		2014 m.	
	Iš viso tokių valdų	Iš viso tokių valdų	Iš viso tokių valdų	Iš viso tokių valdų
Nuo 50 iki 150	2353	4661		
Nuo 150 iki 300	157	668		
Nuo Nuo 300 iki 500	10	197		
Daugiau kaip 500	6	19		

Šaltinis: VĮ Registrų centras

ŽEMĘ VALDANČIŲ JURIDINIŲ ASMENŲ POKYTIS

Žemės valdos plotas (ha)	2006 m.		2014 m.	
	Iš viso tokių valdų	Iš viso tokių valdų	Iš viso tokių valdų	Iš viso tokių valdų
Nuo 50 iki 150	82	262		
Nuo Nuo 150 iki 300	37	132		
Nuo 300 iki 500	26	232		
Nuo Daugiau kaip 500	18	29		
Daugiau kaip 1000	0	10		

Šaltinis: VĮ Registrų centras

„Rengti referendumą dėl žemės pardavimo užsieniečiams jau vėlu. Apie tai reikėjo galvoti iki Lietuvos narystės Europos Sąjungoje sutarties pasirašymo, – sako Lietuvos ūkininkų sąjungos Kėdainių krašto pirmininkas Virmantas Ivanauskas ir netikėtai priduria: – Tiesa, aš pats pasirašiau dėl referendumo rengimo.“

Paklaustas kodėl – ar kad jį, kaip dabar išvedžioja dauguma politikų, referendumo rengėjai apgavo, vyras tvirtai nukerta: „Nemanykite, kad ūkininkai yra neišprusėliai. Dauguma mūsų, pretenduodami į ES paramą, per pastaruosius metus esame perskaitę ir pasirašę tokias šūnis dokumentų, kad dažnas miestietis per gyvenimą nėra tiek skaitęs ir pasirašinęs. Niekas mūsų neapgavo: ir aš, ir dauguma kitų ūkininkų skaitėme visą tekstą ir matėme visus punktus. O pasirašiau, nes nebuvo jokių saugiklių, kas ir kokiomis sąlygomis galės nuo šių metų įsigyti žemės Lietuvoje.“

Tą patį dėsto ir Ūkininkų sąjungos Šakių rajono skyriaus pirmininkas Rimantas Valiukas: „Taip, pasirašiau dėl referendumo. Niekas manęs, kaip ir daugumos kitų ūkininkų, neapgavo. Mūsų rajone iš viso pasirašė net 6 tūkst. ūkininkų, nors pas mus ir nėra nė pusės aro apleistos žemės. Mūsų krašte visi žemdirbiai pešasi dėl menkiausio žemės lopinėlio ir nė vienas nežada savo žemės parduoti užsieniečiams. Bet mums aktualūs ateities saugikliai, todėl ir pasirašėme.“

Abu ūkininkai vienu balsu sako, kad politikai į žemdirbius rimtai nežiūrėjo ir apie jokių saugiklius nekalbėjo, kol nebuvo surinkti parašai referendumui rengti. „Rimtai kalbėti politikai pradėjo tik prieš pusantro mėnesio, kai jau buvo surinkti parašai dėl referendumo, – pastebi V.Ivanauskas. – Jei saugikliai mums būtų buvę pateikti anksčiau, apie jokią referendumą nebūtume galvoję.“

Kitaip tariant, didelė grupė žemdirbių, ypač apystambių ūkininkų, tiesiog norėjo pagąsdinti politikus.

Patys politikai, išskyrus liberalus ir socialdemokratą Gediminą Kirkilą, kone iki praėjusios savaitės irgi paistė niekus, žadėdami ūkininkams išsiderėti iš ES papildomą pereinamąjį laikotarpį.

Šiandien daugumos politinių partijų veikėjų veidai ištįso: jie nesitikėjo, kad kažkokiems kaimiečiams ir marginalams pavyks surinkti reikiamus 300 tūkst. parašų. Visi ligšioliniai mėginimai surinkti parašus dėl referendumo, išskyrus du: vieną nepriklausomybės pradžioje organizuotą Gedimino Vagnoriaus ir jam talkinusio Vidmanto Žiemelio bei antrą – Viktoro Uspaskicho, nepavyko. Iš tikrųjų tam, kad surinktum tiek parašų, reikia mažiausiai pusantro milijono litų. Mat vieno parašo „kaina“ siekia apie penkis litus – tai oficialios išlaidos parašų rinkikams sumokėti.

„Pastarasis parašų rinkimas buvo tikrai

labai gerai organizuotas: prisidėjo ir Ūkininkų sąjunga, ir kiti judėjimai, įvairios partijos, o savaitgaliais – ir jaunimas. Antraip net trečdalis parašų nebūtų surinkta“, – pripažįsta R. Valiukas.

Vis dėlto šiandien dauguma pasirašusių ūkininkų jau gerokai atvėso: jie suvokia, kad jei referendumas pavyktų, Lietuvos žemės ūkis žlugtų.

Beje, praėjusią savaitę Vyriausioji rinkimų komisija po pakartotinio balsavimo pripažino esant pakankamai surinktų parašų, kad referendumas dėl žemės pirkimo užsieniečiams būtų surengtas.

Tad dabar jau iš esmės visi politikai neriasi iš kailio svarstydami, ką daryti, kad referendumas neįvyktų: išvedžiojama, esą nei iki gegužės pradžios, nei kartu su Europos Parlamento rinkimais referendumo surengti nebespėsime. Spėtume nebent tik žemės pardavimo saugiklių įstatymą parengti ir priimti.

Ar tokia alternatyva patenkintų žemdirbius? Kokių saugiklių siūlo politikai? Nuo ko ir ką tie saugikliai apsaugos? Kas šiandien valdo žemės ūkio paskirties žemę Lietuvoje? Kokiais skėčiais savo žemę saugo ES senbuvės? Į tokius klausimus ieškojo atsakymų „Veidas“.

Referendumo pasekmė – ES išmokų grąžinimas ir imigrantų išsiuntimas

Įdomiausia, kad tos politinės jėgos ir judėjimai, kurie ūkininkus „referendumininkus“ netiesiogiai maitino pažadais, esą pavyks išsiderėti naują pereinamąjį žemės pardavimo užsieniečiams laikotarpį, dabar prieš referendumą jau stoja piestu. O tie, kurie nuosekliai kartojo, esą tokios kalbos nereali, kelia įvairių pavojų mūsų valstybei, be to, tarptautinių sutarčių privalu laikytis, dabar pasisako už tai, kad jeigu jau dešimtadalis valstybės gyventojų pareikalavo tokios teisės, jų valią privalu gerbti.

Liberalų sąjūdžio, dar prieš keliolika dienų grasinusio teismais, jei bus uždegtas

Iš viso užsienio kapitalistai Lietuvoje dabar valdo apie 1100 sklypų. Jie sudaro vos 0,05 proc. viso žemės fondo

žalia šviesa referendumui, vicepirmininkas parlamentaras Eugenijus Gentvilas dabar teigia, girdi, politikų daromos dirbtinės kliūtys dėl referendumo rengimo tik dar labiau sudrums nuotaikas.

„Viena vertus, referendumo formulotės prieštarauja viena kitai, jomis bandoma

Tos pačios nuostatos laikosi ir Lietuvos žemės savininkų asociacijos tarybos pirmininko pavaduotojas teisininkas Kęstutis Mozeris.

„Mes privalome rengti referendumą, bet tuo pat metu privalome žmonėms pasakyti tiesą, kad referendumas iš esmės reiškia išstojimą iš ES, nes po šito referendumo tektų rengti antrą – dėl pasitraukimo iš šios Sąjungos, su kuria pasirašytų sutarčių nenorime laikytis“, – primena buvęs žemės ūkio ministras, korporacijos „Matininkai“ prezidentas Kęstutis Kristinaitis.

„Jei mes uždraustume referendumu pirkti žemę užsieniečiams, tuomet netektume visos 2014–2020 m. Lietuvai numatytos ES paramos, kuri kasmet sudarys apie 3 mlrd. Lt. Tai sužlugdytų mūsų žemės ūkio ateitį“, – priduria buvęs Tėvynės sąjungos žemės ūkio ministras, parlamentaras Kazys Starkevičius.

„Taigi kentėtų visi žemdirbiai. O kas prisimintų atsakomybę kompensuoti nuostolius? – retoriškai klausia K. Kristinaitis. – Tai gal ver-

Teisininkas K. Mozeris:
„Daugelis ribojimų bus taikomi tik naujiems žemės savininkams, o seniems – ne. Šie ir toliau galės valdyti kelis tūkstančių hektarų valdas.“

paneigti privačią nuosavybę į žemę, todėl jų negalime palaikyti. Antra vertus, negalime uždrausti referendumo, nes žmonės, pamatę, kad jų nuomonė nieko nereiškia, dar labiau nusivils tiek valstybe, jos politikais, tiek visuomeninėmis organizacijomis“, – antrina Privačių miškų savininkų asociacijos valdybos pirmininkas dr. Algis Gaižutis.

PASIŪLYMŲ MIŠRAINĖ

Šiuo metu Seimo Kaimo reikalų komitetas nagrinėja pateiktas šūsnis tiek savo narių, tiek kitų politikų, tiek žemdirbių siūlymų. Vieni jų – ne tik absurdiški, bet ir diskriminaciniai, kiti kelia šypsenas, ir tik mažuma yra tokių, kokie galioja kitose ES šalyse narėse. Politikai siūlo leisti pirkti žemę tik tiems iš užsienio atvykusiems fiziniams asmenims, kurie ne mažiau kaip penkerius metus yra deklaratavę gyvenamąją vietą mūsų šalyje arba kurie taptų nuolatiniais mūsų valstybės gyventojais. Be to, visi ketinantieji įsigyti žemės – tiek lietuviai, tiek ne lietuviai – asmenys privalės turėti žemdirbio išsilavinimą ir patirties, tai yra pastaruosius trejus metus turės būti dirbę žemės ūkyje, gavę iš šios veiklos

ne mažiau kaip 50 proc. visų savo pajamų ir vykdę buhalterinę apskaitą.

Žemę mūsų šalyje perkantys užsieniečiai privalėtų išversti į mūsų kalbą dokumentus, patvirtinančius jų įgytą žemės ūkio išsilavinimą. Be to, žemdirbis, įsigijęs žemės ūkio paskirties žemės, ne tik privalėtų ją dirbti, bet ir parduoti šį savo turtą galėtų ne anksčiau kaip po dešimties metų.

Žemės pardavėjas privalėsias apie parduodamą žemę ir prašomą už ją kainą pirmiausia informuoti savo žemės nuomininkus ir kaimynus. Pirmenybė bus teikiama tiems, kurie trejus metus nuomojosi žemę arba buvo parduodamo gretimo sklypo nuomininkai. Žemės pirkėjas privalės įrodyti savo

pinigų kilmę bei mokėti valstybinę kalbą taip gerai, kad galėtų suprasti rašytinius šaltinius ir žodinius ūkininkavimo reikalavimus, bendrauti su tos vietos bendruomene ne žemesniu nei „intermediate“ kalbos mokėjimo lygiu.

Visi nauji žemvaldžiai nebegalės pirkti ir formuoti didesnių nei 500 ha valdų. Tiesa, seniesiems žemvaldžiams ši norma negaliosianti – jie ir toliau galės valdyti tūkstančius hektarų žemės ūkio žemės. Tačiau žemės nebebus leista įsigyti bendrovėms, užsimančioms kita nei žemės ūkio veikla ir spekuliuojančioms žeme – tiek ją nuomojant, tiek keičiant paskirtį į gyvenamąją statybą, tiek pardavinėjant ūkininkams. ●

čiau imkime ir apskritai išvykime iš Lietuvos visus kitataučius, atimkite iš visų savininkų žemę. Jei jau užsimojome, tai eikime iki galo.“

▶ Pasak jo, politikai privalo žmonėms išdėstyti, kokios bus jų neapgalvoto, populistinio balsavimo pasekmės. „Tai kelia labai rimtų grėsmių Lietuvos saugumui. Todėl taip nederėtų juokauti“, – pabrėžia K.Kristinaitis.

Pageidavimų koncertas Seime

Deja, politikai kol kas ar nedrįsta, ar nemato prasmės rinkėjams aiškinti, kuo referendumas gresia. O gal viliasi, kad vietoj referendumo pavyks „iškišti“ naują saugiklių įstatymą: parlamentinis Kaimo reikalų komitetas išsiuntinėjo visoms žemdirbių organizacijoms, su žeme susijusioms asociacijoms ir institutams kvietimus siūlyti žemės ūkio paskirties žemės pirkimo Lietuvoje saugiklius.

Kai kurių kalbintų žemdirbių organizacijų atstovai juokauja, esą šiandien kiekviena partija mėgina visiems taip įtikti, kad, atrodytų, vyksta ne įstatymo projekto rengimas, o pageidavimų koncertas.

Akivaizdu ir tai, kad skirtingos partijos bei joms priklausantys įvairaus kalibro ūkininkai, kurių nemažai esama ir šiandieniniame Seime, siekia saugiklius matuoti pagal save.

Kaip juokauja K.Mozeris, daugelis tokių politikų „prisimatavimų“ yra visiškai paistalai, peržengiantys bet kokias sveiko proto ribas. „Tarkime, reikalavimas, kad žemę gali pirkti ir dirbti tik lietuvių kalbą gerai mokantis ūkininkas, yra atvirai diskriminacinis; arba kad žemę gali įsigyti tik toje savivaldybėje, kurioje gyveni; arba kad žemės gali nusipirkti tik jei užsiimi žemdirbyste ne mažiau kaip trejus metus, be to, pajamos, gautos iš šios veiklos, turi sudaryti ne mažiau kaip 50 proc. visų tavo

pajamų, – stebisi pašnekovas. – O kaip tada su tais kaimo berneliais, kurie išvyko į Angliją, Norvegiją, Ispaniją, kad užsidirbtų pinigų ir grįžę galėtų nusipirkti ūkį savo kaime ir dirbti žemę? Remiantis politikų siūlymais, jie nebegalėtų čia įsigyti net trijų hektarų ir auginti, pavyzdžiui, avių.“

Dviprasmybėmis, pasak K.Mozerio, dvelkia ir politikų noras, kad kiekvienas žemės pardavėjas pirmiausia privalėtų pasiūlyti žemę pirkti savo kaimynams ūkininkams. Ir tik jei jie nesutiks už siūlomą kainą pirkti, pardavėjas galės už tą pačią kainą parduoti kitiems žemdirbiams. Tiesa, pranešimo kaimynams išlaidas esą apmokėsianti valstybė. „O ką daryti tuo atveju, jei, tarkime, turi valdą, kurios dydis 20 ha ir kuri ribojasi net su 20 skirtingų kaimynų? Ar ne per brangu valstybei užsiimti tokiu darbu?“ – retorškai klausia pašnekovas.

Juk, tarkim, buvusio parlamentaro Ramūno Karbauskio arba politikų V.Žemelio sūnaus Gedimino valdomų bendrovių žemės sklypai yra beveik visų Lietuvos žemės savininkų kaimynystėje.

K.Mozeriui kelia nuostabą ir tai, kodėl daugelis ribojimų bus taikomi tik naujiems žemės savininkams, o seniems – ne. Šie ir toliau galės valdyti kelių tūkstančių hektarų valdas. „Taigi politikai ūkininkai bei politikai, atstovaujantys stambiesiems žemdirbiams, esą mėgina apsaugoti Lietuvos žemę nuo užsieniečių, bet iš tikrųjų siekia nustumti varguolius nuo žemės, – prieina prie išvados Žemės savininkų sąjungos, atstovaujantios daugiausia vidutiniams ir smulkiesiems savininkams, tarybos pirmininko pavaduotojas. – Beje, vienoje TV diskusijoje stambiųjų ūkininkų atstovas man atvirai rėžė, girdi, kad ir kokie būtų saugikliai, jie juos apeisią.“

E.Gentvilas tikina, kad kol praėjusią savai-

BFL NUOTR.

tę Seimo Kaimo reikalų komitete svarstytas saugiklių projektas pasieks balsavimą parlamente – ne tik neliks daugelio saugiklių, bet ir rasis debesys naujų. Kol kas siūlymai kardinaliai priešingi, ir net nebandoma paanalizuoti, kaip savo žemę nuo spekuliantų saugo senieji europiečiai.

K.Kristinaitis paaikškina, kad pagrindinis daugelio ES šalių saugiklis – valdomo žemės ploto ribojamas; draudimas perleidžiant žemės ūkio bendrovės akcijas perleisti žemę; konsolidacija; pasirengimo ūkininkauti įrodymas (dažniausiai su žemdirbyste susijęs išsilavinimas); pinigų žemei pirkti kilmės pagrindimas.

Estijos žemės užsieniečiai neišperko

„Jei 300 tūkst. žmonių, kaip parodė parašai, turi fobijų, saugiklių mums irgi reikia. Antra vertus, saugiklių sąrašą galima visuomet papildyti, jis nėra baigtinis, bet reikalavimo perkant žemę mokėti tos šalies kalbą nėra niekur“, – gūžčioja pečiais eksministras.

Jo žodžiais, kad ir kaip norėtume, iš tikrųjų mūsų žemė ir mūsų žemės ūkis užsienio šalių žemdirbius kol kas menkai domina. „Juk ir šiuo metu užsieniečiai, įsteigę bendroves, galėjo pirkti žemę Lietuvoje, deja, tai vyko vangiai, – primena K.Kristinaitis. – Remiantis Registrų centro duomenimis, iš viso užsienio kapitalistai valdo vos apie 1100 sklypų. Jie sudaro vos 0,05 proc. viso žemės fondo.“

Beje, pasak K.Mozerio, šie užsieniečiai nepirko mažų pavienių sklypelių – jie pirkė iš „Agrowill“ grupės jau konsoliduotus stambius sklypus, esančius vienoje vietoje. K.Starkevičius priduria žiną, kad toji pati grupė neseniai paskelbė parduodanti 5 tūkst. ha žemės po 16 tūkst. Lt už hektarą. Bet kol kas neatsiranda pirkėjų nei tarp lietuvių, nei juolab tarp užsieniečių.

◀ **Referendumo organizatoriai nusipelno pagyrų už aktyvumą, bet kritikos už manipuliacijas**

BFL NUOTR.

O ir kaimynai estai, kurie, beje, atsisakė papildomo pereinamojo laikotarpio (nepaisant galimos suomių kapitalistų invazijos) nesulaukė jokio žemės pirkimo bumo.

Aleksandro Stulginskio universiteto profesorius emeritas Pranas Aleknavičius skaičiuoja, kad šiuo metu ūkininkai dirba 2,7 mln. ha žemės, bet nuosavos tėra tik apie pusę – 1,5 mln. ha. Kasmet ūkininkai nusiperka apie 150–160 tūkst. ha žemės. Tik pernai, baimindamiesi užsieniečių antplūdžio ir euro įvedimo, skubėjo ir nupirko 190 tūkst. ha žemės. „Vadinasi, visa žemė ją dirbantiems ūkininkams pereis tik per penkiolika metų“, – svars-to P.Aleknavičius.

PREKYBA SKLYPAIS

Metai	Žemės ūkio paskirties		Miškų ūkio paskirties	
	Sandorių sk.	Plotas (ha)	Sandorių sk.	Plotas (ha)
2010	45 196	121 941	7749	27 830
2011	56 941	136 721	9384	29 220
2012	69 474	174 399	10 557	33 700
2013	74 840	192 606	11 794	43 976

Šaltinis: VĮ Registrų centras

Ateityje, tik neaišku, ar greitai, mokslininko manymu, žemė Lietuvoje kainuos vidutiniškai tiek, kiek kainuoja kaimyninėje Lenkijoje, tai yra apie 4,5 tūkst. eurų už hektarą. Šiuo metu vidutinė vieno hektaro žemės ūkio paskirties žemės Lietuvoje kaina – 6,7 tūkst. Lt. Palyginimui, Vengrijoje žemė kainuoja tik 2 tūkst., Čekijoje – 3 tūkst., Švedijoje – 4,4 tūkst., o Rytų Vokietijoje – 7,4 tūkst. eurų. Bet mums tokios kainos, P.Aleknavičiaus manymu, neverta tikėtis.

Profesorius primena, kad nei naujų saugiklių būtų reikėję, nei apie referendumą kas būtų šnekėjęs, jei liberalai nebūtų „iškramsnoję“ prieš vienuolika metų priimto įstatymo, numačiusio laikinuosius saugiklius. „Liberalai prikalbino konservatorius padėti investuotojams, ir per dvejus metus įstatymas tapo toks liberalus, kad nebeliko jokių saugiklių. O investuoti į žemę ėmė ne tie, kurie ją dirba, bet įvairūs spekuliantai, nes pelnas labai lengvas: išnuomojęs žemę gauni dešimt–penkiolika kartų daugiau, nei sumoki valstybei mokesčių. Kiti, pakeitę žemės paskirtį ir pristatę gyvenamųjų namų, uždirbo dar daugiau“, – dėsto P.Aleknavičius.

Liberalų sąjūdžio vicepirmininkas E.Gentvilas sutinka tik su vienu priekaištu, kad nė viena politinė jėga nieko nedarė, jog suvaldy-

tų spekuliantus: „Aš pats į Seimą grįžau beveik po dvidešimties metų pertraukos ir kai pradėjau dirbti man naujame Kaimo reikalų komitete, netikėtai radau dar prieš vienuolika metų priimtą, bet visų valdžios partijų ignoruotą konstitucinį įstatymą, kuriuos remiantis buvo pakeistas Konstitucijos 47 straipsnis, reglamentuojantis žemės išsigijimą Lietuvoje. Tačiau dar 2003 m. kovo 20 d. konstituciniame įstatyme buvo aiškiai pasakyta, kas bei kokie užsieniečiai galės įsigyti žemės Lietuvoje, kai mūsų šalis taps ES nare. Maža to, čia taip pat buvo numatyta, kad Seimas sudarys nuolatinę komisiją prižiūrėti, kaip šis įstatymas įgyvendinamas. Bet per vienuolika metų tokia komisija taip ir nebuvo sudaryta.“

Politiko žodžiais, per tuos metus žemės ūkio paskirties žemę iš tiesų pirko visi, kas, kaip ir kiek norėjo: tikri ūkininkai, „sofos ūkininkai“ ir įvairiausio plauko žemės spekuliantai, užsieniečiai įvairiausių bendrovių vardu ir t.t.

Na, ir štai finalas: 2014-iejį, ūkininkai, matydami, spekuliacinį žemės pirkimą, ne juokais išsigando. Ir, pakurstomi stambiujų žemvaldžių bei antieuropietiška nusiteikusių marginalų, užsimojo prieš politinę valdžią referendumu. Tik vėl neaišku, kiek užteks politinės išminties ir nesavanaudiškumo protiniams saugikliams priimti. ■

KAIP EUROPIEČIAI SAUGO SAVO ŽEMĘ

ES yra keletas šalių, kuriose žemės pardavimas tiek vietos, tiek užsienio fiziniams bei juridiniams asmenims privalo būti patvirtinti valdžios institucijų (Prancūzija, Vokietija, Švedija), kitose yra ribojamas galimas įsigyti didžiausias nuosavybės žemės plotas (Vengrija, Lietuva).

Prancūzijoje žemės pardavimo reglamentavimą prižiūri SAFER, tai yra vietos valdžios institucijos, turinčios specialią paskirtį – palaikyti ūkininkų (ypač jaunųjų ūkininkų) įsikūrimą, žemės ir ūkių konsolidaciją bei kaimo žemės rinkų skaidrumą (pvz., įsikišti tada, kai įtariama spekuliacija). Apie kiekvieną žemės ūkio paskirties žemės pardavimą turi būti pranešta vietos SAFER. Tai turi padaryti notaras, įteisinantis sandorį. SAFER per du mėnesius sandorį turi patvirtinti arba atmesti.

Vokietijoje kiekvienas žemės, kurios plotas didesnis už tam tikrą minimumą (įvairiose žemėse skirtingas, pvz., Bavarijoje – 2 ha, Žemutinėje Saksonijoje – 1 ha, Saksonijoje

– 0,5 ha), pardavimas turi būti patvirtintas vietos valdžios institucijų. Vietos valdžia tiria, ar yra pirmumo teisės dėl nustatytos žemės, ir gali neduoti sutikimo parduoti šią žemę. Tai ji turi padaryti per vieną mėnesį nuo tos datos, kai buvo pranešta apie žemės pardavimą. Pvz., žemės konsolidacijos atveju kaimynystėje esantis ūkininkas, palyginti su ne ūkininku, turi pirmumo teisę nusipirkti šią žemę. Švedijoje fiziniams asmenims žemės ūkio paskirties žemės leidžiama nusipirkti be apribojimų. Tačiau retai apgyvendintuose regionuose žemės ūkio paskirties žemės pirkėjai turi gauti leidimą. Šis leidimas išduodamas, jei pirkėjas turi atitinkamą išsimokslinimą arba patirties. Atskirais atvejais privaloma, kad žemės savininkas gyventų šioje žemėje. Toks leidimas būtinas ir juridiniams asmenims.

Lenkijoje apie visus žemės ūkio paskirties žemės pardavimo sandorius turi būti pranešta Žemės ūkio turto agentūrai. Šios agentūros uždaviniai – gerinti ūkių struktū-

rą; priešintis per didelei nuosavybės koncentracijai; užtikrinti, kad žemės ūkio veikla ūkiuose užsiimtų asmenys, turintys tinkamą išsimokslinimą. Ūkininkams nuosavybės teise priklausanti žemės plotas negali viršyti 300 ha.

Iš visų ES šalių narių, kuriose yra apribojimų dėl nuosavybės teise priklausanti žemės ploto, Lietuvoje šis apribojimas yra didžiausias – 500 ha (Vengrijoje ir Lenkijoje – 300 ha, Rumunijoje – 200 ha).

2010 m. žemės ūkio surašymo duomenys rodo, kad vidutinis ūkio dydis Lietuvoje per septynerius metus išaugo nuo 9,2 iki 13,8 ha. Lietuvos žemės ūkio subjektų struktūra kinta: mažėja vidutinių ūkių ir jų valdomas žemės plotas, daugėja didžiųjų ūkių ir didėjęs jiems priklausantis žemės plotas.

2011 m. bendrasis pelnas su subsidijomis, tenkantis vienam sąlyginiam darbuotojui Lietuvos ūkiuose, turinčiuose daugiau kaip 150 ha, sudarė 72 tūkst. Lt, ūkiuose, turinčiuose nuo 100 iki 149 ha, – 45,8 tūkst. Lt. ●

VIEŠASIS SEKTORIUS Turtingesni, sveikesni ir mokytesni už pažangų pasaulį. Ar tikrai?

Išpūstas viešasis sektorius disponuojant palyginti kukliais finansiniais ištekliais – valstybės bėda, kurią išsprendus nereikėtų desperatiškai ieškoti, ką dar apmokestinti.

Aušra Lėka

„Reikia iš tiesų peržiūrėti, ar ne per daug viešajame sektoriuje turime darbuotojų“, – revoliucingai pareiškė finansų ministras Rimantas Šadžius pernai spalio 1 d. ir dar kartą pakartojo lapkritį. Sužibo viltis, kad bent kažkas valstybės valdžioje pastebėjo, jog gyventojų mažėjimo tempai kur kas spartesni nei viešojo sektoriaus, o kitos šalys pasiekia geresnių rezultatų turėdamos mažiau nei mes mokytojų, medikų ar policininkų, ką jau kalbėti apie valstybės tarnautojus. Bet, deja, kol kas tuo revoliucija ir baigėsi.

Spalį ministras pripažino, kad, jo žodžiais tariant, ant Vyriausybės stalo – tik ši mintis, bet dar ne parengti projektai. Tačiau vos tik bus patvirtintas valstybės biudžetas, ir to bus imtasi. Juolab pirminkavimas ES Tarybai baigėsi, nebėlik kai kurių funkcijų. Tvirtinant biudžetą pernai gruodžio pabaigoje į siūlymą 2014 m. bent jau valstybės tarnautojų skaičių mažinti 5 proc., kad nors kiek biudžete būtų atsvertos Konstitucinio Teismo dėka aukštiesiems valdininkams atkurtos algos, ministras R.Šadžius atsakė: „Pasiūlymas tikrai svarstytinas.“

Tačiau dabar ministras, nors neišsžadą minties, kad viešojo sektoriaus optimizacija neišvengiama, sako, jog tai – ne jo sritis ir pataria ieškoti optimizacijos planų Vidaus reikalų, Ūkio ministerijose.

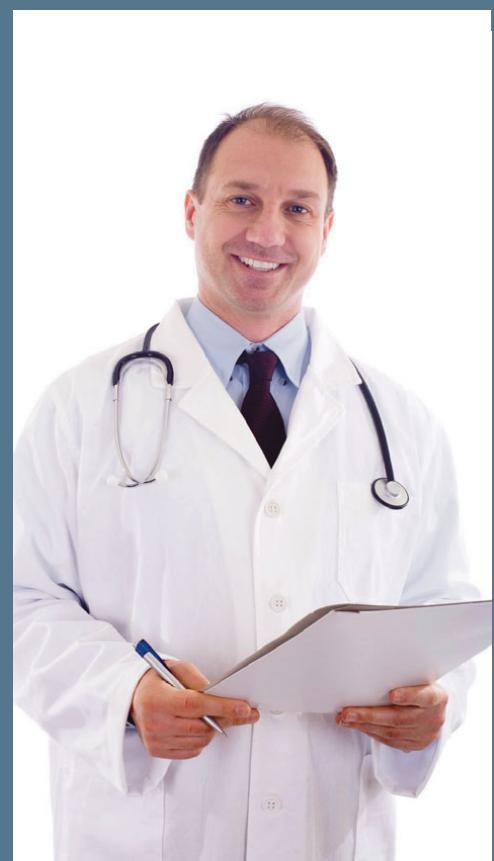
Tiesa, ministras pirmininkas Algirdas Butkevičius atviresnis: jis yra prisipažinęs, kad valdančiosios daugumos politinio apsisprendimo dėl viešojo sektoriaus mažinimo nėra, tad artimiausiu laiku sprendimų lūkuoti neverta. Vyriausybė pasirinko kitą

Dirbančiųjų valstybės sektoriuje (proc. nuo visų dirbančiųjų)

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO), Lietuvos laisvosios rinkos institutas

1 tūkst. gyventojų tenka gydytojų

kelią ieškoti pinigų, kad tesėtų pažadus pensininkams: vieną savaitę užsimoja apmokestinti alų, kitą – automobilius, trečią – bulvių traškučius. O juk „lobiai“ slepiasi ant paties premjero stalo.

Daugiau ir mokytojų, ir medikų, ir policininkų, ir valdininkų

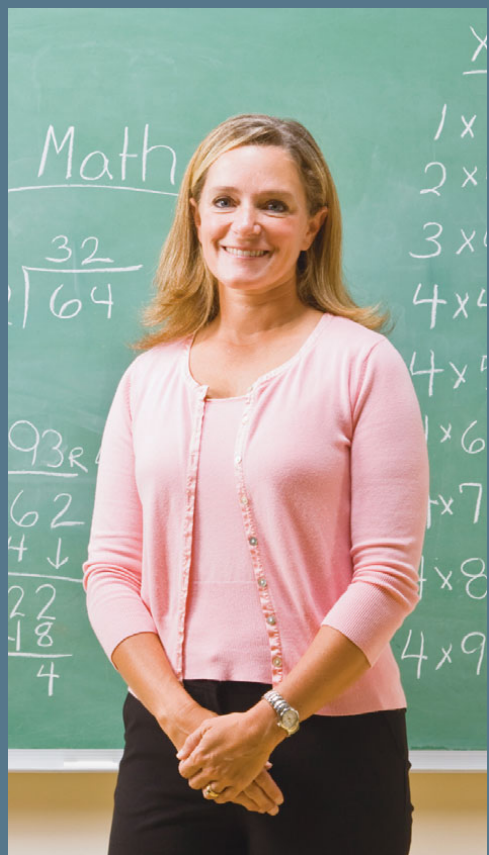
„Ydinga tai, kad Lietuvoje siūloma įvesti naujus mokesčius, net nepradėjus mažinti viešojo sektoriaus“, – piktinasi Lietuvos laisvosios rinkos instituto (LLRI) vyresnioji ekspertė Kaetana Leontjeva.

Ji lygina Lietuvos rodiklius su pažangiausias ir turtingiausias šalis vienijančios Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) vidurkiu, ir tampa akivaizdu, nors nelogiška, kad mes sau leidžiame kur kas daugiau nei jos. Štai, Statistikos departamento duomenimis, 2012 m. net 35,4 proc. dirbančiųjų darbavosi valstybės sektoriuje. Tai gerokai daugiau nei EBPO šalių vidurkis, kuris 2011 m. sudarė 15,5 proc. Pagal šį santykį lenkiame net skandinaviška socialine gerove garsėjančią Švediją, kur valstybė įdarbina 26 proc. dirbančiųjų.

Žvelgdami į sveikatos apsaugos sektoriaus statistiką matysime, kad tūkstančiui gyventojų 2011 m. Lietuvoje teko 4,4 gydytojo, o tai gerokai viršija EBPO šalių vidurkį – 3,2. Tūkstančiui mokinių pas mus tenka net 92 mokytojai, o tai vėlgi daugiau nei EBPO šalių vidurkis – 78.

„Mokesčių mokėtojus bauginti turėtų ne tik ši liūdna statistika, bet ir dinamika, kaip šie santykiniai rodikliai keitėsi per pastarąjį dešimtmetį“, – pabrėžia K.Leontjeva. 2004 m. tūkstančiui gyventojų teko šeši valstybės tarnautojai, o pernai – jau net dešimt. Tačiau per tokį trumpą laikotarpį biurokratų ir gyventojų santykinis rodiklis beveik padvigubėjo.

Tūkstančiui mokinių tenkančių pedagogų skaičius nuo 89-ių 2001 m. mažėjo iki 80-ies 2006 m., tačiau per pastaruosius porą metų vėl didėjo ir pernai pasiekė 92, o tai yra pats didžiausias lygis per pastaruosius dvylika metų. „Eurostato“ duomenimis, 2011 m. Lietuvoje vienam mokytojui vidutiniškai teko vos aštuoni moksleiviai. Tai žemiausias santykis Europos Sąjungoje ir šis skaičius kasmet vis mažėja nuo pat 2001 m., kai siekė keturiolika mokinių vienam moky-

1 tūkst. mokinių tenka mokytojų

1 tūkst. gyventojų tenka policininkų

toju. Tačiau mokymosi rezultatai progreso, deja, nerodo.

LLRI ekspertas Laurynas Rekašius kelia klausimą: šildyti tuščias klases ar pirkti geresnes knygas? Valdžia renkasi pirmąjį variantą. Remiantis LLRI sudaromo Lietuvos savivaldybių indekso duomenimis, 2002 m. vienam mokiniui Lietuvoje teko apie 10 kv. m, o 2012 m. šis plotas jau artėjo prie 15 kv. m. Savivaldybės, išleisdamos mažiau lėšų pustuštėms klasėms šildyti, galėtų investuoti į švietimo kokybę – į vertingesnes knygas ir kitas mokymosi rezultatus galinčias pagerinti priemones. Deja, dabartinės valdžios pataikavimas periferijos rinkėjui, norinčiam mokyklos ar sveikatos įstaigos po langais, permainų žada nebent į priešingą pusę.

K.Leontjeva atkreipia dėmesį, kad gal kai kam atrodo, jog viešojo sektoriaus išlaidų santykis su BVP Lietuvoje (36,1 proc.) yra nedidelis, ypač jei lygintume su kai kuriomis kitomis šalimis. Tačiau ar protinga lygiuoti šalis, labiausiai apmokestinančias savo gyventojus ir labiausiai išlaidaujančias iš mokesčių mokėtojų surinktais pinigais? Dideli mokesčiai ir išpūstas viešasis sekto-

rius kartu su per dideliu reguliavimu mažina tokių šalių, kaip Prancūzija, konkurencingumą. Prancūzai per viešąjį sektorių perskirsto net 57 proc., tai yra daugiau nei pusę, BVP.

„Jeigu norime mažo ir efektyvaus viešojo sektoriaus ir atitinkamai mažesnių mokesčių, mums reikėtų lygiuoti šiuos pavyzdžius, kaip Honkongas, kur viešasis sektorius išleidžia mažiau nei 20 proc. BVP, ar Singapūrą, kur šis skaičius siekia vos 17 proc. Neatsitiktinai Honkongas ir Singapūras dažniausiai pirmąją ir ekonominės laisvės indeksuose. Turėdamos mažus viešuosius sektorius ir taikydamos nedidelius mokesčius, šios šalys palieka daugiau erdvės vertę kuriančiam privačiam sektoriui ir leidžia žmonėms laisviau kvėpuoti“, – pranašumus vardija K.Leontjeva.

Strategijas parengti gebame, įgyvendinti – ne

Nors proporcingai turime daugiau viešųjų paslaugų teikėjų nei pasaulio turtingieji, nesame nei mokytesni (atvirkščiai, mokslivių rezultatų tyrimuose žnektelėjome žemyn), nei sveikesni (pagal daugelio ligų

išgydomumą esame prie ES autsaiderių), o nusikalstamumas nuo policijos gausybės nemenkėja. Valstybės valdymo srityje pažangos ženklų yra, bet jie paskęsta tarp vis dar paplitusio biurokratizmo, korupcijos ir politizavimo.

Kaip situacija keisti, įvairiausių strategijų rašyta prirašyta, ypač praėjusią kadenciją. Bet nuo gausybės teorinių strategijų geriau nepasidarė. Politinės valios imtis ne tik begalybės teorinių rodiklių pildymo programų, bet esminės reformos – net krizės akivaizdoje pritrūko. O dabartinė Vyriausybė nė neatrodo, kad planuotų ką nors daryti.

„Strategijos parengiamos neblogos, bet priartėję prie įgyvendinimo sustojame“, – apgailestauja bendrovės „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“ partneris, vadybos konsultantas Darius Dulskis.

Ekspertas, dalydamasis konkrečia darbo su viešojo sektoriaus įstaigomis patirtimi, pasakoja, jog misija diegti modernią vadybą, kuri leistų sumažinti darbuotojų, menkai įmanoma, nes mažai kas nori dalyvauti procese, kurio rezultatas gali būti toks, kad pats liksi be darbo. Kai kur pažangos esama, tačiau, pavyzdžiui, po „Ekonominių konsultacijų ir tyrimų“ vertinimo, kiek toms pačioms funkcijoms atlikti skirtingose savivaldybėse yra valdininkų (palyginti su gyventojų skaičiumi), paaiškėjo, kad vienur – keli, o kitur – dešimt ir daugiau. Deja, pokyčių nesiimama.

D.Dulskis primena, kad į viešojo sektoriaus efektyvumo gerinimą – IT įrankių, veiklos valdymo sistemų diegimą in-

vestuota daug pinigų. Kaip informavo Vidaus reikalų ministerija (VRM), 2007–2013 m. laikotarpiu vien viešojo administravimo efektyvumo didinimo programoms vykdyti išmokėta 174,8 mln. Lt (iš jų 159,2 mln. Lt – Europos socialinio fondo (ESF) ir 15,6 mln. Lt – valstybės lėšų). 2014–2020 m. šioms tikslams planuojama skirti dar daugiau – 610,8 mln. Lt (iš jų 519,2 mln. Lt – ESF ir 91,6 mln. Lt – valstybės lėšų).

O kiek dar priinvestuota į IT. Bet kaip tai atsilies darbuotojų skaičiaus ir darbo kokybės pokyčiams? D.Dulskis pastebi, kad kai kurios valdiškos įstaigos, savivaldybės turi tiek IT įrangos, kad galėtų aptarnauti visas regiono imones, tačiau toli gražu ne visomis modernių technologijų galimybėmis naudojasi, o ne visų jų gal ir reikia.

Ne kartą neūkiškumą šioje srityje fiksavo ir Valstybės kontrolė. Štai ir naujausias tyrimas jį nustatė, kad Žemės ūkio ministerija daug investavo į IT, tačiau 27-i iš 32 ministerijos valdomų informacinių išteklių buvo kuriami net nesilaikant teisės aktų.

Žinoma, kaip primena D.Dulskis, esama ir gerų pavyzdžių: „Prisiminkime, kaip atrodė aptarnavimas „Sodroje“ ar Registrų cen-

► tre prieš septynerius aštuonerius metus. Dabar jis tikrai pagerėjęs, įdiegta daug elektroninių paslaugų. Bet kitose šalyse, pavyzdžiui, Nyderlanduose, nužengta kur kas toliau.“

Funkcijų privačiam verslui atiduoti neketina

„Vis dėlto prieš vertinant, didelis ar mažas mūsų viešasis sektorius, ir imantis sprendimų reikia atsiremti į visuomenės susitarimą, kiek ir kokių viešųjų paslaugų norima turėti“, – siūlo Mykolo Romerio universiteto Vadybos instituto profesorė dr. Birutė Mikulskienė.

Ji lygina: štai Latvijoje mažiau valstybės tarnautojų, bet mažiau ir jų vykdomų procedūrų. „Taip, reikia atsižvelgti į piliečių ir viešojo sektoriaus dydžio proporcijas, bet reikia matyti ir viešojo sektoriaus pranašumus.

riausybei atskaitingų institucijų funkcijų peržiūros rezultatai išreiškiami ne tik panaikintų funkcijų skaičiumi. Dažniausiai funkcijų peržiūros rekomendacijos yra susijusios su institucijų veiklos procesų gerinimu, išteklių valdymo efektyvumo didinimu, racialesniu funkcijų atlikimu ar jų perdavimu kitai institucijai.“

Konkrečias funkcijų peržiūras atlieka ministerijos ir kitos valstybės įstaigos, gauti rezultatai pristatomi ir svarstomi Vyriausybės Viešojo valdymo tobulinimo (Saulėlydžio) komisijoje, kuri priima sprendimus. VRM suskaičiavo, kad 2013 m. buvo atliktos penkių funkcijų peržiūros ir įgyvendinta aštuoniolika rekomendacijų dėl efektyvesnės institucijų veiklos. Apie funkcijų, valdininkų ir lėšų esminį mažinimą, nors toks buvo funkcijų peržiūros vienas pagrindinių tikslų, negirdėti.

Lietuvos banko valdybos pirmininko pavaduotojas Raimondas Kuodis jau gal kokius penkerius metus kartoja, kad viešajame sektoriuje reikia plačiau taikyti sąnaudų ir naudos principą.

Pažangos be pažangių lyderių nebus

Vis dėlto kas galėtų užtikrinti reikšmingą postūmį, kad viešojo valdymo sektorius veiktų efektyviau? „Koks septyniadešimt ar šimtas kvalifikuotų, kompetentingų vadovų, turinčių gerų vakarietišku universitetų išsilavinimą ar atitinkamos patirties, kad ir privačiame sektoriuje“, – receptą siūlo D.Dulskis.

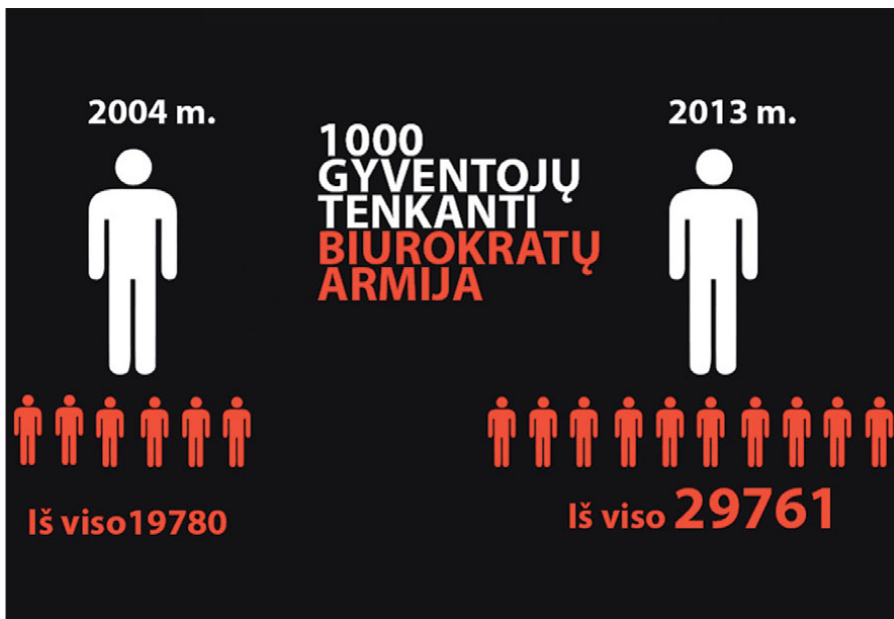
Tačiau, pasak vadybos konsultanto, yra trys esminės ašys, ant kurių gali laikytis bet kurios organizacijos sėkmė: strateginis planavimas su ambicingais planais, pažangūs darbo organizavimo procesai ir trečioji dedamoji, apie kurią viešajame sektoriuje sudėtinga šnekėti, – motyvacija, tiek finansinė, tiek kitokia. Vadovų, kvalifikuotų specialistų atlygio privačiame ir valstybės sektoriuje žirklys riboja galimybę pasisamdyti aukštesnės kvalifikacijos specialistų. O tikėtis, kad vadovas ar atsakingas specialistas gerų rezultatų pasieks neturėdamas kompetencijos – naivu.

D.Dulskis mini ir gerus pavyzdžius mūsų viešajame sektoriuje. Ūkio ministerijai pavaldžios viešosios įstaigos „Investuok Lietuvoje“, „Versli Lietuva“ sugebėjo sutvarkyti savo veiklą remdamosi gerąja pasaulio praktika, ir tai jų vadovų Mildos Dargužaitės bei jau eksvadovo, nes naujai politinei valdžiai jis neįtikto, Pauliaus Lukausko nuopelnas.

Prie privalomos pažangos viešajame sektoriuje, D.Dulskio manymu, prisideda ir ES „vėždas“ – spaudimas sekti geraisiais pavyzdžiais. Antra vertus, Pasaulio bankas jau antrą dešimtmetį pirštu rodo, kad mūsų viešasis sektorius, palyginti su gyventojų skaičiumi, gerokai viršija pačių turtingiausių valstybių, bet išvadų iš to taip ir nepasidarome.

Bendrovės „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“ partneris, vadybos konsultantas Gintas Umbrasas siūlo tokius dešimt žingsnių didinant viešojo sektoriaus efektyvumą: pirma, didinti jo skaidrumą, antra, įdiegti tęstinumo principus atsisakant politizavimo, trečia, kurti ambicingus planus, ketvirta, ugdyti lyderius, penkta, decentralizuoti valdžią, šešta, orientuotis į rezultatą, o ne į procesą, septinta, palengvinti ES paramos panaudojimą, aštunta, gyventi pagal kišenę, devinta, mažinti viešojo sektoriaus darbuotojų, dešimta, ugdyti žmonių pilietiškumą.

Deja, daugeliu šių žingsnių ne tik nedaug tepažengta, bet jų net nepradėta. Valdžia renkasi kitą žingsnį: piliečių pečius užgulti didesniais mokesčiais ten, kur tik leidžia valdžios fantazija. ■

Šaltinis: Statistikos departamentas, Valstybės tarnybos departamentas, Laisvosios rinkos institutas

Pavyzdžiui, ne tik pastebėti, kad gydytojas privačioje gydymo įstaigoje greičiau nusišypso, bet ir prisiminti, kad jei situacija rimta, privati gydymo įstaiga pacientą nukreips į viešojo sektoriaus įstaigą. Reikia skaičiuoti ir tai, ar apsimoka dabar mažinti mokytojų, jei po dešimtmečio jų gali reikėti gerokai daugiau. Žinoma, valstybės biudžeto lėšų taupymo poreikis spaudžia, bet reikia laviruoti tarp greitos ir ilgalaikės sėkmės“, – mano B.Mikulskienė.

Negali sakyti, kad valstybė nesusivokė, jog reikia revizuoti, kiek ir kokių funkcijų ji pajėgi prisiimti vykdyti. 2011 m. Vyriausybė pavedė Vidaus reikalų ministerijai atlikti Vyriausybei atskaitingų institucijų funkcijų peržiūrą. Nurodytas toks tikslas: mažinti viešojo sektoriaus valdymo apimtį ir išlaidas, didinti veiklos skaidrumą, efektyvumą, kokybę ir rezultatyvumą.

Tačiau „Veidui“ pasidomėjus, kiek ir kokių funkcijų atsiskyta įgyvendinant šį Vyriausybės pavedimą, VRM atsakė: „Vy-

O štai, pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje, D.Dulskio žiniomis, privačiam sektoriui sėkmingai perduota išduoti ne tik varuotojų pažymėjimus, bet ir kitus asmens dokumentus. Daugelyje šalių viešasis sektorius privačiam perleidžia ir kitas funkcijas.

Seimo patvirtintoje Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 m. programoje taip pat yra siūlymų, susijusių su paslaugų perdavimu trečiosioms šalims ar privačiam verslui bei etatų mažinimu. Tačiau neatrodo, kad dabartinės Vyriausybės žingsniai būtų nukreipti ta linkme.

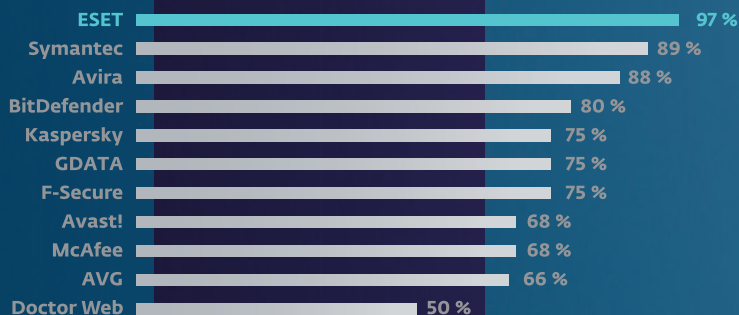
D.Dulskis atkreipia dėmesį, kad sustojo ir valstybės valdomų įmonių reforma, o ankstesnės Vyriausybės joms kelti ambicingi planai tapo nebe tokie ambicingi. Jei jos sugeneruotų daugiau pelno, jų savininkė valstybė galėtų daugiau uždirbti ir daugiau pinigų skirti valstybės valdymo reikmėms.

Nenorima diegti ir privačiame sektoriuje efektyviai veikiančių vadybos metodų.

25 YEARS ★★★★★
INNOVATIVE ★★★★★
TOP-RATED ★★★★★
ANTIVIRUS ★★★★★
PROTECTION ★★★★★

VERSLO DUOMENŲ APSAUGĄ PATIKĖKITE PASAULIO Nr. 1

Pasaulinė saugumo sprendimų kūrėja ESET yra nepriklausomos testavimo organizacijos „Virus Bulletin“ rekordininkė – pelniusi daugiausiai apdovanojimų „VB100“ už veikimo greitį, virusų nustatymų reitingą ir kitus parametrus.

Virus Bulletin apdovanojimai Pelnytų apdovanojimų procentas (%)

Atrinkti antivirusinių programų gamintojai
(nepilnas sąrašas)
Šaltinis: www.virusbtl.com
1998 m. gegužė – 2013 m. spalio

Visi čia nurodyti prekių ženklai yra registruoti atitinkamų gamintojų ir yra naudojami su tikslu nurodyti šių kompanijų produktus ir paslaugas.

Įrodyta. Patikima.

NESIDROVĖKIME BŪTI RUSOFOBAIS

Maskvos televizijų laidose kone isteriškai reikalaujama krauju užlieti Kijevo Maidaną arba sudraskyti Ukrainą į gabalus, Sočyje olimpiados svečių akivaizdoje kazokai rimbais pliekia merginas – Rusija jau nebesigėdija būti agresyvia fašistine valstybe.

Audrius Bačiulis

Rašant šias eilutes ketvirtadienio pavakare žuvusiųjų skaičius Kijeve artėjo prie šimto, sužeistieji skaičiuoti tūkstančiais, o abi pusės – tiek Viktoro Janukovyčiaus režimo rėmėjai jėgos struktūrose, tiek Maidano sukilėliai – atvirai perėjo prie gatvių mūšių koviniams ginklais. Kas dėsis Ukrainoje šią savaitę, kai „Veido“ numeris pasieks skaitytojų, galima tik spėlioti: gal, laimei, kraujo liejimas jau bus pasibaigęs, o gal, atvirkščiai, režimo ir laisvės siekiančių ukrainiečių kova bus virtusi plataus masto pilietiniu karu, gresiančiu sudraskyti valstybę. Bent jau tokio įvykių Ukrainoje raidos scenarijaus pastaruoju metu atvirai siekė Rusija, ragindama Rytų Ukrainą ir ypač Krymo pusiasalį, kuriame įsikūrusi Rusijos Juodosios jūros laivyno bazė, atsiskirti nuo daug menkiau susovietintų Vakarų Ukrainos.

Tikriausiai niekam iš stebinčiųjų įvykių Ukrainoje nekyla abejonių, kad jeigu ne atvira politinė, finansinė ir karinė Rusijos parama V. Janukovyčiaus režimui, šis smulkaus provincijos bandito pasaulėvoką turintis veikėjas niekada nebūtų nei drįšęs pasipriešinti daugumos bendrapiliečių remiamam Ukrainos suartėjimui su Europos Sąjunga, nei ryžęsis išvaikyti tuomet dar taikią eurointegracijos šalininkų demonstraciją, nuo kurios ir prasidėjo Maidano sukilimas. Ir, savaime suprantama, jei ne kasdienis Maskvos spaudimas (pastarosiomis dienomis Rusijos televizijų laidose visiškai atvirai asmeniškai V. Janukovyčiaus reikalauta sutriuškinti Maidaną karine jėga, priešingu atveju žadant paversti jį politiniu, o gal ir ne vien politiniu, lavonu), pastarųjų dienų karas Kijeve nebūtų kilęs. Visišką V. Janukovyčiaus priklausomybę nuo Kremliaus rodo vien faktas, kad, ketvirtadienį pas jį atvykus Vokietijos, Prancūzijos ir Lenkijos užsienio ministrams, jis nesutiko su jais iš esmės tartis tol, kol savo atstovo į Kijevo neatsiuntė Vladimiras Putinas.

Vis dėlto patį kraupiausią įspūdį praėjusią savaitę padarė ne Maidanas (gal todėl, kad jau kuris laikas mintyse susitaikyta su neišvengiama kruvina atomazga), bet gyvuliškas ir beprasmiškas gaujos kazokų, pasitelktų „tvarkai palaikyti“ Sočyje vykstančios olimpiados metu, susidorojimas su

„Pussy Riot“ merginų grupės narėmis. Įsivaizduokit vaizdą: dešimtis teatrališkoms praėjusio amžiaus pradžios uniformomis dėvinčių stuobrių užpuola ketvertą merginų plonomis suknelėmis ir pradeda su sadistišku pasimėgavimu čaižyti jas rimbais, plūsdamiesi pačiais šlykščiausiais rusiškais keiksmazodžiais, tarp kurių cituotini tik trys: „Dabar jums parodysime!“ Pargriuvusias ant žemės merginas spardo auliniais batais, rimbais pliekia tai filmuojančią jas lydinčią operatorę. Ir visa tai vyksta daugybės žurnalistų ir olimpiados svečių akivaizdoje, o merginas besivaikantys kazokai nė kiek to nesigėdija, regis, netgi didžiuojasi galį sukapti rimbais „caro Putino“ nekenčiamas mergiotes, kaip jų protėviai rimbais ir kardais kapojo savo bažnyčią ginančius lietuvių valstiečius Kražių skerdynių metu.

Toks viešas valdžios susidorojimas su kitaminčiais buvo neišivaizduojamas netgi sovietmečiu. Taip, milicininkai mušdavo sulaikytuosius, kartu su jais patruliuodavę „liaudies draugovininkai“ šokiuose kirpdavo „nepadoriai ilgus“ vaikinų plaukus ar pernelyg plačias kelnes, tačiau tai būdavo daroma tarpumūšėse, laiptinėse, milicijos

Nereikia drovėtis būti rusofobais, nes į fašizmą riedanti „nugalėjusio putinizmo“ Rusija iš tikrųjų kelia pavojų visoms savo mažesnėms kaimynėms.

„voronokuose“, patyliukais, kad niekas nematytų ir negalėtų paliudyti apie sovietinės teisės pažeidimus. Regis, tokių viešų žmonių nuplakimų gatvėse sovietmečiu nėra buvę netgi Stalino laikais. Sovietinis režimas pagarba žmogaus teisėmis niekad nepasizymėjo, bet išorinio, parodomosio padorumo buvo gan griežtai laikomasi netgi kasdienybėje. O kad toks milicijos ar jos parankinių siautėjimas galėtų vykti įvairių tarptautinių, Sovietijos prestižą pasaulyje turinčių įtvirtinti renginių metu, užsieniečių žurnalistų akivaizdoje, buvo tiesiog neišivaizduojama. Jei 1980 m. per Maskvos olimpiadą netoli olimpinio objektų milicija būtų viešai sumušusi kokį žmogų, tą pačią dieną ne tik Vidaus reikalų, bet ir KGB vadovai būtų iš darbo išlėkę, nes „nugalėjusio socializmo šalyje“ tokių dalykų būti

negali – bent jau kai užsieniečiai mato.

Tai, kas buvo neišivaizduojama „nugalėjusio socializmo“ laikais Sovietų Sąjungoje, tapo tikrove „nugalėjusio putinizmo“ laikais Rusijos Federacijoje. Ir ne tik tikrove, bet rekomenduotino elgesio pavyzdžiu, nes viešas „Pussy Riot“ merginų nuplakimas buvo nedelsiant išplatintas Kremliaus televizijos kanalų. Taip pat akivaizdu, kad šis viešas susidorojimas buvo iš anksto planuotas, nes Sočyje, kuriame olimpiados saugumą užtikrina 40 tūkst. Rusijos ir nežinomas skaičius Amerikos bei Didžiosios Britanijos slaptųjų tarnybų pareigūnų, nepastebimai užkirsti kelią „Pussy Riot“ akcijai buvo galima dešimtis kartų šimtais būdų. Bet Kremliui reikėjo viešo, demonstratyvaus susidorojimo, parodymo ir Rusijai, ir pasauliui, kad „caras Putinas“ spjovė į pasaulio viešąją nuomonę.

Štai šitai – kad Rusiją valdantis režimas atvirai spjauna į pasaulio viešąją nuomonę, turi Lietuvą gąsdinti labiau nei manevrai „Zapad 2013“, per kuriuos Kaliningrado srityje mokytaisi sunaikinti Lietuvos kariuomenę, ar 250 Rusijos „diplomatų“ konsulate Klaipėdoje, kurioje jau netrukus švartuosius suskystintų dujų terminalo laivas-saugykla. Netgi nauja Rusijos ginkluotė, karštligiškai perkama už senkančius naftos dolerius, turėtų gąsdinti mažiau nei faktas, kad Kremliaus režimas dabar jau visiškai nebesivaržo Vakarų požiūrio ir nebebijo naudoti smurto kaimynystėje.

Premjeras Algirdas Butkevičius neseniai aiškino, esą didžiųjų šalių vadovai įvairiuose susitikimuose ne kartą yra klausę: „Kodėl jūs tokia retorika kalbate apie Rusiją – ar jūs norite Rusiją pakeisti?“ Taip duodamas suprasti, kad Lietuvai nereikia kalbėti apie V. Putino režimo keliamą pavojų. Betgi atvirkščiai – nutylėti dabartinio Rusijos režimo esmę gali tik tie, kurie turi iliuzijų jį pakeisti. Arba tie, kuriuos nuo Rusijos skiria koks tūkstantis kilometrų, kalnų grandinė ar vandens telkinys. Lietuva, kuri nei tokių iliuzijų, reikia manyti, nuo 2008-ųjų Gruzijos karo nebeturi, nei yra atskirta nuo Rusijos gamtiniais barjerais, gali nesivaržyti savo visiškai pagrįstos rusofobijos ir atvirai kalbėti apie į Rusiją atėjusį fašizmą. Nes jei dabar nutylėsime, paskui gali būti per vėlu. ■

DRUSKININKŲ
SVEIKATINIMO IR
POILSIO CENTRAS
AQUA

Druskininkų vandens parkas -
ERDVĖ
Jūsų poilsiui...

www.aquapark.lt

SPECIALUSIS PROJEKTAS

„Veidas“ 14-ą kartą išrinko Metų vadovą

Savaitraščio „Veidas“ sukviesta komisija šiais metais balsus skyrė vadovams, gebantiems savo įmones išvesti į priekį net ir labai konkurencingoje aplinkoje.

Jurgita Laurinėnaitė-Šimelevičienė

Jau keturioliką kartą „Veidas“ skelbia Metų vadovą – žmogų, kuris ne tik sugeba sėkmingai konkuruoti ir auginti savo įmonę, išsiskiria lyderystės gebėjimais bei įžvalgiais sprendimais, bet ir orientuojasi į inovacijas, darbuotojams moka patrauklius atlyginimus ir palieka ryškų pėdsaką visuomenėje, paremdamas reikšmingus socialinius projektus bei padėdamas tiems, kuriems to labiausiai reikia.

Kasmet Metų vadovą išrenka „Veido“ sukviesta komisija, kurią šiemet sudarė 12 narių – ekonomistai, finansų analitikai ir sėkmingai dirbančių įmonių vadovai. Komisijos nuomonė lėmė, kad 2013 metų vadovu tapo telekomunikacijų bendrovės „Tele2“ generalinis direktorius Petras Masiulis, šiai įmonei vadovaujantis jau 11 metų.

2000 m. įžengusi į rinką, kurioje jau buvo įsitvirtinę du žaidėjai, „Tele2“ ne tik atpigino įkainius už telefoninius pokalbius, bet ir žingsnis po žingsnio plėtėsi rinkoje, kol 2013 m. pirmą kartą tapo didžiausiu Lietuvoje mobiliojo ryšio operatoriumi ir pagal pajamas (2013 m. uždirbo 514,6 mln. Lt), ir pagal klientų skaičių (turi 1,8 mln. klientų). O juk šios bendrovės darbo pradžioje įvairūs lobistai gąsdino visuomenę, kad visi rinkos žaidėjai dėl „Tele2“ pasiūlytų įkainių bankrutuos ir Lietuva liks be mobiliojo ryšio.

Komisijos narių nuomone, „Tele2“ veikla turėjo nacionalinį efektą, mat ji palietė kiekvieną iš mūsų. „P.Masiulis – tas žmogus, kuris leido visai tautai sutaupyti labai daug pinigų. Dempinguodamas kainas jis smarkiai atpigino mūsų telefoninius pokalbius. Geras kapi-

talizmo principas, kuris per konkurenciją mažina paslaugos kainą“, – diskusijų metu atkreipė dėmesį komisijos narys ir pirmasis Metų vadovo konkurso nugalėtojas UAB „Biotechpharma“ valdybos pirmininkas prof. Vladas A.Bumelis.

Komisijos darbe taip pat dalyvavęs ISM rektorius Nerijus Pačesa pabrėžė, kad „Tele2“ indėlis svarbus ne tik dėl kainos už pokalbius, bet ir dėl technologinės plėtros Lietuvoje. „Dėl šio trečio rinkos dalyvio technologinė plėtra buvo spartesnė, negu būtų buvusi esant dviem dalyviams. Juk kiti du turėjo pozicionuotis kaip didesnės vertės kūrėjai ir daug investuoti į technologijas bei

Kiekvienam Metų vadovui įteikiama skulptoriaus Arvydo Ališankos sukurtą Petro Vileišio skulptūrą.

duomenų perdavimą“, – komentavo N.Pačesa, „Tele2“ pavadinęs mobiliųjų operatorių „Ryanair“.

Verta paminėti ir gana aukštą „Tele2“ produktyvumo lygį, patrauklius atlyginimus bei indėlį į visuomenės gyvenimą. Pavyzdžiui, „Tele2“ pernai finansavo naujos „Jaunimo linijos“ savanorių grupės mokymus, skyrė lėšų VGTU Elektronikos fakultete pirmajai Lietuvoje išmaniojo belaidžio ryšio laboratorijai atidaryti, prisidėjo iš dalies finansuodama elektroninių mokytojo pažymėjimų gamybą.

Sėkminga veikla priklauso ir nuo vadybos naujovių

Antrą vietą komisija skyrė UAB „Mars

Lietuva“ generalinei direktorei Aušrai Žemaitienei, šiai įmonei vadovaujančiai penkerius metus. Gargžduose įsikūrusi konservuotą gyvūnų ėdalą gaminanti įmonė yra tarptautinio koncerno dalis, tačiau išsiskiria viso koncerno mastu. 2013 m., nepaisant didelio gaminamos produkcijos rūšių ir formatų skaičiaus (per 400), ji pasiekė didžiausią gamybos efektyvumą – 88 proc. ir tapo šio rodiklio lydere tarp analogiškų „Mars“ gamyklų Europoje. O štai remiantis inovatyvia įmonės technikos skyriaus darbuotojo idėja sukonstruota ir pagaminta pakavimo sistemos įranga yra tapusi vidiniu standartu, diegiamu ir kitose „Mars“ įmonėse.

Metų vadovo konkurso komisijos narys Lietuvos pramonininkų konfederacijos Ekonomikos ir finansų departamento direktorius Sigitas Besagirskas tvirtino, kad apie A.Žemaitienę labai gerai atsiliepia ir „Mars Lietuva“ partneriai, ir tiekėjai, ir netgi darbuotojai, nors pastarieji tradiciškai Lietuvoje mėgsta pakritikuoti vadovus.

„Vadybos požiūriu įmonėje „Mars Lietuva“ įdiegta labai daug inovacijų. Jei ieško-

ANKSTESNI „VEIDO“ IŠRINKTI METŲ VADOVAI

2012 m. „Thermo Fisher Scientific“ Vilniaus padalinio gen. direktorius Algimantas MARKAUSKAS
2011 m. „Schmitz Cargobull Baltic“ gen. direktorius Raimundas PETRAUSKAS
2010 m. „Garlitos“ gen. direktorius Juozas MARTIKAITIS
2009 m. „Intersurgical“ gen. direktorius Sigitas ŽVIRBLIS
2008 m. „Hnit-Baltic“ direktorius Linas GIPIŠKIS
2007 m. „Sanitas“ įmonių grupės direktorius Saulius JURGELĖNAS
2006 m. „Teltonikos“ gen. direktorius Arvydas PAUKŠTYS
2005 m. „Eksmos“ grupės valdybos pirmininkas Rimantas KRAUJALIS
2004 m. „Nemuno bangos“ grupės vadovas Arvydas JUOZELIŪNAS
2003 m. holdingo „Libra“ grupė prezidentas Tomas JUŠKA
2002 m. koncerno „MG Baltic“ prezidentas Darius MOCKUS
2001 m. „Pieno žvaigždžių“ grupės prezidentas Julius KVARACIJEJUS
2000 m. „Sicor Biotech“ gen. direktorius Vladas Algirdas BUMELIS

tume LEAN procesus geriausiai įsisavinusios kompanijos, tai, ko gero, būtų geriausias pavyzdys Lietuvoje. A.Žemaitienė, kaip vadovė, unikali tuo, kad, viena vertus, būdama reikli sugeba pasiekti labai aukštų produktyvumo rezultatų ir kiekvienais metais juos kilstelėti, kita vertus, sugeba įdiegti aukščiausius vadybos principus. Be to, ir bendruomenėje ji labai aktyvi, o tai rodo didelę asmeninę brandą“, – tvirtino N.Pačėsa.

Trečią ir ketvirtą Metų vadovo konkurso vietas, surinkę po vienodą skaičių balų, pasidalijo du vadovai – lazerių gamintojos „Šviesos konversija“ direktorius Algirdas Juozapavičius ir šaldytuvų gamintojos „Snaigė“ generalinis direktorius Gediminas Čeika.

A.Juozapavičius komisijos palankumą pelnė dėl orientacijos į mokslinius tyrimus ir labai inovatyvių produktų, kurių net 95 proc. eksportuojama į Vokietiją, Japoniją, JAV, Kiniją, Didžiąją Britaniją. Be to, praėjusiais metais įmonė pasiekė didelį apyvartos šuolį – nuo 49,5 mln. Lt 2012 m. iki 65,7 mln. Lt 2013 m.

„Snaigės“ vadovas įvertinimo sulaukė dėl gebėjimo po nesėkmių virtinės pastatyti įmonę ant kojų ir pastarųjų dvejų metų sėkmingos veiklos ypač konkurencingoje rinkoje. 2013 m. „Snaigės“ pelnas padidėjo keturis kartus, o apyvarta buvo didžiausia per ketverius metus. Komisijos narys „Penkių kontinentų“ generalinis direktorius Idrakas Dadašovas pabrėžė, kad tokiais įmonei išsilaikyti iki šių dienų ir sėkmingai veikti – didelis pasiekimas, nes daugybės panašių įmonių, kurios kadaise buvo rinkos galiūnės, Lietuvoje jau nelikę.

„Įspūdį daro ir tai, kad dabar įmonė demonstruoja stabilumą ir pagaliau turi labai aiškią politiką, ko imsis šiandien, rytoj ir po ryto. Akivaizdžiai matyti aiški strategija, ėjimas į pramoninių šaldytuvų rinką, kur daug didesnė marža nei buitinių šaldytuvų rinkoje. Įmonė, buvusi duobėje, sugeba kelerius metus iš eilės augti, plėsti rinką, turėti pelno sudėtingoje nišoje – tam reikia stiprių vadybinių gebėjimų. Juk kai kiti gamintojai siūlo visą gaminių spektrą, „Snaigė“ pardavinėja tik vieną produktą, bet vis tiek sugeba konkuruoti“, – kandidatą apibūdino S.Besagirskas.

Tiesa, įmonė sulaukė priekaištų, kad didelę apyvartos dalį vis dar uždirba su svietimu prekės ženklu.

Na, o penketuką užbaigia Vilniaus lokomotyvų remonto depo generalinis direktorius Valentinas Stadalnykas, vadovaujantis

METŲ VADOVO KONKURSO VERTINIMO KRITERIJAI

Sėkminga finansinė veikla;
Inovatyvumas, didelės pridėtinės vertės kūrimas;
Reikšmingi visuomeniniai projektai (parama kultūrai, mokslui, visuomeniniams judėjimams, sportui);
Eksportas;
Sparti plėtra Lietuvoje ir užsienyje;
Bendrovės gaminamų produktų ir paslaugų unikalumas, mokslinių tyrimų ir aukštųjų technologijų pritaikymas gamyboje, naujovių kūrimas ir diegimas;
Veikimas konkurencinėje aplinkoje;
Įmonės skiriamos investicijos, ypač moksliniams tyrimams atlikti ir darbuotojų kvalifikacijai kelti;
Naujai sukurtos darbo vietos;
Vidutinis darbuotojų atlyginimas.

Komisijos nariai (iš kairės į dešinę): sėdi pirmoje eilėje – banko „Swedbank“ vyriausiasis ekonomistas Nerijus Mačiulis, Investuotojų asociacijos valdybos pirmininkas Vytas Plunksnis, biotechnologinės farmacijos centro „Biotechpharma“ valdybos pirmininkas Vladas A.Bumelis, „Penkių kontinentų“ generalinis direktorius Idrakas Dadašovas; stovi – ISM rektorius Nerijus Pačėsa, savaitraščio „Veidas“ vyriausiasis redaktorius Gintaras Sarafinas, „Creditreform Lietuva“ direktorius Saulius Žilinskas, „Servier pharma“ vadovas Mindaugas Papievis, Mykolo Romerio universiteto plėtros prorektorius Stasys Vaitkevičius, Lietuvos pramonininkų konfederacijos Ekonomikos ir finansų departamento direktorius Sigitas Besagirskas ir savaitraščio „Veidas“ leidėjas Algimantas Šindeikis.

Telefonu balsavo komisijos narė, banko „Citadele“ valdybos pirmininkė, administracijos vadovė Alma Vaitkunskienė.

įmonei jau 10 metų. Nors bendrovės tikslas buvo remontuoti traukinius, V.Stadalnyko vadovaujama komanda išplėtojo manevrinių lokomotyvų gamybą ir pradėjo savo produkciją siūlyti ir užsieniui.

Iš viso Metų vadovo konkurse šiais metais varžėsi 18 vadovų, iš kurių 15 pateko į antrąjį turą ir buvo pateikti komisijos vertinimui. „Veido“ prašymu kandidatų sąrašą patikrino Valstybinė mokesčių inspekcija ir „Creditreform Lietuva“. Antrajame konkurse ture taip pat dalyvavo „Lietpak“ generalinis

direktorius Pranas Kiznis, „EVP International“ generalinis direktorius Kostas Noreika, „Wilibox“ generalinis direktorius Jonas Sabaliauskas, „Baltec CNC Technologies“ direktorius Iridijus Švelnys, „NFQ“ grupės vadovas Paulius Insoda, „Daumantai LT“ generalinis direktorius Saulius Grinkevičius, „New Vision Baltija“ generalinis direktorius Evaldas Budvilaitis, „Naujosios Ringuvos“ generalinė direktorė Jurgita Žilvinskaitė ir „Tereko“ generalinis direktorius Juozas Maksvytis. ■

KONKURSO RĖMĖJAI:

biotechpharma

MRU
MYKOLO ROMERIO
UNIVERSITETAS

www.sci.net
Penki
kontinentai
GRUPE

SERVIER

Citadele

PROFILIS

Metų vadovas P.Masiulis: „Geriausias vadybos principas – elkis su kitu taip, kaip nori, kad elgtųsi su tavimi“

*Per savo karjerą Petras Masiulis
jau du kartus sugebėjo trečią vietą
rinkoje užimančią įmonę
iškelti į lyderių gretas.*

Jurgita Laurinėnaitė-Šimelevičienė

AUFARTO, BEL, NJOTR.

Kai prieš 11 metų gavo pasiūlymą tapti „Tele2“ generaliniu direktoriumi, Petras Masiulis, tuo metu dirbęs įmonės „Colgate-Palmolive“ rinkodaros vadovu Baltijos šalims ir gyvenęs Latvijoje, ilgai nedvejojo. Nors tuo metu lietuvių požiūrį į šį mobiliojo ryšio operatorių geriausiai apibūdino sklandantis anekdotas: „Tele2“ klientai, šeštadienį renkamės Katedros aikštėje. Važiuosime į ryšio zoną“, apsispręsti P.Masiuliui padėjo pasidomėjus išsiaiškintas faktas, kad „Tele2“ – labai rimta tarptautinė įmonė. Šis darbo pasiūlymas taip pat reiškė, kad Masiulių šeima, kuri tuo metu laukėsi pirmagimio, galės grįžti gyventi į Lietuvą.

Vis dėlto naujojo vadovo laukė didžiulis iššūkis – įmonės padėtis buvo nepavydėtina, nes įžengęs į rinką penkeriais metais vėliau negu konkurentai, „Tele2“ turėjo mažiausią ryšio aprėptį ir mažiausią klientų, iš kurių

didelė dalis buvo nepatenkinti ir ketino pereiti į kitą tinklą. Verslo klientai pirmuosius trejus P.Masiulio vadovavimo metus „Tele2“ paslaugomis apskritai nesidomėjo, nes anuomet net važiuojant autostrada mobilusis ryšys trūkinėdavo, o keliuose kaimiškuose regionuose „Tele2“ ryšio tinklo iš viso nebuvo. P.Masiulis prisimena, kad abejonės sklandė netgi pačioje įmonėje.

„Buvo jaučiamas šioks toks neužtikrintumas, ar „Tele2“ galės įsitvirtinti, nes tuo metu sklandė nepamatuotos kalbos, kad mažoje Lietuvos rinkoje užtenka ir dviejų operatorių. Įmonės viduje vyko diskusijų ir svarstymų, ar reikia pradėti žygį į aukštumas, o gal verta pasitenkinti tuo, ką turime, ir sekti lyderiams iš paskos. Džiaugiuosi, kad ankstesnis vadovas švedas buvo subūręs labai gerą komandą, tad man reikėjo įpūsti ugnies, kad žmonės patikėtų, jog „Tele2“, nors yra trečias, nebūti-

nai turi elgtis kaip trečias žaidėjas: turi nebijoti svajoti ir siekti būti pirmas. Mano indėlis – kad žmonės pavyko įtikinti, jog reikia siekti pačių aukščiausių tikslų, nes jei sieki tik vidutinio rezultato, neverta ateiti į darbą ir gaišti laiko. Jei nori būti lyderis, turi ir elgtis kaip lyderis, todėl nuo pat pradžių pradėjome stiprinti paslaugų kokybę, sukūrėme linksmesnes reklamas ir pradėjome skatinti darbuotojus mąstyti, kaip eiti į lyderius, o ne kaip būti vidutiniokais“, – prisimena P.Masiulis.

Atsiliekančias įmones į lyderius išvedė du kartus

Naujasis „Tele2“ vadovas jau anksčiau buvo įsitikinęs, jog strategija, kad jei nori tapti lyderiu, turi ir elgtis kaip lyderis, veikia. Mat panašios užduoties – rinkoje trečią vietą užimančią bendrovę paversti pirmaujančia – P.Masiulis 2003 m. ėmėsi jau antrą kartą.

P.Masiulis prisipažįsta, kad jam įdomu, kaip pasikeis telekomunikacijų sektorius, nes spartėjantis mobilusis internetas lems naujų paslaugų atsiradimą

Pirmąjį savo iššūkį vadovas įveikė dirbdamas „Colgate-Palmolive“ rinkodaros vadovu Baltijos šalims. Jam atėjus į šią įmonę, „Colgate-Palmolive“ produktai Baltijos šalyse užimdavo arba trečią, arba ketvirtą vietą ir stipriai atsilikavo nuo konkurentų.

„Su kompanijos vadovu pradėjome mąstyti, kad su tokia padėtimi nesitaikstysime, nors mūsų konkurentai buvo ypač rimti: didžiausias pasaulio buitinių priemonių gamintojas „Procter&Gamble“, didžiulės kompanijos „Unilever“, „Benckiser“. Darbuotojai buvo nusivylę, kad mes, tokie mažiukai, neįstengsime konkuruoti, nes kitos bendrovės daug daugiau išleidžia reklamai. Vis dėlto mes su vadovu pradėjome austi strategiją, kaip tai padaryti: iš pradžių gerai pavyko derybos su televizijos stotimis, todėl labai stipriai padidino reklamos apimtį, nors išlaidos reklamai praktiškai nepadidėjo,

pakeitėme prekybos agentus, motyvavome kolektyvą. Pasiektas rezultatas – nebuvo nė vieno „Colgate-Palmolive“ produkto, kuris netaptų lyderiu Baltijos šalyse. Visi produktai aplenkė savo konkurentus. Man iki šiol kelia nuostabą, kaip mums tai pavyko pasiekti per porą metų. Kai žmonės nori siekti ir labai rimtai dirba, ir Dievas tokią darbą laimina“, – mano P.Masiulis.

Įdomiausia detalė, kad per visą „Colgate-Palmolive“ istoriją įmonės produktai tik vieniintelėse Baltijos šalyse iškopė iki lyderių pozicijų visose srityse.

Vis dėlto „Tele2“ verslas Lietuvoje nepalyginti didesnis negu „Colgate-Palmolive“ visoje Baltijos šalyse, tad naujasis iššūkis buvo kur kas rimtesnis. Tad kokiais konkrečiais veiksmais vis dėlto pavyko iškelti „Tele2“ iš trečios vietos į pirmą? Pirmiausia, žinoma, įmonė stengėsi siūlyti mažiausius įkainius už pokalbių, o tai paskatino ir kitus operatorius gerokai atpiginti pokalbius. Būtent atkakliai kainomis konkuravęs „Tele2“ gali prisiimti daugiausiai nuopelnų už tai, kad Lietuvoje mobiliųjų telefonų skambučių tarifai yra mažiausi Europos Sąjungoje. Europos Komisijos duomenimis, vidutinė vienos minutės pokalbio mobiliuoju telefonu kaina ES siekia 9,1, o Lietuvoje – 1,9 euro cento. Beje, pigiausios kainos pažadas lietuviams ypač paveikė atėjus krizei, kai dauguma ėmė ieškoti būdų sutaupyti.

P.Masiulis pabrėžia, kad atėjęs vadovauti įmonei jis taip pat ieškojo, ką reikia taisyti: „Laikėmės nuomonės, kad turime įtikti klientui, todėl nuo to ir pradėjome: klientui trūko ryšio aprėpties – ją plėtėme; klientui reikėjo interneto – rūpinomės internetu; klientui reikėjo papildomų paslaugų – kūrėme papildomas paslaugas; klientui reikėjo geresnio ryšio užsienyje – rengėme sutartis užsienyje. Tai nėra labai sudėtingas verslas, čia reikia sveiko proto: matai, ko reikia klientui, ir tai darai. Svarbu sąžiningumas ir santykis su klientu. Pastebėjome, jog klientui labai svarbu, kad jis būtų gerbiamas ir iš jo nevagiama, kad seni klientai būtų lygiai taip pat gerbiami kaip nauji.“

Lygiai taip pat „Tele2“ keitė ir verslo klientų požiūrį: sudarę sutartis su keletu didesnių įmonių, greitai reaguodavo į jų atsiliepimus, ką reikia keisti, taisyti. Pirmiausia, žinoma, reikėjo didinti ryšio aprėptį, todėl P.Masiulis tvirtina, kad nuo tų laikų iki dabar įmonė nesustoja plėsti tinklo ir pasiekė tokią lygį, kad „Tele2“ GSM mobiliojo ryšio tinklas yra plačiausias Lietuvoje.

Per 11 metų pavyko pasiekti ir kitus išskirtus tikslus: „Tele2“ yra populiariausias operatorius (sociologinių tyrimų duomenimis, 54 proc. žmonių naudojami šio operatoriaus ryšiu) ir uždirba daugiau negu 40 proc. visos rinkos pelno, nors ir siūlo mažiausią kainą.

„Čia tarsi traukos dėsnio įveikimas. Kai kalbėjomės su vienu profesoriumi, jis stebėjo-

VZ NUOTR.

Šiuo metu „Tele2“ yra populiariausias operatorius Lietuvoje: sociologinių tyrimų duomenimis, 54 proc. žmonių naudojami šio operatoriaus ryšiu

si, jog ekonomikos dėsniams prieštarauja faktas, kad pigiausias operatorius yra ir didžiausią pelną gaunantis operatorius“, – šypsosi P.Masiulis. – Manau, pelningiausia įmonė esama todėl, kad žmonės ją mėgsta, o kai mėgsta, tada jos nesukriaudžia – investuoja pinigais sąžiningai, neperka dalykų, kurie nebūtini, derasi dėl įmonės, kovoja dėl jos. Galiausiai taip ir išeina, kad mūsų sąnaudos yra mažiausios. Palyginkite: „Tele2“ dirba 108 darbuotojai, o konkurentų įmonėse – 500–600“.

Ekspertai pastebi, kad nemažai sutaupyti „Tele2“ padeda ir pasirinkta strategija įvairias paslaugas pirkti iš išorės, o ne samdyti papildomai darbuotojų įmonės viduje.

O pernai pirmą kartą istorijoje „Tele2“ tapo ir didžiausiu operatoriumi pagal pajamas, aplenkdamas iki tol pirmavusį „Omnitel“. Tokia kova neapsiėjo be pasekmių: P.Masiulis – vienintelis pernai nepasikeitęs telekomunikacijų įmonės vadovas Lietuvoje. Prastėjantys rezultatai iš pareigų išvertė ▶

PETRO MASIULIO DOSJĖ

- Amžius: 44 metai.
- Išsilavinimas: VU ekonomikos magistras, Danijos Alborgo universiteto tarptautinio verslo magistras, VU TSPMI politikos ir tarptautinių santykių magistras.
- Šeima: žmona Alanta, sūnūs Gabrielius ir Mykolas.
- Laisvalaikis: pokalbiai su žmona.
- Pirmi uždirbti pinigai: „Colgate-Palmolive“ įmonėje gauta pirmoji alga, kuri siekė 500 dolerių.
- Pastaroji perskaityta knyga: Šv. Faustinos Kovalskos „Dienoraštis. Dievo gailestingumas mano sieloje“

► Ilgametį „Omnitel“ vadovą Antaną Zabulį, praėjusių metų pabaigoje pasikeitė ir „Bitės“ generalinis direktorius.

Atrado geriausią vadybos principą

Pirmoji P.Masiulio svajonė, atėjęs vadovauti „Tele2“, buvo išvesti įmonę į lyderius, o antroji – vadybos srityje išmėginti Biblijoje aprašytą principą: elkis su kitu taip, kaip nori, kad elgtųsi su tavimi.

„Po 11 metų galiu pasakyti, kad tai pats geriausias vadybos principas. Jei įmonė rūpinasi žmogumi, sąžiningai su juo elgiasi, sąžiningai moka algą, sudaro sąlygas, duoda darbą, kuriame jis oriai gali pasireikšti, darbuotojas yra laimingas, nors ir dirba daug. Ir lygiai taip pat reikia elgtis su klientu. Tai toks universalus ir teisingas principas, kad praktiškai visus verslo sprendimus pagal tai ir galima priimti“, – neabejoja P.Masiulis.

Vadovas tvirtina, kad įmonė stengiasi mokėti didesnę nei rinkos vidurkis atlyginimą, nes kiekvienas žmogus žino paprastą tiesą: galiausiai kiekvienas vertas tiek, kiek jis gauna algos. „Jei vadovas jam sako: koks tu geras, kaip aš tave vertinu, koks tu reikalingas įmonei, tik neišeik, dirbk pas mane, o algos nekelia, tai čia pirmas signalas, kad kažkas meluoja. Juk darbuotojas gauna algą ir pagal tai žino, kiek jis įmonei yra svarbus“, – įsitikinęs P.Masiulis.

Pasak jo, darbuotojų kaita įmonėje minimali – per visą jo karjerą iš „Tele2“ savo noru išėjo gal keturi žmonės, nors dirba apie šimtą.

P.Masiulis žinomas kaip neformalus vadovas – jis nerengia kassavaitinių susirinkimų, o užsukti pas jį bet kuris darbuotojas gali kada tik panorėjęs. „Atėjęs į darbą stengiuosi daryti tai, ką reikia. Mano pagrindinis darbas – tiesiog žiūrėti rezultatų: kiekvieną dieną stebiu klientų augimą, kas savaitę žiūriu keletą kitų parametrų, tokių kaip pelningumas, sąnaudų struktūra. Stengiuosi daryti tik tai, ko reikia, o ko nereikia – vengiu. Iš pradžių, kol buvau žalesnis, įmonėje buvo daugiau formalumo – nuolat rengdavau susirinkimus, norėjau valdyti visą informaciją, bet vėliau pamaciau, kad nereikia tiek daug sėdėti ir šnekėti susirinkimuose. Mano vadovavimo stilius turėjo keistis ir dėl to, kad keitėsi darbuotojai – mūsų vadovai įmonėje dirba ne mažiau kaip šešerius septynerius metus, o tokių žmonių nereikia judinti ir vaikyti, nes jie geriau už tave žino, ką daryti. Man svarbiausia žiūrėti, ar įmonė eina teisinga kryptimi: jei taip, aš galiu pusę metų neklausinėti ir nežiūrėti, kokios bus kitos reklamos ir akcijos. Priekabavimas darbuotojams nereikalingas“, – kaip keitėsi jo vadovavimo stilius,

„Tele2“ ir „Bitės“ reklamų karas tęsiasi jau kelis mėnesius |

pasakoja P.Masiulis.

O kad toks požiūris į vadovavimą pasiteisina, rodo pasiekti rezultatai, kuriais „Tele2 Lietuva“ išsiskiria iš visų vienuolikos „Tele2“ padalinių. „Lietuvos „Tele2“ įmonė labai gerbiama dėl pasiektų rezultatų, nes tarp kitų šalių pirmaujame praktiškai visose srityse – ir pagal rinkos dalis, koks procentas klientų naudojami, ir pagal pelningumą, ir pagal sąnaudų efektyvumą. „Tele2 Lietuva“ mūsų vadovų vertinama kaip „Tele2“ žvaigždė“, – didžiuojasi P.Masiulis, pridurdamas, kad „Tele2“ – labai savarankiška įmonė, valdoma griežtu amerikietišku principu, kai vadovai patys prisiima atsakomybę, turi išsikėlę savo tikslus, parengę strategijas.

Beje, „Tele2“ įmonė ne tik smarkiai atpigino pokalbius rinkoje, bet ir per aktyvią lobistinę veiklą jaučiasi prisidėjusi prie viešųjų pirkimų tvarkos pokyčių Lietuvoje. Nuo 2014 m. įsigaliojo Viešųjų pirkimų įstatymo nuostata, kad valstybės institucijos tipinius pirkimus turi vykdyti elektroninėje erdvėje per Centrinę perkančiąją organizaciją. Taip tikimasi užkirsti kelią piktnaudžiavimui, sutaupyti valdininkų darbo laiko ir mokesčių mokėtojų lėšų. Iki šiol tokia prievolė buvo taikoma tik Vyriausybei pavaldžioms institucijoms.

Laisvalaikis – su šeima

Metų vadovu išrinktas P.Masiulis atskleidžia, kad praktiškai visus pagrindinius verslo sprendimus priima tik pasitaręs su žmona Alanta, su kuria pažintis užsimezgė nuo ryto iki vakaro kartu

Svarbiausius verslo sprendimus P.Masiulis priima tik pasitaręs su žmona

dirbant „Colgate-Palmolive“ biure Latvijoje.

„Man neramu, jei žmona nepatvirtina: daryk taip, tai teisinga. Iš tiesų turiu labai gerą patarėją, nes ji sukaupusi didžiulę patirtį – vadovavo „L’Oreal“ įmonei Lietuvoje, dirbo Suomijoje, Latvijoje“, – savo žmona didžiuojasi P.Masiulis.

Visą laisvalaikį, išskyrus futbolo treniruotes su „Tele2“ suburta komanda, vadovas stengiasi praleisti su šeima, kurioje auga du sūnūs: penkerių metų Mykolas ir dešimtmetis Gabrielius. Masiulių gyvenimas labai susijęs su Katalikų bažnyčia, todėl rytą šeima pradeda malda, o kiekvieną vakarą, po darbo, stengiasi nueiti į šv. Mišias. P.Masiulis pabrėžia, kad laikas, praleistas su šeima, jam nepaprastai brangus, o išsaugoti tvirtus santykius padeda ir senas žydų paprotys – neiti miegoti nesusitaikius.

„Nors nedažnai, būna, kad apsiypkstame, bet visada stengiamės prieš miegą susitaikyti. Ir su vaikais lygiai taip pat. Kaip Biblijoje parašyta – negalima leisti saulei nusileisti ant tavo pykčio“, – kas padeda išlaikyti tvirtus santykius šeimoje, atskleidžia Metų vadovas P.Masiulis. ■

ASMENINO ARCHIVO NUOTR.

GERRY WEBER

COLLECTION

VILNIUJE: Gedimino pr. 22; PC „Panorama“, Saltoniškių g. 9; PC „Europa“, Konstitucijos pr. 7a | KAUNE: Laisvės al. 110;
PC „Akropolis“, Karaliaus Mindaugo pr. 49 | KLAIPĖDOJE: H. Manto g. 46 | PANEVĖŽYJE: Ramygalos g. 13

PROFILIS

„Mars Lietuva“ vadovė A.Žemaitienė: nuo sekretorės iki generalinės direktorės

Antrą vietą savaitraščio „Veidas“ organizuojamame Metų vadovo konkurse pelnė UAB „Mars Lietuva“ generalinė direktorė Aušra Žemaitienė, vadovaujanti įmonei, į kurią mokyti pažangios vadybos paslaptį plūsta verslo atstovai iš visos Lietuvos.

Giedrė Bolzanė

Daugiau nei prieš šimtą metų, 1911-aisiais, amerikietis Frankas C.Marsas nutarė imtis saldainių verslo ir kartu su žmona Ethel įkūrė pirmą „Mars“ saldumynų gamyklą Takomoje (JAV Vašingtono valstija). Tiesa, pirmasis Marsų šeimos verslas gana greitai žlugo, tačiau F.C.Marsas rankų nenuleido ir 1920 m. grįžęs į gimtąją Minesotos valstiją įkūrė kitą saldumynų gamyklą Mineapolyje, su kuria dabar ir siejamos visos „Mars“ koncerno – šiuo metu trečios didžiausios privačios JAV įmonės, kurios apyvarta 2012 m. siekė daugiau kaip 30 mlrd. dolerių, ištakos.

Didžiulė sėkmė F.C.Marsą aplankė jau 1923-aisiais, kai į verslą įsitraukus ir jo sūnui buvo pristatytas šokoladinis batonėlis „Milky Way“, iš karto sulaukęs milžiniško populiarumo.

Tokia buvo pradžia, o šiandien „Mars“ koncernas yra per 70 tūkst. darbuotojų turinti įmonių grupė, gaminanti ir pardudanti visame pasaulyje populiarius saldumynus („Snickers“, „Bounty“, „Mars“, „M&M's“), naminių gyvūnų ėdalą („Whiskas“, „Pedigree“, „Chappi“) bei kitus maisto produktus („Uncle Ben's Rice“ ir kt.), tačiau iki pat šių dienų vieninteliai koncerno akcininkai yra Marsų šeimos nariai. Šiuo metu korporacijos valdymą perima jau ketvirtoji šios šeimos karta, nors koncerno prezidento pareigas eina samdomas vadovas Paulas S.Michaelsas.

Vakarų Lietuvoje, netoli Klaipėdos esančiuose Gargžduose, įkurta „Mars Lietuva“ gamykla yra tik mažas sraigtelis visame „Mars“ koncerne, bet labai svarbus Lietuvos ekonomikai. Per 20 mln. Lt mokesčių į Lietuvos valstybės biudžetą kasmet sumokanti, daugiau nei 800 darbo vietų sukūrusi UAB „Mars Lietuva“ patenka į vertingiausių Lietuvos įmonių dešimtuką. Ši įmonė priskiriama prie aukštų vadybos standartų ir vakarietiškos organizacinės kultūros Lietuvoje vėliavnešių, o jos efekty-

Daugybė naujų „Mars“ produktų į Europos rinką paleidžiama būtent iš gamyklos Gargžduose.

vumo rodikliai išsiskiria net viso „Mars“ koncerno mastu.

44 metų klaidėdiete „Mars Lietuva“ generalinė direktorė Aušra Žemaitienė savaitraščio „Veidas“ organizuojamame Metų vadovo konkurse šiemet pelnė antrą vietą.

Gargždų gamykla – pavyzdinė visame „Mars“ koncerne

„Mars Lietuva“ gamykla Gargžduose gamina konservuotą kačių ėdalą, eksportuojama į trisdešimt Europos šalių, – už Lietuvos ribų iškeliauja daugiau kaip 90 proc. mūsų šalyje pagaminamos produkcijos. Antrinė

„Mars“ korporacijos įmonė Lietuvoje taip pat organizuoja kitų „Mars“ produktų – nuo ėdalo, skirto augintiniams, iki šokoladinių batonėlių, gaminamų kitose gamyklose Europoje, pardavimą mūsų šalyje.

Vakarų Lietuvoje tai vienas geidžiamiausių darbdavių, nes šią įmonę drąsiai galima priskirti prie tų, kurios labiausiai rūpinasi savo darbuotojais. Todėl darbuotojai iš įmonės nebėga (metinė personalo kaita neviršija 5 proc.), o norinčiųjų dirbti šioje įmonėje visada yra daug. Na, o nauda abipusė: darbuotojai čia ne miega, o yra iš tiesų motyvuoti, todėl dirba labai efektyviai. Pridėkime dar aukščiausios kokybės vadybą, kurią įmonėje įdiegė prieš pusšimtį metų generaline direktore paskirta A.Žemaitienė, nuolat diegiamas naujas technologijas, leidžiančias tobulinti gamybos procesus, ir tai bus atsakymas į klausimą, kodėl būtent Lietuvoje įkurta įmonė 2013 m. pasiekė aukščiausią gamybos efektyvumą tarp visų analogiškų „Mars“ gamyklų Europoje. Tai reiškia, kad „Mars Lietuva“ jau ne pirmi metai yra viena efektyviausiai dirbančių viso „Mars“ koncerno gamyklų.

„Tai ir yra mūsų įmonės stiprybė – esame vieni efektyviausiai dirbančių ir diegiamame nemažai inovacijų. Kai kurių dalykų, kuriuos mes sugebame pagaminti, kitos įmonės net nesiima, ir ne tik dėl sąnaudų, bet ir dėl greito naujųjų įgyvendinimo. Tuo mūsų

A.Žemaitienė savo kabinete neturi – vadovė dirba bendroje erdvėje kartu su kitais darbuotojais.
„Tai yra „Mars“ kultūros dalis: tikima, kad taip darbas vyksta efektyviau, nes nėra nei fizinių, nei hierarchinių barjerų“, – sako „Mars Lietuva“ gen. direktorė

įmonė ir garsi, kad jeigu viename iš tyrimų ir plėtros padalinių Europoje yra sukuriamas naujas receptas, tai mes jį į gamybą įdiegiame per trumpiausią įmanomą laiką, palyginti su kitomis korporacijos įmonėmis Europoje“, – džiaugiasi A.Žemaitienė.

Svarbu tai, kad aukštus efektyvumo rodiklius „Mars Lietuva“ gamyklos pavyksta išlaikyti net ir nuolat plečiantis gaminamos produkcijos asortimentui (šiuo metu gaminama per 400 skirtingų rūšių ir formatų produkcijos), nes kuo platesnis yra vadinamasis prekių krepšelis, tuo sudėtingiau suvaldyti gamybos procesus.

Lietuviškoji „Mars“ gamykla koncerno viduje jau senokai yra užsitarnavusi pripažinimą ir pasitikėjimą: daug pasako vien tas faktas, kad daugybė naujų „Mars“ produktų į Europos rinką išleidžiama būtent iš gamyklos Gargžduose, nes yra žinoma, kad lietuviai net ir visiškai naują produktą pagamins maksimaliai kokybiškai ir greičiau nei kas nors kitas. „Jeigu Jungtinės Karalystės ar Vokietijos rinkoje atsiranda kokių nors naujovių, tai didelė tikimybė, kad tas produktas bus pagamintas Gargždų fabrike“, – priduria A.Žemaitienė.

Gargždų gamykla gali pasigirti ir tuo, kad jos inžinierių komanda sukurtą naują pakavimo sistemą (kuri yra ir pigesnė, ir užimanti mažiau vietos gamybinėje patalpose, nei anksčiau „Mars“ konkurse naudotos sistemos, bet ne mažiau efektyvi) dabar kaip naujas vidinis standartas naudojama diegiant naujas vienkartinės porcijos produkcijos maišeliuose gamybos linijas „Mars“ gamyklose ne tik Vakarų Europoje, bet ir kituose regionuose.

Kas lemia tokius „Mars“ gamyklos Lietuvoje laimėjimus? Įmonės vadovės A.Žemaitienės teigimu, pagrindinis „Mars“ gamyklos Lietuvoje pranašumas, palyginti su analogiškais koncerno gamyklomis kitose Euro-

pos šalyse, yra žmonės. „Viskas priklauso nuo darbuotojų: kad ir kokie geri būtų metodai bei įrenginiai, jeigu neturėsi profesionalių darbuotojų, kurie sugebėtų tais įrenginiais dirbti ir dar dirbtų užsidedę, norėdami pasiekti geriausių rezultatą, pelnyti sėkmės būtų praktiškai neįmanoma. Na, o gerai valdomi konkretūs žemiški gamybos reikalai kaip tik ir duoda puikų rezultatą. Mes, Rytų Europos gyventojai, vis dar esame išalkę darbo ir norintys pasiekti daugiau – mes skubame, lekiame, norime pasivyti tai, ką esame praradę per penkiasdešimt metų, o brandžiose rinkose į viską žiūrima lengviau, paprasčiau. Šie geri kultūriniai skirtumai ir yra mūsų išskirtinumo priežastis. Ne veltui ir apie mūsų emigrantus neretai sakoma, kad jie labai darbštūs, daugiau stengiasi už vakariečius“, – svarsto vadovė.

Vakarietiška įmonė Lietuvos provincijoje

Viso pokalbio metu apie darbuotojus A.Žemaitienė atsiliepė vien iš gerosios pusės. Iš tiesų dėl darbuotojų ši įmonė neturi problemų, bet neturi jų ne todėl, kad čia dirba kokie nors ypatingi išskirtinio darbštumo ir talento žmonės (nors yra ir tokių), o pirmiausia todėl, kad labai daug investuoja į savo personalą ir sugeba jį motyvuoti.

Tam skirtų priemonių įmonėje yra ne viena. Visų pirma motyvuojant darbuotojus labai praverčia pačios A.Žemaitienės pradėta diegti LEAN vadybos sistema, kuri numato daug galimybių įtraukti darbuotojus į nuolatinį procesų tobulinimą ir juos už tai skatinti. A.Žemaitienė siekia, kad kiekvienas darbuotojas jaustųsi svarbus įmonės pažangai ir galėtų prisidėti prie joje vykstančių procesų valdymo.

Be to, kiekvienas „Mars Lietuva“ darbuotojas turi asmeninį metų tobulėjimo planą ir visas galimybes kelti kvalifikaciją Lietuvoje ▶

APIE ĮMONĘ „MARS LIETUVA“

	2012	2013
Pardavimo apimtys, mln. Lt	464	478,7
Iš jų eksportas, mln. Lt	423,7	434
	(91,3 proc.)	(90,7 proc.)
Darbuotojų skaičius	792	809
Vidutinis atlyginimas, Lt*	3648	3832
Labdara, parama, kitos socialinės iniciatyvos, mln. Lt	0,172	0,284
Sumokėta mokesčių valstybei, mln. Lt	21,4	22

* Be administracijos vadovo ir valdybos narių, iki mokesčių
 Šaltinis: „Mars Lietuva“ duomenys

„Mars Lietuva“ gamykla Gargžduose.
 Apie 70 proc. įmonės darbuotojų – klaipediečiai

► ar užsienyje. Įmonė nemažai investuoja į darbuotojų mokymus: net sunkmečiu, kai dauguma lietuviškų įmonių pirmiausia apkarė mokymų biudžetą, „Mars Lietuva“ to nedarė. „Supratome, kad jei dvejus trejus metus darbuotojų nemokysi, paskui pasivyti bus daug sunkiau“, – paaiškina direktorė.

Atlyginimai „Mars Lietuva“ įmonėje taip pat nemaži: pernai vidutinis atlyginimas iki mokesčių siekė 3832 Lt per mėnesį (beje, vidurkis apskaičiuotas neskaitant vadovo ir valdybos narių atlyginimų). Pasak A.Žemaitienės, jie nuolat stebi atlyginimų tyrimus ir stengiasi išlikti geriausius atlyginimus mokančių įmonių gretose.

Darbuotojus motyvuoti padeda ir įvairios papildomos naudos, tokios kaip kiekvienam darbuotojui suteikiamas sveikatos ir gyvybės draudimas, dalyvavimas trečiosios pakopos pensijų kaupimo sistemoje (darbuotojas nutaria, kokią savo atlyginimo dalį procentais skirs pensijai kaupti, o įmonė prideda antra tiek, bet ne daugiau kaip 5 proc. atlyginimo), be to, iš dalies kompensuojamas transportas ir maitinimas, mokamos simbolinės priemokos už nerūkymą darbo metu ir pan.

„Darbuotojas parašo prašymą, kad darbo metu išpareigoja nerūkyti, ir už tai kas mėnesį gauna atitinkamą priedą prie atlyginimo“, – paaiškina A.Žemaitienė ir patikina, jog priemokos už nerūkymą atsirado tikrai ne todėl, kad darbuotojai rečiau darytų pertraukėles ir efektyviau dirbtų, o paprasčiausiai dėl to, kad įmonėje jau daug metų skiriama daug dėmesio darbuotojų sveikai gyvensenai skatinti: jau tapo tradicija organizuoti įvairias sveikatinimo programas, kvieisti specialistus, kurie pasidalytų sveikos gyvensenos patarimais, organizuoti darbuotojų futbolo, krepšinio, bouldingo turnyrus (treniruotėms ir varžyboms įmonė nuomoja stadioną, sporto sales). Šiltuoju metų laiku per pertraukas darbuotojai gali pasivaikščioti šalia gamyklos įrengtais sveikatingumo takais, taip pat įmonėje darbuotojams yra įrengtos poilsio zonos, kuriose norintieji gali pažaisiti stalo žaidimų.

Visa tai rodo, kad prieš dvidešimt metų įkurta „Mars Lietuva“ yra vakarietiškus vadybos ir organizacinės kultūros standartus taikanti įmonė, todėl nestebina ir tai, jog pasisemti vadybos patirties į Gargždus dažnai traukia kitų įmonių atstovai ne vien iš Klaipėdos regiono.

„Mars“ koncernas visame pasaulyje garbėja išskirtiniu požiūriu į darbuotojus: tai nėra

ra vienas tų verslo milžinų, kuriems svarbiausia – bet kokia kaina uždirbti. Pasak A.Žemaitienės, kas nors iš Marsų šeimos atstovų kas metus ar kas antrus užsuka ir į Gargždų gamyklą, o per šiuos vizitus visada pasidomima ir darbo sąlygomis įmonėje – ar sukurtos darbo vietos yra saugios, kaip darbuotojai čia jaučiasi ir pan.

„Mars Lietuva“ nuolat įsitraukia ir į įvairias savanorystės, socialines iniciatyvas, remia gyvūnų globos organizacijas, premijomis skatina talentingą Klaipėdos krašto jaunimą. Beje, iš pradžių daugelis tokių projektų buvo pradedama vadovų iniciatyva, o dabar neretai idėjas siūlo patys darbuotojai.

A.Žemaitienės nuopelnas – taip apie šią įmonę ir jos vadovę atsiliepė savaitraščio „Veidas“ rengiamo Metų vadovo konkurso komisija.

A.Žemaitienę daugelis kolegų vadovų išskiria kaip kuklią ir demokratišką, bet reiklią vadovę, nuolat keliančią vis didesnius reikalavimus tiek sau, tiek aplinkiniams.

Pati A.Žemaitienė sako, kad ji yra reiklūs visų pirma sau, todėl nuolat stengiasi mokytis, gilinti savo profesines žinias, skaityti daug vadybos literatūros lietuvių ir anglų kalbomis. „Jei tik sustoji, iš karto pradėdi atsilikti, ir prasideda regresas – juk tempo šiais laikais didžiulis. Todėl aš sustoti negaliu“, – tvirtina veikli klaidėdė.

Žinių troškimas atvedė A.Žemaitienę ir į BMI (verslo vadybos mokyklą „Baltic Management Institute“): liko tik parašyti diplominį darbą, ir jei viskas gerai, birželį jai bus įteiktas BMI diplomats.

Pirmoji A.Žemaitienės *alma mater* buvo Vilniaus pedagoginis universitetas, kurį baigusi 1992 m. apie įspūdingą vadovės karjerą nė nesvajojė. Po mokslų trumpai padirbėjo administratore automobilių detalių įmonėje, o 1993-iaisiais įsidarbino administratore ką tik įkurtoje bendrovėje „Mars Lietuva“.

Taip ir prasidėjo A.Žemaitienės karjera tarptautiniame koncerne – nuo sekretorės pareigų, bet tai buvo tik startas, nes vėliau vienas po kito ėjo vis nauji paaugstinimai, vadovaujamas darbas įvairiuose įmonės padalinuose, kol 2008 m. moteris pasiekė aukščiausią karjeros laiptelį – buvo paskirta „Mars Lietuva“ generaline direktore. Siekti karjeros nesutrukdė ir motinystė – dirbdama „Mars Lietuva“ A.Žemaitienė sukūrė šeimą ir susilaukė dviejų atžalų. Beje, būsi-

mą vyrą ji taip pat sutiko savo darbovietėje.

„Kad ir kokias pareigas eidama, visada galvodavau, ką galima padaryti geriau, ko turėčiau išmokti, kad nesustočiau vis tuo, kas pasiekta. Kai stengiesi, tada ir sekasi, o kai sekasi, tada ir karjera natūraliai dėliojasi. Man atrodo, tai ir buvo tas sėkmės raktas kylant karjeros laiptais“, – savo požiūrį dėsto vadovė.

Nors įmonėje „Mars Lietuva“ dirba jau dvidešimt metų, A.Žemaitienė šiame darbe sau mato dar daug iššūkių. „Norime būti išskirtinė, viena geriausių įmonių Europoje. O mano tikslas yra padėti įmonei žengti į priekį“, – apibendrina vadovė. ■

„Mars Lietuva“ galėtų būti pavyzdys daugeliui Lietuvos įmonių, kaip reikia rūpintis savo darbuotojais

Tarp tokių socialinių iniciatyvų, kurios kilo iš pačių darbuotojų, galima paminėti pušelių atsodinimą išdegusiame Neringos miške, kojinių mezgimą slaugos namuose nusiziūrėtą Pyragų dieną, kai darbuotojai už simbolinį atlygį vaišinasi vieni kitų keptais pyragais ir renka lėšas vaikams, sergantiems diabetu (o bendrovė „Mars Lietuva“ surinktą sumą padidina pridėdama antra tiek).

Vadovė, neleidžianti sau sustoti

Vadybos požiūriu įmonėje „Mars Lietuva“ yra įdiegta labai daug naujovių, ir tai visų pirma dabartinės generalinės direktorės

J.GRIGELYTĖS NUOTRA.

◀ **Advokatas R. Juodka:** „Privataus kapitalo profesionalai dirba, ieško ir dažniausiai labai sėkmingai randa gerų naujų ir perspektyvių verslų, į kuriuos įliejus šiek tiek pinigų ir papildomų žinių garantuojama išpūdinga grąža – neretai ir iki kelių šimtų procentų“

TEISĖ

Įsigijimų ir susijungimų rinka: 2014-ieji žada aktyvumą

Rolandas Ramonas

Kaip pastaruosiu metu Lietuvoje ir regione atrodo įsigijimų ir susijungimų rinka? Kokios matomos naujos tendencijos? To teiraujamės tarptautinės advokatų kontoros VARUL vadovaujančiojo partnerio, advokato **Roberto Juodkos**.

R.J.: Krizės laikotarpiu šioje rinkoje buvo juntamas didelis sąstingis, 2011–2012 m. jau fiksuojame padidėjusį judėjimą, o pernai rinka vėl šiek tiek smuko. Pasaulio mastu įsigijimų ir susijungimų sandorių sumažėjo apie 13 proc., jų bendra vertė smuko 6 proc.

Vis dėlto pastarieji metai išryškino kelias aiškias tendencijas. Pirma, Lietuvoje, kaip ir kitose Baltijos valstybėse, dominuoja privataus kapitalo sandoriai. Antra, jau keletą metų iš eilės daugiausiai sandorių matome tarp vietinių įmonių. Dažniausiai perkamos įmonės tame pačiame veiklos sektoriuje arba vykdoma vadinamoji vertikali integracija, kai žaliavos tiekėjai įsigyja perdirbimo įmones ar pan. Preliminariais duomenimis, pernai buvo sudaryti 46 sandoriai tarp vietos įmonių ir 23 sandoriai, kai lietuviškas bendroves įsigijo užsienio investuotojai. Taip pat svarbu pabrėžti, kad pamažu daugėja ir lietuvių įsigijimų užsienyje: galima paminėti „City Service“ įsigijimą Ispanijoje, „NDX energijos“ – Lenkijoje, „Pigu.lt“ – Estijoje ar bendrovių „Malsena“, „Atea“ ir „Linus Agro“ – Latvijoje.

Aktyviai veikia ir Lietuvos privataus kapitalo fondai, optimizmo suteikia suaktyvėjusiųjų investicijos į startuolius.

Tęsdami kalbą apie tendencijas Lietuvoje ir Baltijos regione pastebime gana paradoksalų dalyką: turint omeny ekonomikos augimo tempus, šiuo metu įmonių balansai (iši-

skolinimo ir turimo turto santykis) pastebimai gerėja, įmonės turi beveik daugiausiai pinigų istorijoje, tačiau neskuba jų niekur investuoti dėl vis dar besitęsiančios pasitikėjimo krizės. Tai pastebima visoje Europoje. Todėl manyčiau, kad Lietuvos įmonėms dabar itin palankus momentas veikti aktyviau ir pademonstruoti savo galimybes bei potencialą.

Be to, pastaruosiu metu praktiškai visi kapitalo fondai, kurie Lietuvoje terminuotai investavo „geraisiais laikais“, galvoja apie pasitraukimą. Taigi vieni nori parduoti, o kitiems – palankus laikas įsigyti. Todėl, kalbėdamas ir konkrečiai apie advokatų kontorą VARUL

Šiuo metu įmonių balansai pastebimai gerėja, įmonės turi beveik daugiausiai pinigų istorijoje, tačiau neskuba jų niekur investuoti dėl vis dar besitęsiančios pasitikėjimo krizės.

patirtį įsigijimų bei susijungimų rinkoje, galiu tvirtai pasakyti: šie metai gali būti itin derlingi. Ypač turint omeny gerą makroekonominę situaciją. Būna, kad įveikti lūkesčių ir pasitikėjimo problemą.

– Lietuviškos kilmės verslas yra gana konservatyvus, ilgą laiką jį labai sunkiai buvo įsileidžiami „pašaliniai“ žmonės, įmonėms vadovavo ir tebevadovauja verslų įkūrėjai ar jų šeimos nariai. Kaip pajudėjusi įsigijimų ir susijungimų rinka galėtų paveikti tokias tradicijas?

R.J.: Rinka Lietuvoje yra labai maža, tad minimi procesai gana natūralūs. Be to, verslas yra cikliškas: didieji lietuviški verslai buvo pradėti prieš 15–20 metų, ir dabar atėjo laikas, kai norima imti derlių. Dėl to vyksta kartų kaitos procesas, kai steigėjai verslus

parduoda investuotojams, perduoda valdyti vaikams arba samdo profesionalius vadovus.

Žinoma, dėl rinkoje vyraujančių tradicijų Lietuvoje sunkiai formavosi profesionalių vadovų klasė, nes jų poreikis nebuvo didelis. Tačiau, iš kitos pusės, galėjome stebėti ne vieną istoriją, kai samdyti vadovai sunkesniais laikais nustekendavo verslus ir savininkams po to teko gelbėti tai, kas beliko...

– Jei kalbame apie verslo ciklišumą, būna laikas užkariauti rinką, laikas – ją išlaikyti, vėliau – ieškoti naujų veiklos efektyvumo priemonių ir t.t. Ar tai pajėgus padaryti tas pats vienas žmogus?

R.J.: Tobulų žmonių nėra. Tikrai, yra vadovai pardavėjai, vadovai – struktūros kūrėjai, vadovai – komandos kūrėjai, vadovai – pelno uždirbėjai, vadovai – gelbėtojai... Kiekvienas iš šių vadovų tipų atitinka tam tikrą verslo ciklą. Ir nors idealu būtų rasti vadovą, kuris būtų visų galų meistras, sugebantis viską, neišvengiamai vieni turi vienokių savybių, o kiti – kitokių. Dėl to ir formuojamos valdybos, direktorių tarybos. Beje, Lietuvoje yra specifinė situacija, kai visa atsakomybė sutelkiama vienam direktoriui. Tokia korporatyvinė valdymo struktūra turbūt yra tik dviejose trijose pasaulio valstybėse.

Žinių ir kompetencijos kumštį galima suformuoti tik tada, kai skirtingų savybių žmonės vienas kitą papildo. Bet Lietuvoje vis dar ieškome žmogaus – šveicariško peiliuko, kuris gali viską. Dėl šios priežasties matome dažnų vadovų kaitą: į vieną žmogų sudedama labai daug lūkesčių, tad nieko keisto, kad jis anksčiau ar vėliau nuvilia.

– Ar įmonės Lietuvoje parduodamos ir perkamos su visais vadovais? Kokios tradicijos ir tendencijos pastebimos?

R.J.: Iš asmeninės praktikos galiu pasakyti taip: perkant bet kurį verslą sutartyje vienas iš pagrindinių priedų yra vadinamasis esminių darbuotojų sąrašas. Tai įmonės stuburą sudarantys darbuotojai. Dažniausiai – vidutinės ir aukštesnės grandies vadovai bei specialistai. Visais atvejais pirkėjai siekia bent jau pradineje stadijoje po įsigijimo šiuos žmones išlaikyti ir maksimaliai juos motyvuoti, kad jie tęstų veiklą.

Jei kalbame apie pagrindinius vadovus – generalinius direktorius, visuotinė tendencija yra tokia, kad pirkėjai juos stengiasi pakeisti. Labai retas atvejis, kai pasikeitus savininkams pasilieka seni vadovai – dažniausiai tai nutinka, kai perkama tik dalis verslo. Tai ir gerai, ir blogai. Teismuose ir arbitražuose yra nemažai bylų, kai naujieji akcininkai, pamatę, kas vyksta įmonėje, vėliau pradeda ginčyti vadovų veiksmus ir reikalauja jų atsakomybės, o tai jau savaime neprideda pasitikėjimo ir tik apsunkina sėkmingą verslo plėtrą. ■

UKRAINA

V. Janukovyčius išsėmė politinės sėkmės aruodą ir žingsniuoja į susinaikinimą

Stebint smurto proveržį ir žudynes Ukrainoje darosi aišku, kad šalies prezidento politinė karjera pasmerkta žlugti.

Šarūnas Jokubaitis

Visą praėjusią savaitę Viktoras Janukovyčius elgėsi desperatiškai, darė daugybę klaidų ir pats įstūmė save į aklavietę.

Ir jau nebesvarbu, kad praėjusį penktadienį jis padarė daug nuolaidų: sutiko ir su pirmalaikiais prezidento rinkimais, ir su prezidento galių sumažinimu, ir su tuo, jog Ukrainos politinė sistema turi tapti parlamentinė, ir net prisiekė susilaikyti nuo prievartos prieš protestuotojus. Daugiau nei šimtas žuvusiųjų – pernelyg didelė auka, kad V. Janukovyčiui užtektų tik tokio atitraukimo.

Akivaizdu, jog V. Janukovyčius išnaudojo visus sėkmės resursus, – nebėra jokių šansų, kad jį nusišypsos darsyk, kaip tai nutiko po Julijos Tymošenko ir Viktoro Juščenkos koalicijos subyrėjimo.

Kodėl V. Janukovyčiaus kryptis yra neišvengiamas? Iš esmės tai galėjo nulemti lankstumo ir aiškios trajektorijos stokojanti ilgametė V. Janukovyčiaus politinė strategija, nesugebėjusi nuraminti korupcija nepatenkintos stiprėjančios Ukrainos visuomenės ir palankiai Europos integracijos atžvilgiu nusiteikusių oligarchų.

Oligarchinės sistemos atspindys

Vakaruose V. Janukovyčiaus reputacija pagailėtina, o drąsesni ukrainiečiai jį tiesiai šviesiai vadina banditu. Iš tiesų prezidento karjera pažymėta neformalių ir šešėlinių sąsajų su oligarchais žyme. Nenuostabu, tačiau kriminalinis elementas tapo sėkmingo Ukrainos verslininko, o vėliau ir įtakingiausio politiko karjeros bei jo politinės strategijos atspirties tašku.

Patyrinėkime šio veikėjo biografiją. Pradėti, regis, reikėtų nuo 1967-ųjų, kai V. Janu-

kovyčiui sukako septyniolika. Tada jis buvo pirmą kartą teisiamas už plėšimą. V. Janukovyčiui buvo skirta trejų metų kalėjimo bausmė, bet už groty jis išbuvo 19 mėnesių ir išėjo į laisvę sulaukęs amnestijos. Vis dėlto laisvė džiaugėsi neilgai ir 1970 m. vėl buvo teisiamas už žmogaus sužalojimą per girtų asmenų muštynes. Pats V. Janukovyčius tikino, kad bandė apginti merginą nuo prisigėrusių priekabautojų. Šįkart jaunuoliui buvo skirta dvejų metų kalėjimo bausmė, jis ją atliko iki galo.

1972-aisiais būsiamasis Ukrainos prezidentas vedė Liudmilą Nastenکو, turėjusią giminytės ryšių su vietinio teismo vyriausioju teisėju, ir jau kitais metais kaltinimai V. Janukovyčiui dingo iš įrašų, o 1978 m. Donecko

Akivaizdu, jog V. Janukovyčius išnaudojo visus sėkmės resursus, – nebėra jokių šansų, kad jį nusišypsos darsyk.

srities teismo prezidiumas panaikino abu nuosprendžius, nes esą juose nebuvo nusikaltimo sudėties.

1976 m., būdamas 26-erių, V. Janukovyčius tapo transporto įmonės skyriaus Donecko regione direktoriumi. Pasak analitikų, tai vėlgi galima paaiškinti neformaliais jo ryšiais su įtakingais to meto regiono politiniais veikėjais. Taip buvo padėti V. Janukovyčiaus elgesio ir vertybių pamatai. Vėliau ir šio veikėjo politinė strategija dažniausiai rėmėsi oligarchija.

Palaidydamas glaudžius santykius su korumpuotos politinės sistemos atstovais, V. Janukovyčius sėkmingai kopė karjeros

laiptais įvairiose valstybinėse Donecko regiono įmonėse. Taktika nepasikeitė ir po Ukrainos nepriklausomybės paskelbimo. Štai oligarchinės suirutės Donbase metu V. Janukovyčius užmezgė ryšį su Rinatu Achmetovu, vėliau svariai prisidėjusiu prie jo prezidentinės kampanijos.

Tiesa, be trūkumų, V. Janukovyčius turėjo ir nemažai gerų bruožų: jis išsilavinęs (baigęs dvi aukštąsias), lankstus, laikytas kompromisų meistru, besistengiančiu patenkinti skirtingų interesų grupių poreikius. Kai kas jį girdavo ir už žmoniškumą, ramumą.

Įvertinus visas aplinkybes neatrodo keista, kad jau 1997-aisiais tuometis prezidentas Leonidas Kučma paskyrė V. Janukovyčių Donecko regiono gubernatoriumi. Strateginės politikos instituto direktoriaus Andrejaus Mišyno teigimu, tokį prezidento sprendimą lėmė aktyvi buvusių komunistų, staiga perėjusių į verslo sektorių, valia. Verslo atstovams imponavo V. Janukovyčiaus gebėjimas nekonfliktuoti ir ieškoti kompromiso tarp verslo ir politikos pasaulio atstovų.

Kilimas į viršų

Nuo tol V. Janukovyčius ėmė suktis Ukrainos politinėje viršūnėje: jis du kartus buvo premjeru (beje, esant dviem visiškai skirtingiems prezidentams – L. Kučmai ir V. Juščenkai), bet greitai jo žvilgsnis nukrypo į prezidento postą. Jis dukart balotiravosi per Ukrainos

„Berkut“ snaiperiai vadinami antžmogiais

UZSIENO SPAUDOS NUOTR.

Praėjusią savaitę Kijeve žuvo daugiau nei 70 žmonių

prezidento rinkimus – 2004 ir 2010 m. Pirmą kartą antrajame rinkimų ture nugalėjo V.Juščenką, tačiau po kaltinimų masinėmis rinkimų rezultatų klastotėmis ir po 2004 m. Oranžinės revoliucijos buvo priverstas dalyvauti trečiajame rinkimų ture, kurį pralaimėjo.

2005 m. rugsėjį tarp „Mūsų Ukrainos“ ir Regionų partijos buvo sutarta dėl J.Tymošenko atstatydinimo iš ministro pirmininko posto. Po šio susitarimo baigėsi kiverčiai tarp Oranžinės revoliucijos priešininkų – V.Juščenkos ir V.Janukovyčiaus. 2006 m. pavasarį vykusiuose Ukrainos parlamento rinkimuose daugiausiai balsų surinko V.Janukovyčiaus vadovaujama Regionų partija. Netrukus buvo sudaryta vadinamoji antikrizinė koalicija, o V.Janukovyčius tapo ministru pirmininku.

2007 m., kai V.Juščenka nusprendė paleis-

ti Radą, kilo dar viena politinė krizė. Šį prezidento sprendimą palaikė „Mūsų Ukraina“, J.Tymošenko blokas bei kitos provakarietiškos partijos. Rinkimus į parlamentą laimėjo provakarietiškoji koalicija, premjere buvo paskirta J.Tymošenko, o V.Janukovyčius tapo opozicijos lyderiu ir turėjo laiko pasirengti prezidento rinkimams.

Taigi 2010 m. pirmajame prezidento rinkimų ture jis surinko 35,32 proc. balsų ir užėmė pirmą vietą tarp 18 kandidatų. Antrajame rinkimų ture surinkęs 48,95 proc. balsų ir aplenkęs J.Tymošenko, V.Janukovyčius tapo prezidentu.

Kaip jau minėta, per prezidento rinkimų kampaniją V.Janukovyčių rėmė turtingiausias Ukrainos verslininkas R.Achmetovas, kuris vadovauja Donecko oligarchų klanui. Pasak Paryžiaus laikraščio „Le Figaro“, Doneckas yra egzotiškas laukinio kapitalizmo, sovietinio mentaliteto ir mafijos grupuočių kokteilis. Vienas pagrindinių sovietų karinių ir pramo-

Ramybė į Maidano aikštę grįš dar greitai

ninių centrų žlugus SSRS tapo Ukrainos oligarchų lopšiu.

Beje, V.Janukovyčių per visas jo prezidentines kampanijas rėmė ir toks Viktoras Medvečiukas, laikomas Vladimiro Putino statyiniu ir net patarėju. Taip jis tikėjosi Ukrainoje sukurti Rusijai palankią marionetinę vyriausybę. Tačiau, regis, nuvertino faktą, kad V.Janukovyčius yra labai ambicingas ir turi savų kėslų.

Tik užėmęs prezidento postą V.Janukovyčius iš karto ėmėsi veiksmų, siekdamas konsoliduoti savo įtaką. Ją įtvirtinti turėjo V.Janukovyčiaus „šeimos“ sistema, besiremianti prezidento patikėtinių paskyrimu į svarbiausius valstybės postus ir įmones. Prezidento sūnus Oleksandras (buvęs dantis-tas) ėmėsi verslo ir greitai tapo antru pagal ▶

UŽSIENIO SPALDOS NUOTR.

Pats V.Janukovyčius galbūt dar viliasi, kad jam ir vėl padės kompromisai, o jis juk kompromisų meistras. Deja, nepadės. Už šimto žmonių nužudymą tikrai kažkas bus teisiamas, ir kažin ar V.Janukovyčiui neteks prieš teismą stoti trečią kartą ▲

► turtingumą žmogumi Ukrainoje. Kitas sūnus Viktoras, garsėjantis savo nekompetencija, yra Ukrainos parlamento narys.

Esama ir kitų žaibiško turtų ar karjeros proveržio pavyzdžių. Štai Sergejus Arbutovas per mažiau nei penkerius metus nuo vietinio banko skyriaus direktoriaus pakilo iki premjero posto. Apžvalgininkai teigia, jog vien S.Arbutovo, kaip patarėjo, atsiradimas vyriausybėje reiškė, kad tuometinio premjero Mykolos Azarovo dienos suskaičiuotos. Pasak žurnalisto Sergejaus Leščenkos, visi savo sistemos valstybėje kūrimo manevrai ir ryšiai su oligarchinėmis struktūromis turėjo užtikrinti V.Janukovyčiaus pergalę 2015 m. prezidento rinkimuose. Kartu tai būtų galutinai reiškę V.Janukovyčiui palankios oligarchinės valdymo sistemos Ukrainoje įsivertinimą.

Iš tiesų V.Janukovyčiaus veiksmai visuomet buvo grindžiami nuolatinio manevravimo strategija tarp interesų grupių, toli gražu ne visada veikiančių teisėtai būdais. Jis manė, kad tai jam padės pasiekti asmeninių tikslų. Tokia strategija pasiteisino iki pastarojo pusmečio įvykių, kai kilus ryžtingo sprendimo būtinybei dažnai buvo tiesiog lūkuriuojama. Tendencijos rodo, kad tokio tipo manevravimas tinkamas ramybės laikotarpiu, tačiau atėjus kritiniam momentui sustabarėjusi strategija nebeveikia.

Pasak rusų politologo Stanislavo Belkovskio, tai parodo visos V.Janukovyčiaus politi-

nės karjeros metu matoma baimės logika: buvo stengiamasi išlaikyti savo „tvirtovę“, bijant imtis ryžtingesnių veiksmų. Kaip pavyzdį S.Belkovskis pateikia V.Janukovyčiaus nepasirodymą 2004 m. prezidento inauguracijos ceremonijoje po susidūrimo su pirmąja revoliucijos protestų banga. Politologo teigimu, jo pasirodymas ceremonijoje galėjo pakeisti įvykių tėkmę, tačiau vengiantis ryžtingo sprendimo V.Janukovyčius buvo nublokštas nuo politikos viršūnės. Tik vėliau palankiai susiklosčiusios aplinkybės padėjo jam grįžti į politikos elitą.

Šiandien V.Janukovyčius praradęs jau ir oligarchų pasitikėjimą. Nuo jo nusigręžę net įtakingiausiais oligarchais laikomi R.Achmetovas ir D.Firtašas.

Vis dėlto net į jį ir sugrįžus dėl politinės strategijos nelankstumo paties V.Janukovyčiaus veiksmai užprogramavo jo politinės karjeros griūtį.

Ar V.Janukovyčius pats išsikasė duobę

Priminsime, kad tapęs Ukrainos prezidentu V.Janukovyčius pirmojo vizito vyko į Briuselį. Ten jis tikino, kad „tarnaus Ukrainos, bet ne Rusijos nacionaliniams interesams“, taip pat išreiškė Ukrainos eurointegracinius siekius. Ir negalima teigti, kad tai buvo vien žodžiai: Ukrainos suartėjimas su

ES vyko nuo 2010 iki 2013 m. pabaigos.

Tačiau tuo pat metu V.Janukovyčius vis grėžiojosi į Maskvą ir vis vykdavo paslaptinių išvykų į Kremlį. O Asociacijos sutarties nepasirašymas Vilniuje tinkamai atspindi V.Janukovyčiaus metodikos, arba veikiau strategijos, nebuvimo esmę. Prognozuoti šio politiko veiksmų beveik neįmanoma. Tuo galėjo įsitikinti ir daugelis ES atstovų, šventai tikėjusių V.Janukovyčiaus pažadais Vilniuje pasirašyti Asociacijos sutartį. Tai puikiai perteikia ir impulsyvūs, sveiku protu nepaaiškinami V.Janukovyčiaus veiksmai, sudarę sąlygas neadekvačiam jėgos panaudojimui Kijeve.

V.Janukovyčius, žinoma, nesitikėjo, kad taip atsitiks, tačiau jo sprendimas nepasirašyti Asociacijos sutarties su Europos Sąjunga sukėlė jo politinės karjeros griūtį. Iš pradžių nuo prezidento nusigręžė Vakarų Ukraina, o kai jis ėmėsi neadekvačių veiksmų prieš protestuotojus, jį pasmerkė jau dauguma Ukrainos gyventojų.

Beje, šiandien V.Janukovyčius praradęs jau ir oligarchų pasitikėjimą. Nuo jo nusigręžę net įtakingiausiais oligarchais laikomi R.Achmetovas ir Dmitrijus Firtašas.

Pats V.Janukovyčius galbūt dar viliasi, kad jam ir vėl padės kompromisai, o jis juk kompromisų meistras. Deja, nepadės. Už šimto žmonių nužudymą tikrai kažkas bus teisiamas, ir kažin ar V.Janukovyčiui neteks prieš teismą stoti trečią kartą. ■

Bovin vynai – Makedonijos pasididžiavimas

Alexandar ir Venus vynai gaminami iš rinktinių vynuogių rūšių, auginamų natūralioje aplinkoje. Aromatas pripildytas raudonųjų vaisių bei uogų atspalviu padaro vyną nepakartojamą ir nepamirštamą.

BOVIN
WINERY

Naujai įsikūrusi krautuvėlė **BOVIN VYNO NAMAI**,
Šv. Stepono g. 9, Vilnius

Išskirtinės kokybės gurmaniškos verslo dovanos – mes Jums
pasiūlysimė sprendimus, kaip maloniai nustebinti
verslo partnerį ar klientą.

Rengiamos degustacijos

Bovin vynu galite įsigyti:

VILNIUJE: „La Vinia“ Žirmūnų g. 64, Savanorių pr. 16, Jaruzalės g. 4; KAUNE: „Vyno konjako parduotuvė“
Baršausko g. 66 (PC „Molas“), Savanorių pr. 255 (PC „Hyper Maxima“). KLAIPEDOJE: „Vynas, viskis, konjakas“ Liepojos g. 27
DRUŠKININKUOSE: „Kurorto vyninė“ Vilniaus alėja 8–4
www.bovin.lt

GEOPOLITIKA

Europos Sąjunga Rusijai – konkurentė, o ne partnerė

Geografinis Rusijos ir ES artumas sujungia ir teikia bendradarbiavimo galimybių, tačiau bendra kaimynystė kuria ir konfliktus.

Ieva Nargėlaitė, Klaudijus Maniokas, Darius Žeruolis

Rytų ir Pietryčių Europa, buvusios Rytų bloko šalys, istoriškai ilgą laiką buvo Vakarų ir Rytų geopolitinių bei ekonominių interesų susidūrimo zona. Antrojo pasaulinio karo metais ir po jo vykdyta sovietizacija buvo siekiama transformuoti šių valstybių politinę ir socialinę sistemą. Žlugus Sovietų Sąjungai Rusija, pasitelkdama politines ir ekonomines priemones, toliau siekia daryti įtaką Rytų bloko šalims.

ES nuo pat Europos anglių ir plieno bendrijos, tapusios pirmu žingsniu Europos integracijos link, siekė ekonomiškai ir politiškai integruoti Europos šalis. Laikui bėgant ir Europos Sąjungai plečiantis, saugumo, taikos ir ekonomikos klestėjimo užtikrinimas Europos rytinėse kaimyninėse šalyse tapo pačios ES gerovės, ilgalaikio stabilumo sąlyga ir priemone atsverti Rusijos įtaką buvusiose Sovietų Sąjungos valstybėse.

ES ir Rusija sėkmingai bendradarbiauja sprendžiant Afganistano, Irano ir kitas tolimesnes tarptautines problemas, tačiau artimos kaimynystės klausimai – sudėtingesni. ES formuojant Europos kaimynystės politiką Rusija atsi-

yra įgavusi pagreitį. 2003 m. Salonikuose Vakarų Balkanų valstybėms buvo suteikta narystės ES perspektyva. Ją galime laikyti paskata (nors ir kritikuojama dėl savo išblėsusio patrauklumo) šio regiono šalims vykdyti sudėtingą vidaus reformų procesą ir plėtoti regioninę bendradarbiavimą. Iki šiol Rusijos konkurencija ES vykdomam Vakarų Balkanų valstybių integracijos procesui nebuvo ryški, tačiau jam įgaunant vis didesnį pagreitį galime stebėti Rusijos pastangas didinti įtaką Serbijoje ir kitoje Vakarų Balkanų valstybėse.

Rusijos „ne“ Ukrainos integracijai į ES

Ukraina tiek ES, tiek Rusijai visų pirma yra svarbi savo ekonomikos dydžiu, taip pat ir kaip tranzito šalis tarp Azijos ir Europos, ypač energetikos srityje. Apie ketvirtadalį ES importuojamų gamtinių dujų importuojama iš Rusijos, net apie 80 proc. jų atkeliauja per Ukrainą. Ukraina Rusijai svarbi ir dėl konkrečių pra-

torija tarp ES ir Rusijos, yra ir abiejų pusių geopolitinių interesų susidūrimo taškas. 2009 m. pradėtoje įgyvendinti Rytų partnerystės programoje Ukraina vaidina esminį vaidmenį. Rytų partnerystė Ukrainos atžvilgiu apima susitarimus, priartinančius ją prie europinių taisyklių ir įtvirtinančius ES ekonominės bei politinės įtakos erdvėje. Ukrainos „praradimas“ Rusijos įtakos zoną gražintų į XVII amžių, todėl visos iniciatyvos, skatinančios Rytų partnerystės šalių suartėjimą, skatina konfliktą tarp Briuselio ir Maskvos.

Iki šiol posovietinėje erdvėje Rusija siekė išlaikyti ir didinti savo įtaką derindama „minkštosios“ ir „kietosios“ galios instrumentus. Tačiau dabar Vladimiro Putino kuriama ekonominė sąjunga vertinama kaip kokybiškai naujas žingsnis. Sukurta sąjunga ne tik apimtų laisvosios prekybos zoną – dėl jos Rusija įgytų papil-

sakė joje dalyvauti. Rusija suvokia ES ne kaip projekto partnerę, bet kaip konkurentę dėl įtakos regione, ypač buvusiose Sovietų Sąjungos valstybėse.

ES Rytų partnerystės siūlomos integracijos į ES vidaus rinką galimybės ir laisvesnio asmenų judėjimo su bevizio režimu perspektyva sukuria konkurenciją Rusijos kuriamai integracinei erdvei. Pastaruoju metu ES kaimyninių šalių patiriamas Rusijos spaudimas aštrina ES ir Rusijos santykius. ES ir Rusijos konkurencijos objektu ir svarbiausia Rytų partnerystės šalimi galime įvardyti daugiakryptę užsienio politiką ES ir Rusijos atžvilgiu vykdančią Ukrainą.

Dar vienu ES ir Rusijos susidūrimo frontu galime laikyti Vakarų Balkanų regioną. Tačiau, kitaip nei Rytų partnerystės šalių atveju, Vakarų Balkanų regiono integracija į ES jau

monės sektorių, tokių kaip metalo ar žemės ūkio. Šie pramonės sektoriai vaidina svarbų vaidmenį Rusijos ekonomikoje dar nuo Sovietų Sąjungos laikų. Viešai Rusija taip pat išsako savo nuogastavimus dėl Ukrainos prekybos su ES liberalizavimo, nes tai padidintų konkurenciją rusiškoms prekėms.

Vis dėl to, nepaisant istoriškai susiklosčiusių kultūrinių ir ekonominių ryšių su Ukraina, šios šalies svarba Rusijai peržengia kultūros ir ekonomikos sritis. Rusijai Ukraina svarbi ir dėl strateginių, karinių priežasčių. Sevastopolyje įkurta Rusijos Juodosios jūros karinio laivyno bazė turėtų būti vertinama ne tik kaip sovietinis palikimas, bet ir kaip ateities strategija.

Geografiniai, ekonominiai ir politiniai veiksniai lemia tai, kad Ukraina, būdama teri-

domų priemonių prekybai su trečiosiomis šalimis kontroliuoti ir taip daryti įtaką Ukrainos santykiams su ES. Tai iš esmės pakirstų pagrindinį Rytų partnerystės iniciatyvos ramstį – per laisvosios prekybos susitarimą perduoti europines žaidimo taisykles.

Dėl istoriškai neįvykusios desovietizacijos Ukraina savo susiformavusia institucine santvarka, išitvirtinusia oligarchija ir visuomenės požiūriu į bendrą praeitį vis dar yra labai artima Rusijai. Dauguma ukrainiečių norėtų, kad jiems nereikėtų rinktis tarp ES ir Rusijos. 2013 m. atliktos apklausos parodė, kad ukrainiečiai nėra vienareikšmiškai apsisprendę, ar norėtų integruotis į ES, ar į Eurazijos muitų sąjungą. Dėl to ES reikalaujamų reformų įgyvendinimas Ukrainai siekiant integruotis į Bendrąją bus labai sudėtingas. O štai Rusijos siūlomas paskatos Ukrainai nereikalauja sudėtingų poli-

tiųjų sprendimų, ir tai iš esmės sukuria palankesnes sąlygas Ukrainos dalyvavimui Rusijos kuriamoje integracinėje erdvėje.

Suvokdama savo geopolitinę svarbą Ukrainai vis dar bando balansuoti tarp ES ir Rusijos polių. Tačiau dėl to, kad Ukrainos ekonomika balansuoja ties bankroto riba ir dėl artėjančių 2015 m. prezidento rinkimų V. Janukovyčius turės labiau stengtis stabilizuoti valstybės ekonomiką, o tam būtina finansinė išorės parama.

ES finansiniai pajėgumai bandant atkurti euro zonos ir ES ekonomikos stabilumą yra riboti. Tarptautinis valiutos fondas už finansinę paramą taip pat reikalauja įgyvendinti sudėtingas vidaus reformas. O Rusija, siūlydama integracijos alternatyvą, ne tik nereikalauja sudėtingų reformų, bet ir siūlo konkrečias finansines paskatas, galinčias nusverti Ukrainos integracinių alternatyvų sąnaudų ir naudos balansą. Rusija Ukrainai kelia tik vieną sąlygą – sustabdyti savo integraciją į ES ir prisijungti prie kuriamos Eurazijos ekonominės sąjungos.

Strategiškai apgalvotas Rusijos „taip“ Vakarų Balkanų valstybių integracijai į ES

Kitaip nei Ukraina, Serbija niekuomet nebuvo Rusi-

dato narystės deryboms su Serbija ir derybų pradžios datos. Šių metų sausio 21 d. įvyko pirmoji ES tarpvyriausybinių konferencija su Serbija, kurios metu derybos buvo oficialiai pradėtos.

Atvirai priešindamasi Ukrainos ir ES suartėjimui, Rusija laikosi kitokios politikos dėl Vakarų Balkanų valstybių integracijos į ES. Serbijos integracijos į ES siekiai bent jau kol kas nepaskatino Rusijos spaudimo ir įtampos tarp Maskvos ir Briuselio didėjimo. Rusija neprieštaruoja Serbijos geopolitiniams interesams tapti ES nare, tačiau pabrėžia, kad ES neturėtų spausti Serbijos priimti šaliai nenaudingus sprendimus (sprendžiant Kosovo statuso klausimą). Tokia Rusijos pozicija iš esmės gali reikšti, kad ji neprieštarauja Serbijos integracijai į ES, kol šis procesas nedarys žalos dvišaliams santykiams arba Rusijos interesams regione.

Tačiau stebint naujausias Serbijos ir Rusijos dvišalių santykių tendencijas galima matyti, kad Rusija, viešai reikšdama paramą Serbijos integracijai į ES, šiam procesui vis labiau išibėgėjant stengiasi išlaikyti ir net padidinti savo įtaką šalyje. Praėjusiais metais Rusijos ir Serbijos bendradarbiavimas buvo įtvirtintas daugelyje sričių. Bene svarbiausiu susitarimu, sukėlusiu diskusijas dėl Serbijos apsisprendimo integruotis į ES, galima laikyti

2013 m. gegužės 24 d.

Serbijos ir Rusijos

sąjungininkę, per kurios integracijos į ES procesą galėtų padidinti savo įtaką ES. Atsižvelgiant į tai, Rusijai svarbu išlaikyti ir padidinti įtaką šioje šalyje.

Pagrindinėmis priemonėmis galima įvardyti dujotiekio „South Stream“ statybą ir paramą Serbijai nepripažįstant Kosovo nepriklausomybės. Dujotiekio svarba Rusijai yra ne tik ekonominė, bet ir geopolitinė. Per „South Stream“ projektą neabejotinai bus padidinta Serbijos (taip pat ir ES) energetinė priklausomybė. Taip Rusija igis tokią pat poveikio priemonę kaip ir Ukrainos atžvilgiu. Šį dujotiekį Rusija gali naudoti ir kaip papildomą poveikio priemonę Ukrainai (dujų eksportas galėtų būti nukreiptas per Serbiją).

Europos Komisija dar neprasidėjus Serbijos deryboms dėl narystės ES pradėjo kelti klausimą dėl šių tarpvyriausybinių susitarimų atitikties ES teisei, konkrečiai trečiojo energetikos paketo nuostatomis. Šiuo metu Rusija bando susitarti su ES dėl neatitiktimų.

Analizuojant Rusijos politiką Serbijos atžvilgiu taip pat galima išvengti panašumų su priemonėmis, kurių Rusija imasi siekdama išlaikyti įtaką Baltijos valstybėse, – per energetinę priklausomybę, intensyvią prekybą ir investicijas.

Ateityje Serbija, norėdama tapti ES nare, turės aiškiai apibrėžti savo valstybės sienas ir išspręsti nesutarimus su Kosovu, nes ES, atsižvelgdama į patirtį, susijusią su Kipru, į Bendriją nepriims valstybių, turinčių neišspręstų dvišalių klausimų. Dar ir dabar praėjusių metų balandžio mėnesį

jos sudėtyje, tačiau jas sieja glaudūs kultūriniai, politiniai ir ekonominiai ryšiai. Tai slavų tautos, vienijamos bendros religijos, bendrų priešų ir turinčios etninių neramumų skaldomus teritorinius vienetus. Istorikai Rusija nuolat palaikė artimus santykius su Serbija (ir buvusia Jugoslavija), todėl ten turėjo stiprią įtaką.

1999 m. vykstant Kosovo karui tuometinė Jugoslavija pateikė oficialų prašymą įstoti į NVS, o 2008 m. Kosovui paskelbus nepriklausomybę nuo Serbijos Rusija visuomet stipriai palaikė jos poziciją nepripažįstant Kosovo nepriklausomybės tiek dvišalių santykių, tiek tarptautiniu mastu.

Paskutinėmis savo pirmininkavimo ES Tarybai dienomis Lietuva pasiekė labai svarbų (o Serbijai kol kas istorinį) susitarimą dėl ES man-

pasirašytą strateginės partnerystės deklaraciją. Taip pat pasirašyti dvišaliai susitarimai, apimantys švietimo, kultūros sričių ir karinį bendradarbiavimą, geležinkelių infrastruktūros plėtojimą. Praėjusių metų kovo 27 d. Serbija pasirašė dujų tiekimo iki 2021 m. sutartį su koncernu „Gazprom“ (dujų kaina buvo sumažinta apie 13 proc.), o lapkričio mėnesį buvo pradėta dujotiekio „South Stream“ statyba.

Kitaip nei Ukraina, Serbija turi realią narystės ES perspektyvą. Ji tikisi aplenkusi jau pusantrų metų besiderančią Juodkalniją derybas dėl narystės ES baigti iki 2020 m. pabaigos ir tapti kita prie Bendrijos prisijungiančia valstybe. Rusija negali Serbijai pasiūlyti tikros alternatyvos, todėl jos politika yra kitokia nei Ukrainos atžvilgiu. Rusija šią šalį mato kaip

pasiektas susitarimas tarp Serbijos ir Kosovo dėl santykių normalizavimo Serbijos visuomenės ir kai kurių politikos veikėjų vertinamas nevienareikšmiškai. Tačiau Rusija, remdama Serbiją Kosovo klausimu, igijo dar vieną poveikio priemonę.

Dėl Ukrainos Rusija atvirai konfrontuoja su Europos Sąjunga ir kol kas jos įtakos instrumentai atrodo svaresni. Vakarų Balkanuose Rusija iki šiol vengė sudaryti konkurenciją išibėgėjusiai Vakarų Balkanų valstybių integracijai ES. Rusijos pastangos didinti savo įtaką Serbijoje gali kelti nuogastavimų dėl to, ar Serbija netaps naująja Ukraina, patiriančia Rusijos spaudimą priimti „teisingus“ integracinius sprendimus. Tačiau Vakarų Balkanų valstybių integracija į ES Rusijai yra naudinga. ■

VENGRIJA

Vengrija ir po rinkimų erzins Europos Sąjungą

Vengrijos premjeras Viktoras Orbanas ketverius metus Briuseliui buvo tarsi keiksmažodis. ES galingieji viliasi, kad po netrukus įvyksiančių Vengrijos parlamento rinkimų jis bus nušluotas nuo valdžios. Tačiau visuomenės nuomonės apklausa liudija, kad taip neatsitiks, – V.Orbanas išliks valdžioje ir toliau erzins ES.

Vytautas Keršanskas

„Prieš mus šiandien yra du keliai: ateitis arba praėjusios. Viskas labai paprasta – galime rinktis kurti ateitį arba grįžti prie postkomunistinio režimo“, – taip praėjusią savaitę kreipdamasis į visuomenę kalbėjo Vengrijos ministras pirmininkas Viktoras Orbanas. Nepamiršdamas pabrėžti, kad iki jo pergalės 2010 m. socialistai Vengriją aštuonerius metus buvo paskandinę stagnacijos ir ekonominių nuostolių liūne.

Šis charizmatiškas, bet kartu savotiškas lyderis per ketverius valdymo metus iš tiesų sustiprino šlubuojančią Vengrijos ekonomiką, įvykdė daug socialinių reformų, tačiau tapo bene prieštaraujančiausiu vertinamam politikui Vakaruose, mat jis susipykęs su konstitucinėmis nuostatomis, be to, labai skeptiškai nusiteikęs Europos Sąjungos atžvilgiu. „Vengrija nebus Vakarų interesams paklustanti pavaldinė“, – yra pareiškęs premjeras.

Tačiau pagrindinės opozicinės socialistų MSZP partijos lyderis Attila Mesterhazy atkerta, kad V.Orbanas yra dviveidis: „Dar pernai jis skelbė, jog Vengrija nebus Vakarų pavaldinė, bet pamiršo paminėti, kad už gerus pinigus ji pasiryžusi būti Rusijos pavaldinė.“ Tokiais žodžiais A.Mesterhazy kritikuoja praėjusį mėnesį Vengrijos vyriausybės priimtą sprendimą imti paskolą ir statyti atominę elektrinę su rusiškais reaktoriais.

Politikos analitikas Gaboras Torokas teigia, kad šių metų rinkimai Vengrijoje primena šaltąjį karą: „Tai rinkimai, primenantys šalčio karo situaciją, kai apsisąudymų nevyksta, bet oponentų pasisakymai žymi visiškai skirtingas bariadų puses.“

Kiti politologai šiuos rinkimus laiko itin svarbiais ar net lemiamais, nes jeigu juos vėl didele persvara laimėtų centro dešinės partija „Fidesz“, ji dar labiau nustumtų centro kairiąsias partijas į antrą planą ir, tikėtina, suformuotų kažką panašaus į Lenkijos partinę sistemą, kai dėl įtakos varžosi dešiniojos pakraipos partijos. Tai suvokdamos opozicinės partijos susibūrė į koaliciją ir viliasi atgauti prarastas pozicijas.

Vis dėlto politikos analitikas Peteris Kreko nemano, kad šioms viltims lemta išsipildyti, mat Vengrijos visuomenė nepyksta ant dabartinės valdžios, o juk tik rinkėjų pyktis galėtų nulemti rokiruotą valdžioje. „Iš tiesų vyriausybė puikiai nuramino visuomenę ir sustiprino savo įvaizdį sumažindama elektros bei dujų kainas“, – sako politologas.

Pokyčių vyriausybė

Priminsime, kad 2010-aisiais „Fidesz“ šventė triuškinamą pergalę – tuomet ši partija laimėjo net du trečdalius visų parlamento vietų. Tai lėmė bent keletas veiksmų: valdžioje buvę socialistai per aštuonerius metus šalį gerokai nuvarė, partija „Jobbik“ buvo pernelyg radikali (kai kurių vadinta net neonacistine), tad partijai „Fidesz“ lygiavertės alternatyvos nelabai ir būta.

Prieš ketverius metus naujoji vyriausybė pirmiausia ėmėsi stabilizuoti daugelį metų nesubalansuotą buvusią ekonomiką ir, „Reuters“ apžvalgininkų vertinimu, išgelbėjo šalį nuo Graikijos scenarijaus. Tačiau griežta taupymo politika ir įvairių šaltinių skylėtam biudžetui užkamšyti paieška sulaukė didelės kritikos. Mat ji iš

Pastaraisiais metais Vengrijos premjeras V.Orbanas laikomas vienu prieštaraujančiausių Europos politikų

tiesų buvo prieštaringa: iš pradžių nacionalizuotas 14 mlrd. JAV dolerių vertės privatus pensijų fondas, o vėliau finansų bei energetikos įmonės (kurių nemažai buvo užsienio kapitalo) papildomai apmokestintos tam, kad piliečiams būtų sumažinti mokesčiai. Nepaisant to, Vengrija ir šiandien išlieka viena labiausiai išsiskolinusių Vidurio Europos valstybių – jos nacionalinė skola siekia 80 proc. BVP.

Užtat kiti makroekonominiai rodikliai atrodo neblogai: BVP pernai išaugo 2,7 proc. ir viršijo ekspertų prognozes, o infliacija sudarė apie 1,7 proc.

Nors ekonominės V.Orbano reformos turi ir plusų, ir minusų, teismų reforma ir peripetijos dėl Konstitucijos – tik daug minusų. Ir jos sulaukė išties didelės kritikos bangos tiek pačioje Vengrijoje, tiek Europos Sąjungoje. Iki V.Orbano Vengrijoje galiojo 1949 m. priimta ir 1989 m. tik pakeista Konstitucija. Ji buvo paskutinis dar komunistinio režimo laikotarpiu parašytas ir vis dar galiojęs dokumentas. Naujosios Konstitucijos turinys sukėlė nemažai ginčų su Europos Komisija, kuri naująją pagrindinį įstatymą apibūdino kaip „galintį pažeisti ES teisės aktus“.

Dėl centrinio banko veikimo tvar-

PARTIJOS, UŽ KURIAS SAVO BALSUS ATIDUODA IR PLANUOJA ATIDUOTI VENGRAI*

	2010 m. rinkimai	2014 m. sausis	2014 m. vasaris
„Fidesz“	52,7	49	51
Vieningasis aljansas**	–	–	33
MSZP	19,3	23	–
„Jobbik“	16,7	14	13
LMP	7,5	2	2
Demokratinė koalicija	–	6	–
E14-PM	–	6	–
Kitos	4	1	1

Šaltinis: „Ipsos“ ir „Tarki“ visuomenės nuomonės agentūros

* Apie 35 proc. piliečių į rinkimus neis arba nėra apsisprendę, už ką balsuoti.

** Vieningą aljansą, suformuotą artėjant 2014 m. rinkimams, sudaro Socialistų partija (MSZP), Demokratinė koalicija, „Kartu-2014“ bei „Dialogas Vengrijai“ (E14-PM) ir Vengrijos liberalų partija.

įtraukus Ferencą Gyurcsany (jis 2004–2009 m. ėjo ministro pirmininko pareigas), kurio įvaizdis iki šiol yra itin neigiamas ir kurį valdantieji bei piliečiai labiausiai kaltina dėl Vengrijoje sukeltos ekonominės krizės.“

Be to, nedaug lyderio savybių turi ir Vieningojo aljanso vedlys A.Mesterhazy – jis jaunas, turintis menką politinę patirtį, todėl tai taip pat gali atbaidyti rinkėjus.

Tačiau Budapešte teisę studijuojantis Vasilis Minchevas „Vaidui“ teigė, kad

nors kol kas centro kairiųjų koalicija per apklausas atsilieka, rinkimų rezultatų iš anksto spėlioti nederėtų: „2002-aisiais, po pirmosios V.Orbano kadencijos vyriausybėje, socialistai pergalę irgi išplėšė paskutiniu momentu.“

O kraštutinės dešinės partijos „Jobbik“ populiarumas šiandien panašus kaip 2010-aisiais – ribotas jos elektoratas yra nulemtas siauro politinių temų spektro. „Jobbik“ dažniausiai apsiriboja etninių nesutarimų klausimais, pavyzdžiui, čigonų nusikaltamumo ar vengrų tautinės mažumos kaimyninėse valstybėse problemomis“, – paaiškino V.Minchevas.

Nors britų „The Guardian“ „Jobbik“ partijos lyderį Gaborą Voną pavadino sėkmingiausiu Europos fašistu, „EU Observer“ teigia, kad ši partija jau bando savo retoriką sušvelninti, taip pritraukdama naujų rinkėjų balsų. Tačiau vargu ar šis žingsnis padidins partijos populiarumą, nes konkuruoti su dešiniųjų politinį spektrą užpildančia „Fidesz“ – sudėtinga.

Rinkimų įstatymas palankus „Fidesz“

Šie Vengrijos parlamento rinkimai svarbūs ir todėl, kad jie pirmą kartą vyks

pagal taip pat šios vyriausybės iniciatyva pakeistą rinkimų įstatymą. Šiuo įstatymu parlamento vietų skaičius sumažintas nuo 386 iki 199, taip pat panaikintas antrasis rinkimų turas bei minimalaus aktyvumo reikalavimas. Vienmandatėse apygardose nuo šiol pergalę užsitikrins kandidatas, surinkęs daugiausiai balsų, todėl analitikos centro „Politisinis kapitalas“ atliktoje studijoje teigiama, kad tai gali padidinti mandatų disproporcijas tarp vienmandatėse ir pagal sąrašus išrinktų kandidatų.

Opozicinių partijų lyderių nuomone, naujoji rinkimų sistema palankesnė „Fidesz“, kuri, be kita ko, dar ir perskirstė apygardų ribas, kad užsitikrintų daugumą ir ateinančiuose rinkimuose, taip pat palengvino pilietybės suteikimo procedūras užsienyje gyvenančiai diasporai. „Norėčiau paraginti vengrų diasporą užsiregistruoti ir dalyvauti artėjančiuose rinkimuose. Paremkite mus, kaip mes remiame jus“, – pristatydamas palengvintas pilietybės suteikimo procedūras kvietė V.Orbanas.

„EurActiv“ duomenimis, suskaičiuojama net iki 500 tūkst. užsienyje gyvenančių vengrų, kurie galėtų pasinaudoti šia teise. Ekspertų teigimu, tai gali pakoreguoti rinkimų rezultatus, ypač jeigu Vengrijoje gyvenantys piliečiai vangiai trauks prie balsadėžių. „Wall Street Journal“ teigimu, jeigu rinkėjai dalyvautų panašiu kaip 2010-aisiais aktyvumu (47 proc.), užsienyje gyvenantys vengrai nulemtų net tris parlamento vietas.

V.Orbano ir „Fidesz“ pergalėi pasitarauti gali net keli veiksniai: šalies ekonomika atsigauja ir turi perspektyvą augti, neretai impulsyvią Briuselio kritiką savo atžvilgiu V.Orbanas sugeba išnaudoti patriotiškai nusiteikusių piliečių simpatijoms konsoliduoti, o opozicija kol kas negali pasiūlyti charizmatiškam lyderiui lygiavertės politinės figūros. Todėl atrodo, kad Briuselio pykčiui, V.Orbanas ir toliau išliks valdžioje. ■

V.ORBANAS – IR KAIRYSIS, IR DEŠINYSIS

Politologai teigia, kad Viktoro Orbano ir „Fidesz“ partijos ekonominė politika yra labiau socialdemokratinė nei dešinioji, mat didesnis dėmesys skiriamas piliečių gerovei užtikrinti, kartais aukojant net ir stambaus verslo interesus. Artėjant rinkimams V.Orbanas žada mažesnes energijos išteklių kainas, mažesnius mokesčius ir išreiškia siekį, kad darbą turėtų kiekvienas norintis dirbti. Ilgametė V.Orbano patarėja, pati neslepianti esanti kairiųjų pažiūrų, Zsuzsa Hegedus tai tik patvirtina: „V.Orbano ekonominė ir socialinė politika akivaizdžiai linksta į kairę. Tai leidžia paaiškinti ir 2008-ųjų referendumo (kai

daugiau nei milijonas socialistų rinkėjų balsavo prieš tuometės socialistų vyriausybės vadovo F.Gyurcsany iniciatyvą atpiginti medicinos paslaugas), ir 2010-ųjų rinkimų rezultatus. Socialistai Vengrijoje nevykdo kairiosios politikos, jie tarnauja stambiajam kapitalui. Kai pinigai užvaldo kairiuosius, kažkas kitas turi perimti jų idėjas. Tam 2010-aisiais ir buvo pasiruošęs V.Orbanas.“ Tačiau vertybių skalėje V.Orbanas atstovauja griežtam tradionalizmui: pasisako už krikščionišką bei tautų Europą, tradicines vertybes, o Europos Sąjungą nuolat kaltina tas vertybes paminant.

Centro kairiųjų Vieningąjį aljansą į rinkimus ves keturiasdešimtmetis A.Mesterhazy. Didžiausias jo trūkumas – menka politinė patirtis

kos, teisėjų ir prokurorų pensinio amžiaus pakeitimo bei dėl žiniasklaidos įstatymo Europos Komisija buvo pradėjusi tyrimą, nes buvo daroma prielaida, kad šie „Fidesz“ priimti sprendimai galbūt pažeidžia demokratinis ir teisinius principus. Nors išiplieskęs konfliktas ir buvo išspręstas, V.Orbanas Europos Sąjungą ne kartą apkaltino dvejojų standartų taikymu, nes, jo nuomone, naujoji Vengrijos konstitucija ES buvo nepriimtina iš principo dėl jos vertybinio turinio – paramos tradicinei šeimai, gyvybės apsaugos nuo pat jos prasidėjimo, krikščioniškų tradicijų paminėjimo.

Opozicijos šansai menki

Siekdamos įveikti valdančiąją „Fidesz“ per netrukus vyksiančius parlamento rinkimus, centristinės ir kairiosios Vengrijos partijos šių metų sausį sutarė dėl Vieningojo aljanso. Jį sudaro socialistai (MSZP), Demokratinė koalicija, „Kartu-2014“ bei „Dialogas Vengrijai“ (E14-PM) ir Vengrijos liberalų partija. Po ilgų diskusijų nuspręsta, kad visą šį aljansą į rinkimus ves socialistų lyderis A.Mesterhazy.

Tiesa, Lenkijoje veikiančio Rytų studijų centro atstovai abejoja šio aljanso galimybėmis laimėti rinkimus: „Tikslas laimėti rinkimus buvo apsunkintas į sąrašą

SPORTAS

Kodėl jiems priklauso žiemos olimpinių žaidynių pjedestalas

Norvegai, amerikiečiai, rusai ir vokiečiai buvo neprilygstami Sočyje, kaip ir prieš tai vykusiose dvidešimt vienoje žiemos olimpiadoje.

Aušra Lėka

Per 90 žiemos olimpinių žaidynių metų norvegai tik dukart buvo iškritę iš lyderių dešimtuko, o aštuoniskart buvo pirmi ↑

Pirmosiose žiemos olimpinėse žaidynėse Šamoni, Prancūzijoje, 1924 m. varžėsi 258 sportininkai iš šešiolikos šalių, o ką tik pasibaigusiose XXII žaidynėse Sočyje – per 2,8 tūkstančio iš 88 šalių. Tačiau nepaisant 90-ies šias olimpinės žaidynes skiriančių metų tarp sėkmingiausiai pasirodančiųjų – tos pačios valstybės: Norvegija, JAV, Šveicarija, Kanada. Per 90 metų norvegai tik dukart buvo iškritę iš lyderių dešimtuko, o aštuoniskart buvo pirmi. Šiomet tarp geriausiųjų tik viena naujokė – Baltarusija, kuriai vien biatlonininkė Darja Domračeva pelnė net tris aukso medalius.

Beje, žiemos ir vasaros olimpinių žaidynių pjedestalo elitą – netapatus.

Šiltesnio klimato šalyse – greitis, šaltesnėse – jėga

Sporto universiteto Treniravimo mokslo katedros profesorius habil. dr. Antanas Skarbalius primena sporto mokslo pradininko vokiečio Ernsto Jocklo išaiškinimą, kad sportavimui įtakos turi geografinė gamtinė aplinka – ji suteikia fizinių funkcinių galių sportuoti. Kur karštesnis klimatas, labiau vystosi greitumas, todėl tokios šalys turi gerų sprinterių, šuolininkų, o šaltesnio klimato šalyse geriau sekasi tų sporto

šakų, kurioms reikia daugiau jėgos, sportininkams.

Klimatas, pinigai, bazės, tradicijos, kalnai – daug komponentų lemia, kad žiemos sporte pirmąją Skandinavijos, Alpių šalis, JAV, Kanada, Rusija – tos, kurių atstovai buvo tarp sėkmingiausiai finišavusių ir Sočyje.

Bet net, pavyzdžiui, Skandinavijos ar Alpių šalys, kuriose senos žiemos sporto tradicijos, neturi absoliučiai visų ir vienodai išvystytų sporto šakų. Alpių šalyse populiariausias kalnų, akrobatinis slidinėjimas, šuoliai nuo tramplino, Švedijoje populiariesnis ledo ritulys ir slidinėjimas, Suomijoje – ledo ritulys ir šuoliai nuo tramplino, vokiečiai mėgsta rogučių sportą.

Vis dėlto, kaip aiškina Edukologijos universiteto Sporto metodikos katedros vedėjas

prof. habil. dr. Kazys Milašius (beje, devyniolika kartų Lietuvos slidinėjimo čempionas), anksčiau viską lėmė žmogaus fizinės ir funkcinės galios, o dabar, nors jos tebėra svarbios, labai žymų vaidmenį vaidina modernios technologijos, inventoriaus parengimas, jo konstrukcijos, net apranga, mokslinis metodinis sportininko rengimo valdymas, jo medicininė priežiūra, organizmo stiprinimas įvairiomis atsigavimo, energinių medžiagų priemonėmis.

Tai ypač matoma žiemos sporte: ant vasaros sporto šakų pjedestalo galima pamatyti ir egzotiškų neturtingų valstybių atstovus, o žiemos – praktiškai ne. „Biednas“ žiemos sporte nieko nepadarysi – materialinis ir mokslinis potencialas čia turi didesnę įtaką, todėl išryškėja turtingų valstybių pranašumas“, – pastebi K.Milašius.

Auksas – už auksą

K.Milašiaus teigimu, žiemos sporto šakose technologijos ypač pažengusios: slidės, jų tepalai, slydimą gerinančios medžiagos, rogutės – visas inventorių technologškai labai sudėtingas. Mokslo technologijų pažanga, fiziologijos žinios, medicinos indėlis į sportininkų rengimą lemia vis didėjančių sportininkų pa-

SOČIO OLIMPINIŲ ŽAIDYNIŲ LYDERIŲ LAIMĖTI MEDALIAI*

Valstybė	Aukso	Sidabro	Bronzos	Iš viso	Olimpiečių skaičius
1. Norvegija	10	4	8	22	134
2. Kanada	9	10	4	23	221
3. JAV	8	6	11	25	230
4. Vokietija	8	4	4	16	153
5. Rusija	7	10	7	24	225
6. Nyderlandai	6	7	9	22	41
7. Šveicarija	6	3	2	11	168
8. Baltarusija	5	0	1	6	24
9. Prancūzija	4	4	7	15	105
10. Lenkija	4	0	0	4	59
...					
24. Latvija	0	1	2	3	58

Šaltinis: sochi2014.com *Vasario 21 d. 18 val. duomenys

Mūsų kaimynai latviai Sočyje ne tik laimėjo kelis medalius - jų ledo ritulio komanda ketvirtfinalyje tik 1:2 nusileido favoritams kanadiečiams

jėgumą. Dideja greitis, sportininkai stebina vis sudėtingesniais pratimais.

A.Skarbalius prisimena Lietuvoje viešėjusio austrų profesoriaus Eriko Mullerio pasakojimą, kaip šios šalies kalnų slidininkų vaizdo įrašė analizuojamas kiekvienas kelio linkis, kol pasiekiamas idealus variantas. O Norvegijos kalnų slidininkų trenerio stovyklų nameliuose oras išretintas kaip aukštikalnėse – taip dirbtinai sukuriama aukštikalnių sąlygos ir taupomas laikas vykti ten treniuotis.

Mokslo laimėjimai labai stipriai pasitar nauja žiemos sporto rezultatams, bet, kaip pastebi A.Skarbalius, ir labai daug kainuoja. Tad, vaizdžiai tariant, aukso medalis čia kainuoja aukso vertės investicijas. Be to, gabiusiems sportininkams reikia ir pačių talentingiausių trenerių, geriausių aplinkos – gydytojų, masažuotojų, techninio personalo, geriausių treniravimo infrastruktūros. Jau pasiekęs tam tikrą lygį sportininkas turi treniuotis ten, kur treniuojasi visas pasaulis.

Aukšto meistriškumo žiemos sportas tampa įperkamas tik turtingoms valstybėms ar sportininkams, o kai kuriose sporto šakose net įgyja iškreiptą vaizdą. Buvęs Lietuvos tautinio olimpinio

komiteto viceprezidentas, Edukologijos universiteto profesorius habil. dr. Algirdas Raslanas nevynioja žodžių į vatą: „Nors tarptautinis sportas plėtojasi susitarimo keliu – demokratiniiais rinkimais, balsavimais, tačiau dailusis čiuožimas yra grupelės žmonių uzurpuota sporto šaka: sprendimai priimami tik taip, kaip jiems reikia, ten tie patys savi teisėjai, pinigai sukasi nedidelės grupės žmonių rankose. Penkių šešių valstybių žmonės diktuoja likusiems, ir tai nukrypimas nuo normalių demokratinių principų. Maža to, nors olimpinės žaidynės – valstybių nacionalinių rinkinių varžytuvės, turtingos valstybės perka kitų šalių sportininkus.“

A.Raslanui susirūpinimą kelia, kad sportas, taip pat ir olimpinės žaidynės, vis labiau tampa finansinės galios demonstravimu: štai

Londonė jos puikiai praėjo su minimaliomis sąnaudomis, bet visi kitaip joms rengtasi Sočyje, iš dalies ir Pekine. „Daugelis valstybių sportą laiko savo ekonominės galios išraiška. Štai Saudo Arabija, net Iranas stato didžiulius sporto kompleksus, kad čia būtų rengiamos svarbios varžybos ir kad pasauliui pasirodytų, jog pas juos viskas labai gerai. Vis daugiau svarbių varžybų vyksta karštuose kraštuose, nes žiūrime tik į verslo interesus, o kaip karštyje sportininkams reikės sportuoti – tik jų pačių problema“, – piktinasi A.Raslanas.

Sočio olimpiada – dar vienas pavyzdys: Pietų kurorte žiemos olimpinės žaidynės surengtos pirmąkart.

Kiek Lietuvai reikia žiemos sporto

Lietuva neturi nei kalnų, nei ledo, nei pakankamai sniego, nei pinigų. Tad ar galime turėti žiemos sportą? Atsakymas būtų neigiamas, jei ne kaimynai latvių olimpiečiai, laimėję vieną sidabro ir du bronzos medalius (iki penktadienio vakaro), o ledo ritulyje įrodę pranašumą prieš pasaulio vicečempionus šveicarų ir įvarę baimės net Kanadai.

„Latvijoje sporto šaka numeris vienas buvo ledo ritulys, o kadangi sporto šaka populiar, atsiranda ▶

ŽIEMOS IR VASAROS OLIMPINIŲ ŽAIDYNIŲ LYDERIŲ RIKIUOTĖ NETAPATI*

(VISŲ OLIMPINIŲ ŽAIDYNIŲ VALSTYBIŲ REITINGAI PAGAL LAIMĖTUS MEDALIUS*)

ŽIEMOS OLIMPINĖS ŽAIDYNĖS

1. Norvegija
2. JAV
3. Sovietų Sąjunga
4. Vokietija
5. Austrija
6. Kanada
7. Švedija
8. Šveicarija
9. Suomija
10. VDR

VASAROS OLIMPINĖS ŽAIDYNĖS

1. JAV
2. Sovietų Sąjunga
3. Didž. Britanija
4. Prancūzija
5. Kinija
6. Italija
7. Vokietija
8. Vengrija
9. VDR
10. Švedija

Šaltinis: olympic.it

* Iki Sočio

LIETUVA ŽIEMOS OLIMPINĖSE ŽAIDYNĖSE

Žiemos olimpinio aukso džiaugsmą esame pajutę – mūsų tautiečiai, tiesa, dar Sovietų Sąjungos komandos sudėtyje, jį laimėjo dukart: biatlonininkas Algimantas Šalna 1984-aisiais ir slidininkė Vida Vencienė 1988-aisiais.

Pirmąkart žiemos olimpinėse žaidynėse Lietuva dalyvavo 1928 m. Sankt Morice, Šveicarijoje. Tuomet Lietuvai atstovavo tik vienas sportininkas Kęstutis Bulota.

Po 64 metų pertraukos Lietuvos vėliava pirmąkart plevėsavo 1992 m. Albervilyje. Tarp šešių olimpiečių geriausių rezultatų pasiekė 1988 m. Kalgario olimpinė čempionė slidininkė V.Vencienė, užėmusi vienuoliką vietą, ir šokių ant ledo pora Margarita Drobiazko ir Povilas Vanagas, likę šešiolikti. Kiti startai buvo mažiau sėkmingi.

Po dvejų metų Lilehameryje Lietuvai atstovavo tie patys šeši sportininkai, bet rezultatai buvo prastesni. Juos pagerino tik šokėjai ant ledo M.Drobiazko ir P.Vanagas, užimdami dvyliką vietą. Jie geriausiai pasirodė ir Nagano olimpinėse žaidynėse 1998 m., pelnydami aštuntą vietą. Dar po

ketverių metų Solt Leik Sityje mūsų pora pasiekė aukščiausią Lietuvos žiemos olimpiečių rezultatą – buvo penkti, o 2006 m. Turine – šešti.

Vankuveryje 2010 m. kuklus, bet tarp lietuvių geriausias buvo slidininkų Manto Strolios ir Modesto Vaičiūlio rezultatas – komandinio sprinto lenktynės baigė aštuoniolikti.

Į Sočį vyko po nepriklausomybės atkūrimo gausiausia mūsų žiemos olimpiečių delegacija – devyni sportininkai (anksčiau Lietuvai atstovaudavo šeši–aštuoni). Sočyje aukščiausiai (bent jau iki penktadienio vakaro, kai „Veidas“ iškeliavo į spaustuvę) iš lietuvių pakilo čiuožėja trumpuoju taku devyniolikmetė Agnė Sereikaitė: 1500 m dis-

Devyniolikmetės Agnės Sereikaitės (pirma iš dešinės) 16-a vieta – aukščiausias lietuvių pasiekimas Sočyje

tancijoje ji buvo šešiolikta. Jai patikėta nešti Lietuvos delegacijos vėliavą olimpiados uždarymo iškilmėse.

Ledo šokėjai Isabella Tobias ir Devidas Stagniūnas liko septyniolikti.

Geresnių rezultatų belieka tikėtis Nandzingo olimpinėse žaidynėse 2018 m. ●

► daug rėmėjų, natūralu – ir gerų sportininkų. Latviai turi ir gerų biatlonininkų, rogučių sporto atstovų, nes nuo sovietmečio turi žiemos sporto bazes“, – latvių sėkmės komponentus vardija A.Raslanas.

Jis priduria, kad Lietuva išskirtine pasirinko kitą sporto šaką – krepšinį, tačiau štai atsirado greitojo čiuožimo treneris entuziastas Antanas Vilčinskas, rado talentingą mergaitę – olimpiadoje debiutavusią Agnę Sereikaitę, ir didelėmis pastangomis įrodinėja, kad ir tokia sporto šaka Lietuvoje turi teisę egzistuoti. Bet tokiu atveju jai plėtoti reikia sporto bazės, norinčio treniruotis jaunimo ir, žinoma, investicijų.

Aukšto lygio kalnų slidininkų ant Anykščių kalno neparengsime, jie turi treniruotis užsienyje, kalnuose. Bet štai atsirado Druskininkų „Snow“ arena, ir iš karto suaktyvėjo jų rengimas. Netrukus Ignalinoje atidarius šiuolaikinę treniruočių bazę, galima tikėtis rezultatų ir iš biatlonininkų,

„Jei į žiemos sportą investuosime tris keturis kartus daugiau nei dabar, gal po dešimties ar dvidešimties metų atsiras aukšto lygio sportininkų. Reikia apsispręsti: ar atlaikyti tiek metų kritikos, tikintis, kad rezultatų bus, arba investuoti į vasaros sporto šakas, kur grąža daug didesnė ir greitesnė. Šiuo metu esame pasirinkę vasaros sporto šakas, o į žiemos investuojame tik tiek, kad patys talentingiausi galėtų išvykti treniruotis į užsienį, nes pagrindinės bazės yra ten. Vis dėlto turime išlaikyti ir žiemos sporto šakas, vykti į žiemos olimpinės žaidynės, o talentingiausi sportininkai ir perspektyviausi vaikai privalo turėti treniruočių sąlygas“, – mano A.Ras-

lanas.

Deja, kaip apgailestauja K.Milašius, mūsų valstybė bazėmis nepasirūpino: „Tai vienas didžiausių trūkumų, kodėl žiemos sporto šakose nieko negalime padaryti. Sportininkai treniruojasi akmens amžiaus lygmens trasose ir bazėse, negalime organizuoti jokių žiemos sporto tarptautinio lygio varžybų. Latviai turi trasų, dirbtinio sniego, arenų, Estijoje štai ir praėjusią savaitę vyko Skandinavijos taurės slidinėjimo etapas, o mes negalime net savo vietinių varžybų surengti, kad jos atitiktų rei-

„Biednas“ žiemos sporte nieko nepadarysi, nes čia materialinis ir mokslinis potencialas turi didelę įtaką.

kalavimus.“

Vaikai nususuko nuo daugelio žiemos sporto šakų, o kai nėra atrankos, nėra sportininkų konkurencijos, nėra ir rezultatų. „Nors norvegų – penki milijonai, bet koks milijonas jų slidinėja. O kaip pas mus tarp tiek mažai rasti talentą?“ – retoriškai klausia K.Milašius.

Tad vis dėlto ar turėtume trupintį nedidelius finansinius išteklius visoms sporto šakoms, tarp jų ir brangiam žiemos sportui, ar skirti toms, kuriose esame stipriausi? Atsakymas į šį klausimą A.Skarbalius primena, kad Londono olimpinėse žaidynėse medalius laimėjo ir Lietuvos prestižą išgelbėjo ne prestižinėmis Lietuvoje laikomos sporto šakos, kurioms skiriama daugiausiai lėšų ir dėmesio. „Pagal mūsų išgales reikėtų skirti pinigų įvairioms sporto šakoms, taip pat ir žiemos sporto. Juo labiau kad žiemos sporto šakų infra-

struktūra tikrai bus panaudota ir masiniam sportui“, – mano A.Skarbalius.

Vis dėlto, nors dažnai kritikuojama, kad Lietuva tarp visų ES šalių sportui skiria mažiausiai lėšų, Kūno kultūros ir sporto departamento direktorius Klemensas Rimšelis su tuo nesutinka: „Skaiciavimo metodikos skiriasi, tad palyginti neįmanoma. Tačiau skaičiuojant ne tik išmokas sportininkams, bet ir investicijas į infrastruktūrą, sportininkų rentas, tai, kad Lietuvos tautinis olimpinis komitetas yra loterijų steigėjas ir jam tenka 8 proc. šių pinigų (o tai irgi mokesčių mokėtojų pinigai), už Latviją atrodome geriau, palyginti su Estija – panašiai. Nemanau, kad sportas Lietuvoje – tarp nuskriaustųjų.“

K.Rimšelis vardija, kad sportininkams pasirengti žiemos olimpiadai skirta 1 mln. Lt valstybės lėšų, apie 600 tūkst. Lt skyrė Tautinis olimpinis komitetas, apie 300 tūkst. Lt – federacijos. Tad kai šią sumą padalijį devyniems olimpiečiams, ji atrodo pakankamai ženkli. Į įkurtuvėms jau beveik pasirengusių Žiemos sporto centrą Ignalinoje investuota 8,5 mln. Lt iš ES fondų ir Lietuvos biudžeto, o jei Lietuvoje nėra sąlygų geriausiems sportininkams treniruotis, valstybė prisideda prie jų treniruočių kitose šalyse finansavimo.

Lietuvos mastu tai gal ir solidžios investicijos, tačiau pasauliniu – juokingos. Tad, pasak K.Milašiaus, belieka džiaugtis, kad dar dalyvaujame olimpinėse žaidynėse, užimame šešioliktą, septynioliktą, dvidešimt trečią vietą, nors, tenka pripažinti, daugelis rungtyniauja tik su egzotinių šalių, kuriose nėra žiemos, kurioms duodamos kvotos dalyvauti, sportininkais. ■

Saldžiausia Naujiena!

ŠOKOLADINIO TORTO PYRAGĖLIS *su vyšniomis*

www.ajsokoladas.lt

ŽMONĖS

Kokia neįgaliųjų gyvenimo kokybė mūsų šalyje

Šiuo metu beveik kas dešimtas Lietuvos gyventojas yra neįgalus. Daugumos jų gyvenimo kokybė nepavydėtina. Šiek tiek geriau verčiasi tik iniciatyvūs, išsilavinę, darbą turintys neįgalieji.

Kristina Kanišauskaitė-Šaltmerė

Per pastaruosius 23-ejus metus Lietuvoje padaryta tikrai nemenka pažanga stengiantis pagerinti neįgaliųjų gyvenimo kokybę: padaugėjo įstaigų, kuriose įrengti liftai, specialūs privažiavimai ir keltuvai neįgaliesiems su vežimėliais, daugumai neįgaliųjų dabar ir iš savo buto lengviau išeiti į kiemą, nuvykti į norimus renginius, nes miestuose važinėja specialūs, neįgaliesiems pritaikyti autobusai ir troleibusai. Be to, neįgaliesiems siūloma įvairių lengvatų ir nuolaidų perkant bilietus į įvairius renginius.

„Taip, neįgaliesiems skirta infrastruktūra tikrai pagerėjo, tačiau visuomenės požiūris į mus menkai tepasikeitęs, – sako Lietuvos žmonių su negalia sąjungos prezidentė Rasa Kavaliauskaitė. – Gaunate savo neįgalumo pensijas ir dar jums darbo reikia? Tokių pareiškimų negalią turintiems žmonėms dar dažnai tenka išgirsti.“

Šiandien aktyviai visuomenės gyvenime dalyvauja tik nedidelė dalis šalies neįgaliųjų, o dirba dar mažiau. Beje, neįgaliųjų nedarbas kasmet vis didėja: šiuo metu darbo biržoje užsiregistravę beveik 13 tūkst. neįgaliųjų (2006 m. nebuvo nė 5 tūkst.)

Tačiau neįgalus verslininkas ir dainininkas Vytautas Matuzas mano, kad svarbiausia nenuleisti rankų, siekti, stengtis, ir tada pavyks. Jis pats jau dešimtmetį vadovauja IT įmonei ir kuria interneto svetaines. Jo manymu, nors technologijų pažanga iš dalies neįgaliųjų darbą atėmė, jei žmogus lankstus, tas pačias technologijas jis gali pasitelkti ir norėdamas susirasti darbą ar tiesiog su jomis dirbti. O tada galima tikėtis ir geresnės gyvenimo kokybės.

„Kurį laiką ir man atrodė, kad mane supančioje aplinkoje daug neteisybės, tačiau

daug nepatinkančių dalykų. Tačiau suvokiau, kad norėdamas gyventi kitaip pirmiausia pats turiu pasirūpinti savimi“, – sako pozityviu požiūriu į gyvenimą spinduliuojantis vaikinai.

Nuo mažens su neįgaliojo vežimėliu nesisikiriančiam Vytautui pavyko baigti studijas Vilniaus Gedimino technikos universitete, įkurti savo įmonę ir visai Lietuvai įrodyti muzikinį talentą scenoje. Šiandien jis jau yra aplankęs ne vieną Vakarų Europos šalį, džiaugiasi mėgėjiškai pilotavęs lėktuvą, taip pat sako kuriantis sėkmingą asmeninį gyvenimą. Nors Lietuvoje įprasta skūstis, piktintis ir bambėti, Vytautas net sėdėdamas vežimėlyje kalba optimistiškai: „Mano sveikatos problemos nėra tokios didelės, kad trukdytų kokybiškai gyventi.“

VDU docentė dr. J. Jonutyte pabrėžia, kad sugrįžusios iš kitų Europos šalių neįgalios moterys sava aplinka labai nusivilia: viskas nepatogu ir neapgalvota.

Svarbiausia negailėti savęs

Savęs negailėti stengiasi ir kitas mūsų pašnekovas Robertas Ašmanavičius, su neįgaliojo vežimėliu nesisikiriantis nuo aštuoniolikos metų, kai pateko į avariją. Ketverius metus dėl pakitusio gyvenimo būdo kompleksavęs ir viešumoje nesirodęs vyriškis norą gyventi atgavo atsitiktinai patekęs į Rygoje vykusias neįgaliųjų varžybas. „Ten supratau, kad yra daug žmonių, kuriems gyvenime nepasisekė kur kas labiau nei man, tačiau jie nepasidavė, sukūrė šeimas, įdomiai leido lais-

valaikį. Tai mane supurtė ir įkvėpė“, – prisimena socialinės neįgaliųjų įmonės, remontuojančios kompensacinę neįgaliųjų techniką ir gaminančios varytuvus neįgaliųjų vežimėliams, įkūrėjas.

Šiandien R. Ašmanavičius savo gyvenimo kokybę patenkintas: jis pats vairuoja, pats apsipirka prekybos centruose, yra sukūręs darbo vietą sau ir dar dvylikai žmonių. Negana to, nuo 2005 m. jis dar ir organizuoja neįgaliųjų maratonus „Nugalėk save“.

Beje, šis šūkis „Nugalėk save“, mūsų pašnekovo nuomone, tinka ne tik sporte, bet apskritai kiekvieną dieną. „Svarbiausia, kad negalieji išjudėtų iš namų aplinkos ir susirastų darbą ar kitokį užsiėmimą“, – mano Robertas.

Neįgaliųjų naujojo teatro įkūrėja Svetlana L. Zemleckienė įsitikinusi, kad viskas priklauso nuo to, kur savo požiūrį nukreipi, – į galią ar į negalią. „Aš pati septynerius metus vargau, kol sužinojau apie techniką, kompensuojančią regėjimo trūkumą. O šiandien jau galiu ir skaityti, ir rašyti. Ir iš aplinkos, iš mūsų teatro pavyzdžių pastebiu, kad dauguma neįgaliųjų, kurie kabina, – ir užsikabina. Tada jų gyvenimas visiškai pasikeičia, jie tampa kūrėjais įvairiose srityse“, – pastebi S.L. Zemleckienė.

„Veido“ pašnekovai sutaria, kad labai svarbu, jog kuo daugiau neįgaliųjų mokytųsi, lavintųsi, tobulintųsi, keltų ar keistų kvalifikaciją, tada jiems atsivertų visiškai kitokios galimybės. Tarkime, 2012 m. į Lietuvos aukštąsias mokyklas įstojo studijuoti 266 studentai, turintys specialiųjų poreikių. O tai akivaizdžiai per mažai, jų turėtų būti tris ar keturis kartus daugiau. Aukštasis išsilavinimas, žinios galėtų iš esmės pakeisti neįgaliųjų gyvenimo kokybę.

„BFL“ NUOTR.

„Svarbiausia niekada nenuleisti rankų, siekti, stengtis, ir tada pavyks“, – mano neįgalus verslininkas ir atlikėjas V. Matuzas.

„Neįgalieji tiesiog privalo išjudėti iš namų aplinkos ir susirasti darbą ar kitokį užsiėmimą“, – įsitikinęs R. Ašmanavičius

„ASMENINIO ARCHIVO NUOTR.“

Sunkiausia – neįgalioms mamoms

Na, o kokios esminės bėdos šiuo metu kamuoja neįgaliuosius ir kuri jų grupė patiria daugiausiai sunkumų?

Pasirodo, prasčiausiai jaučiasi tie neįgalieji, kurie turėjo galimybę pagyventi Vakarų Europoje, o dabar vėl gyvena Lietuvoje. Naujausiame Lietuvos mokslininkų tyrime apie negalią turinčių moterų padėtį šalyje kalbintos respondentės atskleidžia, kad sugrįžus iš kitų Europos šalių sava aplinka labai liūdina: viskas nepatogu, neapgalvota, niekam šiek tiek kitaip judantis žmogus nerūpi.

„Iš tiesų ilgiuosi ankstesnio gyvenimo Švedijoje, nes ten tikrai nesijaučiau atskirta nuo sveikųjų, o čia, Lietuvoje, esu labai priklausoma nuo kitų. Bet juk niekam nesinori būti našta kitiems“, – sako nuo ketverių metųuk neįgaliojo vežimėlyje sėdinti Jurgita Goštautaitė.

Vis dėlto sunkiausiai Lietuvoje šiandien gyvena neįgalios mamos – jos patiria daugybę nepriteklių ir sunkumų, susiduria su didžiausia netolerancija. Pasak Mykolo Romerio universiteto Socialinių technologijų fakulteto Edukologijos ir socialinio darbo instituto lektorės bei vienos iš negalią turinčių moterų padėties tyrimo autorių Ritos Augutienės, neįgaliųjų vaikai patiria daug patyčių dėl to, kad turi sergančius tėvus (mamas). Be to, pasirodo, kad negalią turinčios moterys darbo rinkoje ar švietimo sistemoje patenka į prastesnę padėtį, palyginti su negalią turinčiais vyrais (tokios moterys patiria daugialypę diskriminaciją dėl lyčių nelygybės ir neįgalumo stereotipų).

Mokslininkė konstatuoja, kad jos ir kolegijų (Vilniaus universiteto Socialinio darbo katedros docentės dr. Eglės Šumskienės bei Vytauto Didžiojo universiteto Socialinės ir politinės teorijos katedros docentės dr. Jurgos Jonutytės) atliktas tyrimas atskleidė, jog didžiąją dalį pagalbos kasdiniame gyvenime negalią turinčios moterys gauna iš pačios artimiausios aplinkos – šeimos narių, kaimynų, draugų ar bendradarbių. Lietuvoje artimi žmonės atlieka tai, ko negali, nors turėtų, padaryti valstybės institucijos.

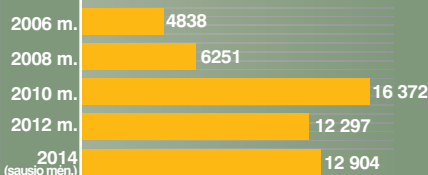
Apie laikino atokvėpio specialistus, kurie galėtų pagelbėti žmonėms su negalia ar jų artimiesiems buitėje, kalba ir sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Viltis“ vadovė ir įkūrėja Dana Migaliova: „Skandinavijos šalyse, Didžiojoje Britanijoje, Škotijoje, Airijoje žmonės neįgalių savo artimųjų niekur neveža ir netremia, nes pagalbos sulaukia aplinkoje, kurioje gyvena. Taigi sukuriama aplinka tampa palanki žmogui tokiam, koks jis yra.“

Atskiro aptarimo verti dar ir neįgalūs vaikus auginantys tėvai. Jų gyvenimas Lietuvoje tikrai nepavydėtinas. Vakarų Europoje neįgalius vaikus auginantiems tėvams sudarytos keleriopai geresnės sąlygos.

„Tarkime, aš, kaip ir dauguma kitų tėvų, auginančių ir prižiūrinčių vaikus su negalia, bijau numirti anksčiau laiko. Mane slegia ne-

DARBO BIRŽOJE REGISTRUOTA NEĮGALIŲJŲ

Šaltinis: Lietuvos darbo birža

žinomybė dėl savo vaiko ateities. Šiandien nesijaučiu saugi ir užtikrinta, nes nežinau, kas su juo bus man išėjus, – daugelio tėvų lūpomis vilnijančius būsnavimus išsako 34 metų neįgalų sūnų auginanti D.Migaliova. – Viena laimė, kad man pavyko su darbdaviais, – jie leisdavo dirbti naktimis, sudarydavo galimybės būti su vaiku.“

Iš tiesų neįgalieji metų metais vardija juos slegiančias problemas, bet politikai ir valstybės institucijos retai juos išgirsta, todėl neįgaliųjų politika Lietuvoje dažnai prasi-lenkia su neįgaliųjų poreikiais. Tarkime, dauguma šalies bendrojo ugdymo mokyklų, taip pat ir aukštųjų, vis dar nepritaiktos neįgaliesiems, socialinių tarnybų paslaugos irgi nepriderintos prie neįgaliųjų bei jų šeimos poreikių, paslaugos labai brangios (tarkime, žmogui, kuriam būtinas asmeninis prižiūrėtojas, mėnuo dienos užimtumo centre kainuoja 2 tūkst. Lt, o dotacija iš valstybės tesiekia 960 Lt).

Tačiau blogiausia padėtis – dėl neįgaliųjų

darbo, čia valstybės indėlis labai menkas, kartais netgi trukdantis neįgaliesiems ieškotis darbo. Pavyzdžiui, dabartinė socialinės apsaugos sistema mažina neįgaliųjų motyvaciją dirbti, nes negalią turintiems asmenims teikiamų garantijų sistema siejama su pajamų lygiu, kitaip tariant, jei neįgalusis pradeda dirbti ir gauti pajamas, tada jis netenka teisės į socialinį būstą, netenka įvairių lengvatų ir dalies pašalpų.

Apžvelgus Lietuvos mokslininkų atliktus tyrimus peršasi išvada, kad mūsų šalyje veikianti negalią turinčių žmonių integracijos sistema – gerokai šleiva, skatinanti neįgaliųjų pasyvumą. O juk ilgainiui motyvuotų, energingų ir ambicingų neįgaliųjų mūsų šalyje daugėja. Jie pasiryžę gyventi kitaip nei jų pirmtakai, jie nori permainų, tačiau lietuviškos realijos ir aplinka slegia.

Žinoma, padėtis gerėja, bet pernelyg lėtai. Praėjo jau 24 nepriklausomybės metai – tiek laiko turėjo užtekti, kad neįgalieji susilietų su sveikąja visuomenės dalimi, bet to dar neįvyko arba įvyko tik tam tikrose srityse. Matyt, prireiks dar poros dešimtmečių, kol neįgalieji galės pasijusti visaverčiais mūsų visuomenės nariais arba jaustis taip, kaip neįgalią turintys žmonės šiandien jaučiasi Danijoje ar Olandijoje. ■

Sunkiausiai Lietuvoje šiandien gyvena neįgalios mamos – jos patiria daugybę nepriteklių ir sunkumų, susiduria su didžiausia netolerancija

SVEIKATA

Vėžiu sirgti geriau Vokietijoje nei Lietuvoje

Nors nuolat girdime apie medicinos pažangą Lietuvoje, vėžiu susirgę vakariečiai vis dar turi daug geresnių šansų išgyventi ir pasveikti, nei lietuviai. Naujausi tyrimai rodo, kad Lietuva yra antra nuo galo ES pagal kovai su vėžiu skiriamas lėšas, o mirtys nuo vėžio pas mus – daug dažnesnės.

Giedrė Bolzanė

Žmonės vienodi visur. Gali skirtis jų tautybė, odos spalva, bet visi turi tą pačią anatomiją, tuos pačius vidaus organus ir serga iš esmės tokiais pat ligomis, kad ir kokioje Žemės rutulio dalyje gyventų. Nepaisant to, net ir išsivysčiusiose šalyse žmonių šansai įveikti tą pačią ligą ir išgyventi šiandien vis dar labai stipriai skiriasi.

Ir visai nebūtina rodyti į labiausiai atsilikusias pasaulio valstybes: visa tai kaip ant delno – net ir Europoje. Tai aiškiai matyti panagrinėjus vienos klastingiausių šių dienų žmonijos ligų – vėžio rodiklius.

Tad ką rodo naujausi tyrimai: kaip skiriasi pacientų, išgydusių diagnozę „vėžys“, šansai išgyventi skirtingose ES valstybėse?

Apskaičiuota vėžio kaina

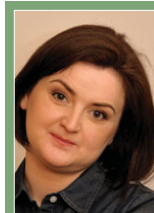
ES vėžiu kasmet susergera apie 2,5 mln. žmonių, o daugiau nei milijonas kasmet nuo šios ligos miršta. Medicinos žurnale „The Lancet“ neseniai paskelbtas tyrimas, kurį atliekant apskaičiuota ekonominė vėžio žala ES.

Įvertinus, kiek visos ES šalys skiria lėšų su vėžio diagnostika ir gydymu susijusioms sveikatos priežiūros paslaugoms bei vaistams, kokių nuostolių patiriama dėl netekto žmonių darbingumo ir ankstyvų mirčių, taip pat įvertinus dar ir tai, kiek papildomų lėšų pareikalauja sergančiųjų vėžiu slauga jų artimiesiems, paaiškėjo, kad 2009 m. vėžys visai ES kainavo maždaug 126 mlrd. eurų (apie 435 mlrd. Lt), o iš jų su vėžio gydymu susijusios sveikatos priežiūros išlaidos sudarė 51 mlrd. eurų (176 mlrd. Lt), arba apie 40 proc. visos „vėžio kainos“.

Šis tyrimas ne tik patvirtino, kad vėžys pridaroma valstybėms didžiulį ekonominių nuostolių, bet ir į dienos šviesą iškėlė tokius faktus, jog išlaidos kovai su vėžiu skirtingose ES šalyse vis dar labai smarkiai skiriasi, nors

vėžio paplitimo skirtumai jose yra daug mažesni.

Pasirodo, pagal vėžio diagnostikai ir gydymui skiriamas sveikatos priežiūros lėšas Lietuva 2009 m. buvo antra nuo galo ES, pralenkdama tik Bulgariją. Lietuvoje vėžiui gydyti skirtos lėšos skaičiuojant vienam gyventojui sudarė vos 18 eurų, o tokios šalys, kaip Vokietija ar Liuksemburgas, tam išleido

Bendrijos „Kraujas“ pirmininkė I. Drėgvienė: „Valstybė į vėžio gydymą turėtų žiūrėti kaip į investiciją, kad žmogus gali pasveikti, nes efektyvių gydymo būdų iš tikrųjų yra.“

dešimt kartų daugiau.

Taigi Lietuva ir Bulgarija yra mažiausiai vėžiui gydyti išleidžiančios šalys, nors sergamumas šia liga čia anaipol ne mažesnis nei Vakaruose. Dar vienas įdomus faktas – išlaidos vėžio gydymui vaistams visame sveikatos priežiūros išlaidų krepšelyje taip pat yra mažiausios būtent Lietuvoje ir sudaro vos 15 proc. visų vėžio gydymo išlaidų.

Tai tik skaičiai, bet už jų slėpi daugybė neišgelbėtų gyvybių.

Modernus gydymas ateina pavėluotai

„Tai, kokioje šalyje pacientas gyvena, neabejotinai turi didelę reikšmę“, – patikino Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikų Hematologijos, onkologijos ir tranfuziologijos centro direktorius prof. Laimonas Griškevičius. Pasak jo, nors padėtis šiuo klausimu Lietuvoje gerėja, daugelis modernių vaistų vėžiui gydyti mūsų pacientams vis dar neprieinami. „Ekonomiškai išsivysčiusios

šalys gyventojams kompensuoja daugelį naujų modernių vaistų iš karto, kai tik jie įregistruojami, o Lietuvoje kompensavimas vėluoja, ir dažnai labai stipriai, – teigia L. Griškevičius. – Mes patys atlikome tyrimą ir pamatėme, kad kai kurie nauji modernūs vaistai onkohematologinėms ligoms gydyti, kurie iš esmės keitė pacientų gydymo rezultatus, atėdavo į Lietuvą ir tapdavo visiems sergantiesiems prieinami tik praėjus septyneriems ar net dešimčiai metų po to, kai būdavo įregistruojami pasaulyje. Taigi vėžio gydymo naujovės į Lietuvą ateina vėlai.“

Profesorius priduria, kad formaliai žiūrint visi nauji vaistai pacientams Lietuvoje tampa prieinami iš karto, kai tik atsiranda rinkoje, – tereikia jų patiems nusipirkti.

Bet tai ir yra didžiausia problema, nes paprastai nauji efektyvūs vėžį gydantys medikamentai kainuoja labai brangiai: vienu metų gydymo kursas gali kainuoti ir 100–300 tūkst. Lt. Dauguma pacientų tokių lėšų neturi, tad

LIETUVA IR VOKIETIJA: KIEK VĖŽIU SUSIRGUSIŲ PACIENTŲ IŠGYVENA 5 METUS

(SANTYKINIS SUAUGUSIŲ PACIENTŲ IŠGYVENAMUMAS 5 METUS NUSTAČIUS VĖŽĮ, PROC.; ŠALIŲ Palyginimas)

	LIETUVA	Vokietija
Skrandžio vėžys	23,1	31,3
Gaubtinės žarnos vėžys	47,1	62,2
Tiesiosios žarnos vėžys	43	60,2
Plaučių vėžys	9,1	15,6
Odos melanoma	69,2	89,4
Krūties vėžys (tik moterų)	66,7	83,6
Kiaušidžių vėžys	31,7	40,3
Prostatos vėžys	82,8	89,4
Inkstų vėžys	59,4	70,2
Ne Hodžkino limfoma	49,3	63,5

Šaltinis: „Eurocare-5“

ES ŠALIŲ IŠLAIDOS KOVAI SU VĖŽIU STIPRIAİ SKIRIASI

(SVEIKATOS PRIEŽIŪROS IŠLAIDOS VĖŽIUI GYDYTI VIENAM GYVENTOJUI, EURAIS)

Bulgarija	16
LIETUVA	18
Rumunija	20
Latvija	26
Lenkija	37
Vengrija	39
Estija	45
Portugalija	53
Čekija	57
Slovėnija	72
D. Britanija	85
Ispanija	90
Belgija	94
ES vidurkis	102
Danija	104
Švedija	105
Prancūzija	110
Graikija	111
Italija	114
Nyderlandai	130
Airija	139
Suomija	151
Vokietija	182
Liuksemburgas	184

Šaltinis: „Lancet“, „Business Monitor International“. Analizė atlikta remiantis 2009 m. duomenimis.

gančius onkologinėmis ligomis, žiūrima tik kaip į sąnaudas, tam tikrą naštą. Todėl ir turime tokią situaciją, kad, pavyzdžiui, modernūs vaistai lėtinei mieloleukemijai gydyti, kurie padeda išgyventi 80 proc. susirgusiųjų, Lietuvą pasiekė tik po dešimties metų, kai buvo atrasti. Pagalvokite, kiek žmonių per šį laiką numirė. Skamba baisiai, bet taip yra...“ – apgailestauja I.Drėgvienė.

Jei kalbama apie vėžio gydymą, liūdina dar ir tai, kad Lietuvoje ne visada išnaudojami Vakaruose seniai naudojami būdai, kai pacientas gali gauti reikalingą modernų gydymą, valstybei net neskiriant tam lėšų. Tokių galimybių suteikia dalyvavimas klinikiniuose tyrimuose arba vadinamosios „Vilties“ programos, kai farmacijos įmonių iniciatyva pacientui nemokamai skiriamas reikalingas bandymus jau perėjęs, bet dar neįregistruotas vaistas. „Vilties“ programos skirtos sunkiomis ligomis sergantiems pacientams, kurių gyvybei kyla grėsmė ir kurie negali dalyvauti klinikiniuose tyrimuose, o kitų gydymo būdų nėra.

I.Drėgvienė apgailestauja, kad Lietuvoje galiojantys teisės aktai riboja mūsų pacientų galimybes dalyvauti tokiose programose, todėl pacientai patys ar medikų padedami ieško kelių, kaip dalyvauti „Vilties“ programose užsienyje ir taip gauti gyvybiškai svarbų gydymą.

Viena tokių yra vilnietė Raminta Vilkevičienė, jau metus jai gyvybę išgelbėjusių brangių vaistų, kainuojančių apie 500 tūkst. Lt per metus, važinėjanti į Londoną. Moteriai nustatyta itin reta ūminės limfocitų mutacija – šiuo metu ji yra vienintelė šią diagnozę turinti pacientė Lietuvoje. Neseniai JAV išrastas, bet dar neįregistruotas vaistas yra vienintelis, veikiantis šią ligos formą.

Likimas moteriai nepašykštėjo neįtikėtinų sutapimų: R.Vilkevičienė pati yra medikė ir dirba Santariškių klinikų laboratorijoje, kurioje tiria sergančiųjų vėžiu kraują. „Bendraudama su gydytojais sužinojau, kokių vaistų man gyvybiškai reikia, ir pradėjau pati jų ieškoti. Susiradau vaisto gamintoją, parašiau laišką, o netrukus gavau kelių profesorių Europoje kontaktus ir kreipiausi į juos, nors susiklostė taip, kad greičiau pavyko susisiekti su kita profesore Londone, kurią atradau pati ir lygiai prieš metus pirmą kartą pas ją nuvykau. Dabar reguliariai važinėju ten pasiimti vaistų“, – pasakoja šiuo metu vėl gera savijauta besidžiaugianti ir net šių metų Vilniaus maratone bėgti planuojanti R.Vilkevičienė.

Savo pastangomis ši moteris vaistą gavo ir turi vilties klastingą ligą nugalėti, tačiau kitas pacientas Lietuvoje, taip pat sirgęs ta pačia reta vėžio forma, nesulaukęs vaisto pernai mirė.

Tokios istorijos patvirtina, kad pažangiausių vėžio gydymą, o kartu – ir gyvenimo bilietą gali gauti ir Lietuvos pacientai, tačiau tam jiems reikia kur kas daugiau pastangų ir iniciatyvos nei sergantiesiems Vakaruose. ■

valstybė vaistus turėtų kompensuoti. Vakarų šalis taip ir daro, o Lietuvoje pacientai, pradėję domėtis, kodėl negauna vaisto, kuriuo jau seniai gydosi vakariečiai, neretai išgirsta tokį atsakymą: Lietuvoje vaistas nekompensuojamas, nes nėra lėšų.

L.Griškevičius sutinka: Lietuva – neturtiną valstybę, todėl ir mūsų galimybės kompensuoti brangius vaistus gerokai mažesnės. Kita vertus, lėšų kovai su vėžiu už Lietuvą daugiau skiria net ir tokios valstybės, kurių ekonominė padėtis yra panaši. „Tai ne tik ekonominė, bet ir požiūrio problema. Tiesiog Lietuvoje modernių technologijų diegimas nėra prioritetas“, – įsitikinęs gydytojas hematologas.

Todėl nestebina ir kito naujo tyrimo „Eurocare-5“ duomenys, rodantys, kad sergančiųjų vėžiu išgyvenamumo rodikliai Lietuvoje vis dar atsilieka nuo Vakarų.

Jei dėl savęs kovosi – gyvensi?

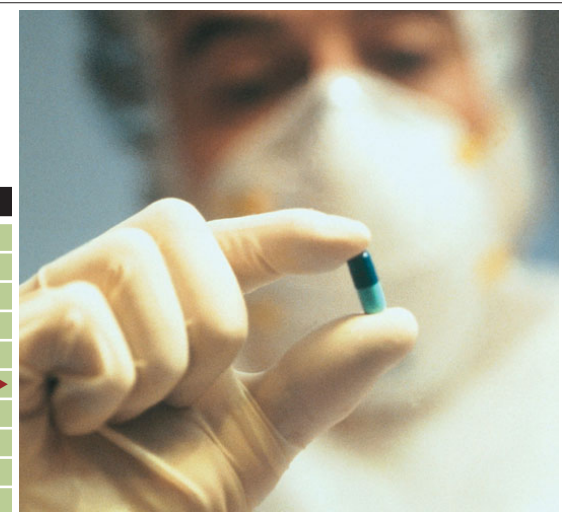
Dauguma lietuvių pacientų, išgirdę vėžio diagnozę, pasitenkina tuo, ką duoda valstybė,

nes dažnai neturi nei informacijos, nei galimybių „išsimušinėti“ vaistų per valstybės institucijas ar ieškoti jų kitais kanalais užsienyje. Vis dėlto atsiranda tokių, kurie nenuleidžia rankų ir kabinasi už šiaudų, kad tik gautų reikalingą brangi vaistą. Dažnai tokiems pacientams tai yra vienintelė viltis išgyventi.

Viena tokių šeimų – tris vaikus auginantys Ieva ir Kęstutis Drėgvos.

Kęstučiui buvo 29-eri, kai jam buvo nustatyta lėtinė mieloleukemija – baltųjų kraujo kūnelių vėžys. Vos susidūrusi su šia pavojinga liga šeima stojo į kovą, tačiau įprasti gydymo metodai negelbėjo. Tapo aišku, kad vyrui gali padėti tik inovatyvus, brangus vaistas (vieno mėnesio gydymas kainuoja apie 12 tūkst. Lt), kuris Lietuvoje nebuvo kompensuojamas. „Praėjo vieni metai, kol mums galiausiai pavyko pasiekti, kad šie vaistai mano vyrui būtų kompensuojami. Visą šį laiką vaistų gavome iš farmacijos bendrovės „Vilties“ programos rėmuose. Metus laiko siuntinėjome raštus valdininkams, kreipėmės į įvairias institucijas – kelias buvo sudėtingas. Na, o dar po metų šie vaistai Lietuvoje pradėti kompensuoti jau visiems pacientams, sergantiems lėtine mieloleukemija“, – sako I.Drėgvienė, dabartinė bendrijos „Kraujas“ pirmininkė.

Po to, kai K.Drėgva išgirdo vėžio diagnozę, praėjo jau penkeri metai. Vyras vaistus vartoja iki šiol, bet ligą pavyko sutramdyti ir šiandien jis gali gyventi visavertį gyvenimą. „Nesiginčiju, vaistai kainuoja brangiai. Bet mano vyras – jaunas žmogus, jis neturi neįgalumo, dirba, mes sumokame valstybei tikrai nemažai mokesčių. Tad kyla klausimas, kas valstybei geriau: kad jis būtų miręs prieš penkerius metus, ar tai, kad jis gali gyventi ir kurti pridėtinę vertę? Valstybė į vėžio gydymą turėtų žiūrėti kaip į investiciją, kad žmogus gali pasveikti, nes efektyvių gydymo būdų iš tikrųjų yra. Deja, dabar Lietuvoje į žmones, ser-

VEIDŲ ARCHIVO NUOTRĖ

AKUSTINIS PRAGARAS

Mes visi esame patekę į akustinių teroristų pinkles.

Eduardas Bytautas
interjero ekspertas

Ar teko kam iš jūsų neužmigti naktį, kai po daugiabučio langais iki paryčių visom įmanomom įmantriom melodijom žviėgė automobilio signalizacija? Ta melodija, lažinuosi, jums iširėžė atmintin visam gyvenimui. Labiau nei bet kurio kito šiuolaikiško elektroninio prietaisėlio. Absoliučioje daugumoje Lietuvos gatvėms važinėjančių automobilių įdiegtos tokios „jautrios“ signalizacijos, kad suveikia ne tik nuo nuo drėgmės ar temperatūros pokyčių, pagaliau vėjo gūσιο, bet ir nuo šalį prabėgančio katino uodegos krustelėjimo.

Paklauskite, kokios tai signalizacijos? Ir kodėl, esu tikras, nieko panašaus naktį neteko patirti nė vienoje Vakarų Europos šalies sostinėje? Pasirodo, visos šios vidurnaktį iš lovos mus verčiančios automobilių signalizacijos yra ES nesertifikuotos, taigi nelegalios.

Pasidomėkime dar plačiau: kiek kartų, pažadinti žviegiančios kaimynų signalizacijos, vos sudėję bluostą vėl buvote prikelti – dabar jau per miesto centrą prariaumojančių naktinių autolenktynininkų bei motolenktynininkų, liaudiškai vadinamų „britvininkais“? Specifinis „direct flow“ duslintuvų baubimas sklinda per kelis kvartalus. Jį sklaidžia tikrai ne 50 km per valandą važiuojantys, o kone pažeme skrendantys, du tris kartus lestiną greitį viršijantys kelių erelių motociklai. Beje, vienas toks riamuojantis motociklas ir agresyvi važiavimo juo maniera sukelia keliskart daugiau triukšmo nei keliolika „fūrų“, vežančių šimtus tonų krovinių. Palyginimui pateiksiu ir dar vieną pavyzdį: kai į Lietuvos jūrų uostą Klaipėdoje įplaukia transatlantinis kruizinis laivas „Constellation“ (savo gabaritais primenantis plaukiantį miestą su nenusakomo galin gumo varikliais), miestelėnai apie tai sužino tik iš vietos laikraščių. Mat šio plaukiojančio miesto variklių garsas veik negirdimas.

Iš tiesų jei Lietuvoje į kelių eismo taisykles (KET) būtų žvelgiama ne pro pirštus, o kaip išsivysčiusiose valstybėse ir jei potencialus tokio motociklo ar automobilio pirkėjas žinotų, kad mieste teks kaip ir visiems vairuotojams laikytis KET, argi jis pirtų „britvą“ ar kitą riamuojančią keturratę transporto priemonę?

Bet mūsų šalyje į plieninius triukšmadarius žvelgiama atsainiai, nes už šių transporto priemonių prekystalių stovi įtakingi prekyautojai.

Akivaizdu, kad jei akustinio pragaro keliamas grėsmes imtume spręsti ne deklaratyviai, o realiai, nemažai prisidėtume ir prie karo ke-

liuose problemų sprendimo.

Panagrinėkime, kaip sukuriamas tas akustinis pragaras. Pasirodo, dažnas motociklininkas Lietuvoje po valstybinės privalomos motociklo techninės apžiūros tiesiog išsilupa duslintuvų konstrukciją – idant visi matytų ir girdėtų, kai jis skrieja. Ir taip iki kitos techninės apžiūros po dvejų metų. Tiek pagal ES, tiek pagal Lietuvos teisę – tai šiurkštus pažeidimas. Mat visų motoringų transporto priemonių triukšmingumas privalo neviršyti jų ES sertifikatuose nurodytos ribos. Ir, beje, ne tik techninės apžiūros atlikimo dieną, bet ir visomis kitomis dvejų metų (tai yra iki kitos apžiūros) dienomis. Maža to, ši atitiktis pareigūnų gali būti bet kada patikrinta – tiesiog kelyje. Ir visiškai nesvarbu, kaip seniai buvo atlikta techninė apžiūra. Už neleistinus, triukšmą keliančius techninius „patobulinimus“ policija gali skirti baudą. Tai numatyta įstatymais. Bet ar nors vienas iš triukšmingųjų motociklininkų buvo nubaustas per pastarąjį dvidešimtmetį arba bent jau nuo Lietuvos įstojimo į ES? Atsakymą tikriausiai žinote. Jį pasufleruos kad ir toks faktas: pasirodo, dar visai neseniai nė vieno Lietuvos miesto, beje, net ir sostinės, policija neturėjo nė vieno triukš-

Kol kas Lietuvoje ekologija ir akustinė ekologija priklauso tik paukščiukams ir ežiukams. O žmonėms – tik valdininkų kalbos apie akustinę ekologiją.

mo matavimo prietaiso. Kita vertus, akivaizdžiai triukšmingus ir neleistinus viešajam eismui automobilius galima nustatyti ir be sertifikuotų triukšmomačių. Tokie automobiliai paprastai būna „patobulinti“ – jų tiesioginio išmetimo bakeliai styro iš po „tūningo“. Tai vėlgi nelegalu, bet nelegali prekyba tokiais duslintuvais (be jokių ES sertifikatų ir privalomo žymėjimo, kad jie skirti ne viešajam eismui) klesti. Jais prekiauja ir daugybė automobilių dalių prekybos tinklų parduotuvių, ir nemažai autoservisų. O kai paklausi parduotuvės vadybininko, ar įsirengus automobiliję tokį duslintuvą nekils problemų per techninę apžiūrą arba sustabdžius policijai, prekybininkai išpučia akis ir net nesupranta klausimo. Suprask, niekam tokių problemų dar nekilo. Visi važinėja. Tiesa, kai kurie patyrę teisininkai šaržuoja: jei pirkėjui buvo parduota tokia prekė (galinis išmetimo bakelis) be privalomo žymėjimo, kad tai skirta ne viešajam eismui, ir jei prekybi-

ninkai negalėtų pateikti ES sertifikatų, tai pirkėjas teoriškai galėtų pretenduoti prisiteisti kompensaciją – naują duslintuvą bei jo montavimo išlaidas. Maža to, jei tokios „patobulintos“ transporto priemonės vairuotoją nubaustų dar ir kelių patruliai, tai jis, remiantis įstatymų dvasia, galėtų pretenduoti ir į baudos kompensaciją...

Dar keletas faktų. Pirmasis triukšmingų automobilių tramdymo reidas Klaipėdoje įvyko dar 2008 m. rudenį. Po to dar keletas jų buvo surengti ir Klaipėdoje, ir Vilniuje. Tačiau netrukus ši akcija išsikvėpė. O paradoksaliausia, kad ją sužlugdė institucija, kurios padaliniai turėjo būti už tai atsakingi, – Susisiekimo ministerija, kurios padaliniai parengė ydingą tokių reidų rengimo metodiką. Taigi mokesčių mokėtojų pinigai buvo paleisti vėjais, o pati reidų idėja diskredituota. Na, bet valdininkai žino, kaip pasiteisinti. Suprask, reidų neliko, nes „nebuvo matyti ženklas jų naudingumo“.

Beje, remiantis teisine baze, transporto priemonių atitiktis triukšmo normoms tikrinama pagal transporto priemonės gamintojo reglamentuotus triukšmo duomenis stovinčiai transporto priemonei, o jų nesant – pagal susisiekimo ministro dar 2008 m. įsakymą „Dėl kelių transporto priemonių variklių triukšmo ribinių dydžių“. Kitaip tariant, omenyje turimas transporto priemonės tipo atitiktis sertifikato liudijimas (angl. „Certificate of conformity CoC“), kuriame yra minimi duomenys. Taigi konkretaus automobilio triukšmas privalo neviršyti jo ES sertifikate nurodytos ribos, pvz., 83 decibelų, esant 4350 variklio sukiamams per minutę, ir pan. Jei tokių duomenų nėra, tada naudojama ministro įsakyme minima triukšmingumo nustatymo lentelė. Deja, Susisiekimo ministerija jau daug metų vis renka ir niekaip „nesurenka“ tų reikiamų duomenų, kurie yra nurodyti europiniuose sertifikatuose. Tad techninių apžiūrų centrai triukšmingumą matuoja be jų, tik pagal pačios ministerijos susikurtą minėtą lentelę. O ji nepalyginti labiau liberalesnė už ES sertifikatų duomenis. Tiesa, šito negali būti šalyje narėje, nes tai – neteisėta.

O pabaigoje pasvarstykim, kaip po tokios nakties jūsų vaikas laikys matematikos abiturą egzaminą, kaip atidžiai chirurgas atliks operaciją jūsų artimam žmogui, o gal sutikssite savo viršininą, iš lovos išlipusį ne ta koja?

Kitaip sakant, mes visi esame patekę į akustinių teroristų pinkles. ■

GYVENIMO BŪDAS

Daugeliui lietuvių ilsėtis sunkiau nei dirbti

Iš Vakarų į Lietuvą atkeliavo daug madų, bet ir daug ligų. Viena jų – persidirbimas ir lėtinio nuovargio sindromas. Vis daugiau Lietuvos gyventojų nebemoka atsipalaiduoti, atitrūkti nuo įprastų darbų, o dažnam mūsų ilsėtis tapo didesne kančia, nei dirbti.

Kristina Kanišauskaitė-Šaltmerė

SHUTTERSTOCK/NUOTR.

„Toli gražu ne visos Europos šalys yra apimtos tokios darbomanijos, kaip mes šiuo metu. Prancūzijoje jau kuris laikas veikia lėto gyvenimo judėjimai, žmonės pietauja niekur neskubėdami. Dalis visuomenės jau persitotino darbu ir nesibaigiančiu lėkimu. Tačiau amerikiečiai ir japonai toliau lekia, skuba. Ir čia kyla klausimas, kuriuo keliu pasuksime mes“, – svarsto psichologė, psichoterapeutė Genovaitė Petronienė.

Ji lietuvių polinkį neriboti darbo valandų vadina viena iš priklausomybės formų, nuo kurios jau kenčia nemaža dalis visuomenės. „Žmonės nebesugeba atsipalaiduoti nei savaitgaliais, nei per atostogas, nes prarado saugumo jausmą. Didžioji dalis persidirba net ne todėl, kad labai mėgtų savo profesinę veiklą, o todėl, kad nesijaučia užtikrinti dėl ateities“, – tikrąsias nesugebėjimo atsipalaiduoti priežastis nurodo G.Petronienė.

Su tuo, kad daugelis Lietuvos gyventojų savo psichomocine sveikata susirūpina gerokai per vėlai, tik tuomet, kai nuo susikaupusių problemų pradeda „važiuoti stogas“, sutinka ir asmenybės ugdomojo vadovavimo specialistė Marija Mendelė-Leliugienė: „Vakarų visuomenėse pervargimas gana dažnai įvardijamas kaip perdegimas, o Lietuvoje sakoma, kad tai tiesiog nervų sistemos išsekimas. Iš tiesų ši problema globali, apie ją jau daug kalbama, atlik-

ta nemažai mokslinių tyrimų, kurie trimituoja apie pavojus, bet persidirbantieji į tai numoja ranka ir šių išspėjimų nesiklauso.“

Su tuo sutinka ir dėl nesibaigiančių darbų kelerius pastaruosius metus vos po kelias valandas per parą miegodavęs klaipėdietis Darius Baltunis. „Buvo etapas, kai ieškodamas sau tinkamos veiklos mažiausiai sukau galvą dėl tokių dalykų, kaip atostogos. Pradėjęs studijuoti dirbau radijo stotyje „Laluna“, laisvalaikiu garsinau filmus, taip pat ėmiausi verslo. Vos tik atvėręs kavinės duris maniau, kad rimto darbo bus kokiems trims mėnesiams, o tada jau beliks sudėlioti darbuotojus kaip šachmatų statulėles ir tei-

singais ėjimais skinti pergales. Tačiau metai intensyvaus darbo ir vos dvi ar trys valandos per parą miego padarė savo“, – pripažįsta pašnekovas.

Nepalyginti daugiau laiko nei anksčiau savo draugams, pomėgiams ir skaitymui šią dieną skiriantis D.Baltunis mokosi gyventi iš naujo. Veiklų gausa ir jų intensyvumas pašnekovui vos nesibaigę vadinamuoju perdegimu, kai nebesinori nieko, išskyrus nuolatinį poilsį.

Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakulteto prodekanas, Lietuvos neuromokslų asociacijos vadovas prof. Osvaldas Rukšėnas primena, kad poilsio ir darbo režimas žmogui būtinas: „Nors daugelis mėgsta kalbėti apie begalinius žmogiškuosius resursus, vis dėlto ir jie turi savo pabaigą. Kai stresas, įtampa ir neišspręstos problemos kaupiasi, o pailsėti nebeįsėina, gali pakrikti nervų sistema.“

Todėl kartkartėmis, pasak profesoriaus, įsiklausyti į savo kūno siunčiamus signalus ir pasitikrinti, ar nebalansuojame ties išsekimo riba, verta kiekvienam.

Žmonės visame pasaulyje palengva ima suvokti nepalaujamo greičio kainą, todėl stengiasi mažinti gyveni-

ASMENINIO ARCHIVO NUOTR.

◀ **Mobiliųjų programėlių bendrovės „GetJar“ įkūrėjas I.Laursas: „Tinkamai subalansavus gyvenimą galima prieiti ribą, kai ilsėtis nebereikia.“**

mo tempą, bet ar mums su jais pakeliui? G.Petronienė tuo labai smarkiai abejoja, nes pastaraisiais metais Lietuvoje darbomanija užsikrėtusių ir kokybiškai pailsėti nebesugebančių žmonių – vis daugiau.

Laiko ribos – vis abstraktesnė sąvoka

Ilja Laursas, mobiliųjų programėlių bendrovės „GetJar“ įkūrėjas, investuotojas bei verslininkas, mano, kad tradicinis laiko skirstymas į skirtą poilsiui, darbui ar šeimai pastaruoju metu yra senstėjęs. „Pasulyje vis populiariau tampa savo dienvakarę susitvarkyti taip, kad visa tai susisietų į

vieną organišką derinį. Atsakinėti į elektroninius laiškus galima ir gulint pliaže, paskui – dar paplaukioti baseine ir knygą paskaityti. Laiko ribos tarp profesinio ir asmeninio gyvenimo palengva nyksta“, – įsitikinęs I.Laursas.

Su mintimi, esą per atostogas sveika išjungti mobiliąjį telefoną, nesutinkantis verslininkas mano, kad subalansuotai gyvenant (savo dienvakarėje atrandant laiko sportui, šeimai, pomėgiams ir pan.) atostogų visai nereikia. Tiesa, priešingai nei jos, pietūs I.Laursui – kone šventas laikas. „Nesu amerikietiškos tradicijos, kai sumuštinis valgomas prie darbo stalo, šalininkas, todėl įprastai pietums skiriu mažiausiai 1,5–2 val. Mėgstu laikytis šios tradicijos su draugais ar su darbuotojais, tuomet ne tik apie darbą, bet ir apie gyvenimą pasikalbėti galima“, – apibendrina daug keliaujantis verslininkas.

Lėto gyvenimo filosofijos šalininkas, žurnalistas, rašytojas Carlos Honore, kurį išgarsino knyga „Garbinant lėtumą: kaip pasaulinis judėjimas meta iššūkį greičio kultui“, sako, kad, tinkamai pasirinkus laiką sparčiam tempui sumažinti, galima padidinti ne tik produktyvumą, bet ir kūrybiškumą. Pastarąjį, rašytojo teigimu, Vakarų visuomenėse nuolat žudo nesibaigiantis skubėjimas, dažną privedantis prie išsekimo ar persidirbimo.

Kaip pastebi „Veido“ kalbinti pašnekovai, karštligiškas išsekimas dažniausiai ištinka ambicingus ir darbščius žmones. Nors ir galė-

SHUTTERSTOCK/NUOTR.

dami pasiekti puikių rezultatų, jie mėgaujasi tik trumpalaikiais laimėjimais, nes ilgainiui tiesiog išsenka.

Psichologas Richardas Wexleris daro prielaidą, kad būtent motyvacija darbe yra tiesiogiai susijusi su žmonių išsekimu. Jis teigia, kad dėl nuolatinio poreikio tobulėti ir mėginimo perprasti sparčiai tobulėjančias naujas technologijas daugelis su gyvenimu tiesiog nebespėja.

Kad taip nenutiktų, O.Rukšėno įsitikinimu, būtina koncentruotai paskirstyti savo galimybes ir neperlenkti lazdos stengiantis įgyvendinti vienus ar kitus siekius: „Jei kalbėsime apie kūrybinių profesijų atstovus, reikėtų pastebėti, kad kasdien sukurti po unikalų kūrinį – didžiulė psichologinė įtampa, kuri ilgainiui pereina į fiziologinę būseną. Tad nieko keista, kad smegenys saugosi perkaitimo, todėl kažkurio

◀ **Iš naujo ilsėtis besimokantis D.Baltunis:** „Geriausiu ir brangiausiu vakarai – žvelgiant į marias ir keptant tai, ką randi šaldytuve“

T.KALNECKO NUOTR.

Į „Veido“ klausimus atsako psichologas, psichoterapeutas Robertas Petronis.

VEIDAS: Kodėl šiais laikais žmonėms vis sudėtingiau atitrūkti nuo darbų? Dažnas verslininkas pluša nepaisydamas nei laisvadienių, nei atostogų...

R.P.: Mūsų visuomenė per daug orientuota į galutinį rezultatą, į būsimus pasiekimus. Būdamas psichoterapeutas, gana dažnai susiduriu su klientais, kurie neatostogauja jau kelerius metus iš eilės. Dalis jų taip stipriai panirę į savarankiškus verslus, kad nebesugeba nuo to atitrūkti. Kiti sako neturintys išeities – nesijaučia saugūs ar permėlyg nepasitiki asmenimis, galinčiais juos pavaduoti. Taip pat vis labiau populiarėja atostogos su nešiojamaisiais kompiuteriais: atsakinėti į elektroninius laiškus iš egzotiškų kraštų daugeliui tapo gyvenimo norma. Tačiau to negalima pavadinti kokybišku poilsiu.

VEIDAS: O kas nutinka darbams nustelbus poilsį?

R.P.: Šis reiškinys iš dalies susijęs su žmonėmis, siekiančiais įsitvirtinti arba darančiais karjerą. Įprastai tokiais gyvenimo tarpsniais

įdomus laisvalaikio leidimas ir buvę pomėgiai nustumiami į šoną – kuriam laikui jie tampa tuščia gyvenimo dalimi. Tuomet nutinka paradoksaliai dalykas: žmogus tarsi nebežino, kuo užpildyti laisvą laiką savaitgaliais, ir griebiasi jam įprastų darbinių rūpesčių. Egzistencinėje psichologijoje tai vadiname egzistenciniu vakumu. Individo gyvenime nebelikus nieko prasmingo, kuo būtų galima užpildyti laisvą laiką, gana dažnai griebiamasi jaudulį keliančių veiklų: išgėrinėjama, lošiama ir pan. Galiausiai koncentracija vien tik į darbą veda prie vadamosios priklausomybės nuo profesinės veiklos.

VEIDAS: Kiek laiko reikia, kad individas persitotintų profesine veikla ir grįžtų prie įprasto gyvenimo būdo?

R.P.: Kiekvienam skirtingai. Daugeliui atvejų tai lemia žmogaus sąmoningumas, gebėjimas įsiklausyti į savo artimą aplinką. Tačiau vieną dieną žmogus pajaučia iš jo asmenybės vidaus kylantį pasipriešinimą įprastiems profesinės veiklos kiekiam. Toliau tiesiog nebepajėgiama užsiimti tais pačiais dar-

AKTUALUSIS INTERVIU

ASMENINIO ARCHIVO NUOTR.

bais: nebesusikaupiamas, nesukoncentruojamas dėmesys, prasideda galvos skausmai ir pan.

VEIDAS: Ar yra tam tinkamų profilaktikos priemonių?

R.P.: Vienintelė išties veiksminga priemonė – psichohigiena (adekvatus darbo krūvis, kas kelios valandos daromos poilsio pertraukėlės ir gebėjimas atsitraukti nuo profesinės veiklos). Šiuolaikinėje visuomenėje ypač paplitęs ir nuolatinis išsekimas pasi-

metu jų durelės taukšt, ir užsidaro.“

Buvęs Vilniaus universiteto rektorius, dabar Seimo narys Benediktas Juodka mano, kad rasti harmoniją su savimi padeda gyvenimo tikslo turėjimas ir aiški dienvartė, kurioje numatyti ne tik darbai, bet ir metas pietums, atokvėpiui, šeimai.

Be dienvartės ir plano savo gyvenimo neįsivaizduoja ir 11 kalbų mokantis poliglotas, Vilniaus universiteto dėstytojas, filosofijos mokslų daktaras Gediminas Degėsys. „Man svarbi kiekviena gyvenimo minutė, dėl šios priežasties sunkiai verčiuosi be dienvartės. Laiko neturiu daugiau nei aplinkiniai – tiesiog aš jį produktyviau išnaudoju“, – tvirtina pašnekovas.

Tarkime, skridamas lėktuvu, užuot klausėsis muzikos ar bendrakeivių kleketavimo, G.Degėsys stengiasi įsiminti kuo daugiau naujos kalbos žodžių.

Sustoti sunku, bet būtina

Operos dainininkė Asmik Grigorian neslepia, kad jau kuris laikas ilsėtis jai sekasi kur kas sunkiau, nei dirbti: „Gal dėl šios priežasties kiekvienais metais poilsiui tenka skirti vis daugiau laiko. Geriausiai atsipalaiduoju būdama mylimo žmogaus kompanijoje, taip pat lepindamasi vandens ar pirties procedūromis.“

Per dieną vos valandą pokalbiams telefonu skirianti pašnekovė visą likusį laiką prisipažįsta laikanti telefoną išjungtą. Tokiu tempu A.Grigorian gyvena jau dešimtį metų, o lėto gyvenimo šalininkus sako gerbianti. Tačiau tik tuo atveju, jei tai nėra tingėjimas ar pasiteisinimas, kodėl nespėjama drauge su kitais.

Matyt, kiekvieno mūsų gyvenime pasitaiko situacijų, kai galime susitapatinti su darbu. Tačiau, kaip perspėja M.Leliugienė-Mendelė, jei jau žmogus namo nešasi pluoštus dokumentų, o jo viršvalandžiai tolygūs antrai darbo dienai, tai ir yra ta riba, ties kuria reikėtų sustoti.

Ginantis nuo darbų, psichologų teigimu, geriausiai gelbsti užsiėmimas, priešingas įprastinei žmogaus veiklai, tačiau siekiant tuo užsiimti reikia turėti bent minimalų energijos kiekį.

Kartais ir keletas papildomų valandų lovoje gali tapti geru poilsiu, tačiau norint produktyviai atsikvėpti reikėtų įdomiai organizuoti savo laisvalaikį. Tuomet neteks gailė-

Filosofas G.Degėsys neabejoja – poilsis reikalingas, tačiau svarbu jo nepadauginti, priešingu atveju nubunda tingulys

tis, kad diena prabėgo tuščiai.

Paklausta, kas būtent įstumia žmones į būseną, kai, be profesinės veiklos, nebematoma jokių kitų horizontų, G.Petronienė mini nevisavertiškumo kompleksą: „Tipiškiausia priežastis ta, kad žmogus be pasiekimų jaučiasi nieko nevertas, jį gena perfekcionizmas ir noras viską atlikti kruopščiai, idealiai.“

Kita priežastis ta, kad jaunosms šeimoms tenka nemenkas psichologinis krūvis – vaikus auginti, pinigus uždirbti ir karjeros nepamiršti. Kai kurie taip stipriai išitraukia į šį režimą, kad nebesuvokia, ko patys norėtų, ir jokioms svajonėms laiko nebelieka. ■

E.PAUKŠTĖS NUOTR.

reiškiantis lėtinio nuovargio sindromas. Jis dažniausiai pasireiškia didelės konkurencijos ir atsakomybės sąlygomis dirbantiems žmonėms. Tokiais atvejais žmonės jaučia chronišką nuovargį (po nakties miego, po savaitgalio, o kartais ir po atostogų). Medikai tai vadina ilgalaikę persidirbimo pasekmę, arba negebėjimu laiku atsitraukti nuo darbų.

VEIDAS: Kaip manote, koks procentas Lietuvos visuomenės laikosi psichohigienos?

R.P.: Mančiau, kad labai nemenkas procentas gyventojų šiuo klausimu yra apsilieję. Mėginu įsivaizduoti, kaip reaguotų verslininkai, išgirdę pasiūlymą dirbti ne ilgiau kaip aštuonias valandas, – greičiausiai auditorijoje netrūktų šypsenu. Bet jei šių dalykų nepaisoma, imami eikvoti psichologiniai resursai. Geriausia protinį darbą kaitalioti su fizine ar socialine veikla ir atvirksčiai. Atitrūkti nuo įprastos veiklos leidžia jos pobūdžio kaita.

VEIDAS: Ar žmogus gali išmatuoti, ar jis pats gyvena ne per greitai, ar jam negresia lėtinio nuovargio sindromas?

R.P.: Įtardamas, kad žmogus gyvena perne-

lyg intensyviai, paprasčiau jo suskaičiuoti vidinę minutę. Aš pasakau, kada ji prasideda, o žmogus nurodo, kada, jo manymu, ji baigėsi. Tuomet pažūrime, kiek iš tiesų praėjo chronologiško laiko. Dažniausiai mano pacientai skaičiuoja per greitai (tokio skaičiavimo rekordas – 20 sekundžių). Psichologiniu požiūriu tai reiškia, kad žmogus tris kartus viršija savo galimybes. Pakanka įsivaizduoti, kad lekiate per miestą automobiliu 150 km/h greičiu ir susiduriate su visomis iš to plaukiančiomis pasekmėmis: eisimo įvykio rizika, įtampa, padidėjusiu adrenalino kiekiu ir pan. Nuolat skubant gyventi patiriamas panašus jausmas kaip prie automobilio vairo. Tuomet nebesistebima, iš kur tas nuovargis.

VEIDAS: O kaip šį pavyzdį vertina verslo atstovai?

R.P.: Dalis jų sako, kad negali sau leisti sulėtinti gyvenimo tempo, ir toliau gyvena panašiai, bet tuomet man, kaip psichoterapeutui, belieka pasiūlyti susitaikyti su laukiančiomis pasekmėmis. Tai lėtinis nuovargis, chroniškas nerimas, tam tikros depresijos rūšys,

prasmingumo stygius, taip pat – psichosomatiniai sutrikimai: galvos skausmai, skrandžio ir kvėpavimo ligos, aukštas kraujospūdis ir pan.

VEIDAS: Tačiau toli gražu ne visi skęsta darbo liūne?

R.P.: Žmonės bando gelbėtis sporto klubais, masažo salonais, jogos pratimais ir pan. Tik bėda, kad šiuo atveju stengiamasi per kuo trumpesnį laiką pasiekti kuo kokybiškesnį poilsį. Bet, sutikite, tikri dalykai atsiranda iš lėto: brandūs santykiai, geras vynas. Kaip ir genialus meno kūrinys, gimstantis iš lėto, kokybiškas poilsis reikalauja laiko. Taigi šiuo atveju žmonės, siūlantys greitą ir efektyvų poilsį, flirtuoja su šiuolaikinio gyvenimo tempu ir vilioja kitus.

VEIDAS: Kaip psichohigienos pavyksta laikytis jums pačiam? Ar nepersidirbate?

R.P.: Esu labai aiškiai užsibrėžęs, kada dirbu, o kada – ne. Savaitgaliais nepriimu nė vieno kliento. Tai šventas asmeninis mano laikas. Pasidavus tam bent kartą, emociškai kiltų pagunda, ir ta riba dingtų. Tai kiekvieno mūsų apsisprendimas. ●

ŠVIETIMAS

Naujos kokybės švietimui reikia ir naujo požiūrio

Dauguma šalies gyventojų mano, kad Lietuvos švietimo sistemai reikia pokyčių. Kadangi senieji tradiciniai metodai neveikia, ieškoma naujų būdų, kaip spręsti įsisenėjusias problemas. Nemažai jų pasiūlė ką tik vykęs renginys „Reikšmingų pokalbių menas švietimo srityje“.

Vaiva Sapetkaitė

Kaip drauge galime sukurti tokią švietimo sistemą, apie kokią visi svajojame? Atsakyti į tokį klausimą bandė vasario 11–15 dienomis Lietuvoje, Glitiškėse, susirinkę įvairių švietimo sektorių atstovai iš vienuolikos šalių, pasitelkdami reikšmingų pokalbių meną (dalyvaujančiosios lyderystės) metodus. Švietimo ir mokslo ministerijos, savivaldybių švietimo skyrių atstovai, mokyklų direktoriai, mokytojai, moksleiviai, nevyriausybinių organizacijų atstovai stengėsi rasti bendrą kalbą ir padėti pamatus konstruktyviam bendradarbiavimui tobulinant šalies švietimo sistemą.

Pokalbiai apie švietimą iš esmės

Reikšmingų pokalbių menas – tai požiūris į lyderystę, grindžiamas asmeninės patirties, dialogo, tarpusavio pagalbos ir bendro vizijų kūrimo pasitelkiant siekiant sisteminių pokyčių.

Tai pasaulyje sparčiai populiarėjanti ir itin efektyvi metodika, padedanti išplėtoti saviorganizacijos potencialą, grindžiant ją kolektyvine išmintimi. Paprasčiau tariant, jei į vieną vietą susirenka kad ir kardinaliai skirtingai mąstantys žmonės, jie vis tiek gali atrasti juos siejančių dalykų, nuo kurių ir gali prasidėti konstruktyvus bendradarbiavimas, o dalijimasis gerąja patirtimi padeda mokytis vieniems iš kitų ir pasiekti geresnių rezultatų.

Ši universali metodika atsirado kaip atsakas į gana menką tradicinių mokymosi būdų efektyvumą. Reikšmingų pokalbių meną metodologijos pradininkui ir dalyvaujančiosios lyderystės, švietimo atnaujinimo bei tvaraus verslo sričių novatoriui danui Toke'i P.Mollerui, tuomet jau apie ketvirtį amžiaus dirbusiam mokslinių ir probleminių konferencijų organizatoriumi, kėlė nerimą, kad jose, panašiai kaip ir klasėse, dalyvaujantieji gauna kur kas mažiau vertės, nei galėtų, tad jis po truputį pradėjo eksperimentuoti su skirtingais mokymosi būdais.

Transformacinio švietimo centro direktorius K.Namdaras: „Tikėtina, kad Lietuva galėtų tapti švietimo lydere. Visi reikalingi ingredientai yra.“

„Sau ir kitiems žmonėms iškeliau tikslą išsiaiškinti, kaip būtų galima mokytis kitaip, kad visi daugiau išmoktume. Pradėjau eksperimentuoti su skirtingais renginių organizavimo formatais, galiausiai būtent šitaip mums pavyko labiausiai sužadinti kolektyvinį intelektą ir tapti protingesniems. Kartu ėmėme geriau vieni kitus pažinti, užsimezgė pasitikėjimas, draugystė, o tai palengvino bendrą darbą“, – praėjusio amžiaus 9-ojo dešimtmečio vidurį prisimena T.P.Molleris.

Dabar ši metodika iš eksperimento virto plačiai pripažįstamu įvairaus pobūdžio susibūrimų rengimo būdu. Ne veltui jos praktikus padėti spręsti sudėtingų klausimų kviečiasi ne tik įvairios organizacijos ar įmonės, bet ir šalių vyriausybės.

„Aš tai vadinčiau menu sukurti palankią erdvę, kurioje gali vykti pokalbiai apie tai, kas mums visiems iš tikrųjų rūpi, ir kurioje galime išsiaiškinti tai, kas tarp mūsų bendra ir kur link norime keliauti“, – apibendrina renginio sumanytojas ir vienas organizatorių Aurimas Ražanauskas.

Tai iliustruojančiais įspūdziais dalijosi ir viena renginyje dalyvavusių mokinių Indrė Pruckutė. Ji džiaugiasi, kad čia mokiniams pagaliau pavyko iš esmės padiskutuoti su mokytojais, ir šie iš tikrųjų klausėsi. Mokyklose mokytojai sprendami problemas labai retai klausia mokinių nuomonės. O šiame renginyje mokiniai tiek mokytojams, tiek Švietimo ir mokslo ministerijos atstovams galėjo tiesiai šviesiai pasakyti, kas yra negerai ir ką reikėtų keisti.

Beje, tai pirmas tokio masto remiantis šia metodologija organizuotas švietimo renginys pasaulyje. Apibendrinant galima teigti, kad jis turi du pagrindinius uždavinius: suburti švietimo lyderių bendruomenę, iš kurios išaugtų bendros švietimo iniciatyvos, bei perkelti efektyvias šios metodikos mokymosi technikas į klases, nes tai

STEBRAVA NUOTR.

Daug vertingų idėjų, kaip tobulinti švietimo sistemą, išgrynintos diskusijų grupėse, moderuojamose švietimo srities lyderių

STEBRAVA NUOTR.

ne tik padėtų efektyviau mokytis, bet ir stiprintų mokyklų bendruomenes.

„Juk jei randama bendraminčių, dažnai įsisuka saviorganizaciniai mechanizmai. Tai gerai, nes Lietuvoje didžioji dalis švietimo iniciatyvų priklauso nuo nedidelės grupės „raktinių“ žmonių, o tai yra rizikinga. Būtina sukurti platesnę tam tikro tikslo siekiančią bendruomenę, nes be to greitai bus išsikvėpta. O toks renginys rodo: kadangi visi iš esmės norime to paties, tai kodėl mums nedirbti kartu“, – dėsto vienas organizatorių Rygaudas Guogis.

Tai padėtų spręsti ir dar vieną problemą: nors Lietuvoje švietimo iniciatyvų netrūksta, tačiau kai nėra stiprios švietimo bendruomenės, iniciatyvų organizatoriai dažnai vieni apie kitus tiesiog nieko nežino, tad nieko nuostabaus, kad projektai kartais dubliuojasi. Tokiuose renginiuose švietimo lyderiai gali atrasti vieni kitus ir pradėti bendradarbiauti.

Naujos mokymosi technikos – naujam požiūriui į švietimą

Ratas (angl. *circle*), atvira erdvė (*open space*), teigiamo vertinimo tyrimas (*appreciative inquiry*), istorijų pasakojimas (*storytelling*), pasaulio kavinė (*world cafe*) – tai tik keletas „Art of Hosting“ technikų, kuriomis siūloma praturtinti tradicinį švietimą. Visos jos orientuotos į kritiškai mąstančių, kūrybingų ir kitiems neabejingų jaunuolių

ugdymą bei besimokančiųjų bendruomenių stiprinimą, taip įgalinant jas siekti aukštesnių rezultatų. Šių dirbtuvių dalyviai apie visas jas sužinojo, išbandė arba net patys panaudojo mokydami kitus, kad vėliau mokėtų tai panaudoti savose bendruomenėse.

Pasak keturiasdešimtmetį švietimo srityje dirbančios Lauros Weisel, šios technikos naudingos tuo, kad mokymąsi padaro aktyvų, o besimokantieji kur kas labiau įsitraukia į mokslą. Tai vadinama dalyvaujantįju mokymusi (*participatory learning*), kuris sustiprina natūralaus išmokimo procesą ir daro jį efektyvesnį.

„Išmokimas vyksta tarp dviejų ausų, tai nevyksta knygoje, nevyksta mokytojų kalbant prieš klasę, – sako L.Weisel. – Turiu daug pavyzdžių, kad šias metodologijas nesunku pritaikyti klasėse. Tarkime, pasaulio kavinė – puikus būdas vaikams mokytis net matematikos.“

Orientacija į bendrą ir aktyvų mokymąsi leidžia vaikams dalytis savo žiniomis ir mokyti vieniems kitus. Jei mokiniai ko nors nedrįsta paklausti mokytojo ar pasakyti kitokios nuomonės, tai jie išdrįs pasakyti klasės draugams, o tada prasidės aiškinimosi metas. „Mūsų tyrimas parodė, kad bendramokslų mokymas iš tikrųjų yra gilesnis ir konstruktyvesnis“, – apibendrina edukologė.

„Aš visom keturiom už, kad tai būtų tūkoma ir plitų, bet visuotinumui tam nemačiau. Nė nemanau, kad to reikia siekti. Reikšmingų pokalbių meną matau ne kaip patį tikslą, bet kaip vieną gerų priemonių tikriesiems tikslams pasiekti, – įsitikinęs ŠMM Strateginio planavimo ir analizės skyriaus vedėjas Ričardas Ališauskas. – Ir nereikia, kad kas nors iš išorės integruotų šiuos metodus. Man patinka, kaip tai vyksta dabar, – smalsumo ir savanoriškumo pagrindu.“

Vieta realiems projektams plėtoti

Be švietimo bendruomenės stiprinimo bei supažindinimo su naujomis metodikomis, renginys turėjo ir kitą labai pragmatiską tikslą – padėti tobulinti dalyvių jau vykdomus projektus. Tad daug dėmesio kreipta ir į tai, kad dalyviai gautų jiems reikalingos pagalbos ir taip kurtųsi tam tikras savitarpio pagalbos tinklas. Kadangi pagalbininkai prisidėjo prie tų projektų, kurie jiems arčiau širdies, buvo sudaryta puiki galimybė prisidėti ne tik porai dienų, bet ir prie viso projekto įgyvendinimo. Nesvarbu, kas tai būtų – ar „kūrybingų mokyklų“ kūrimas ir stiprinimas, integruoto mokymo plėtojimas, ar vaikų laimingumo mokantis didinimas.

Beje, tai galioja ir tarptautiniams projektams. Tarkime, viena priežasčių, kodėl Švedijos Melerdaleno universiteto ▶

VILNIAUS TEATRAS „LĖLĖ“
KOVO
8D. 18:30 VAL.
DRAMOS SPEKTAKLIS
JAUNIMUI IR SUAGUSIEMS
REŽ. VYTAUTAS V. LAUSBERGIS
VILIS

WWW.TEATRASLELE.LT

► vyresnysis dėstytojas, Transformacinio švietimo centro direktorius Kamranas Namdaras vieši Lietuvoje, yra ta, kad jis žvalgosi mokyklų, kurios norėtų prisidėti prie švietimo eksperimento – mokymo pagal „Glocal“ („globalaus“ ir „lokalaus“ junginys) koncepciją. Jos esmė – ugdyti mokinius aktyviais piliečiais, sugebančiais savo įgyvendinamais lokaliais projektais prisidėti prie pasaulio tobulinimo.

K.Namdaras teigimu, šiuo metu mokykla yra tarsi atskiras pasaulis, gyvenantis pagal atskiras taisykles, o šio mokymo požiūrio tikslas – priartinti mokymąsi prie realaus pasaulio poreikių bei problemų ir išmokyti vaikus, kaip į juos atsiliepti. Viskas vykta maždaug taip: nedidelės mokinių grupelės gilintųsi į tai, ko reikia jų pačių bendruomenėms, ir mokytoji vykdydamos realius projektus. Mokytojų pareiga būtų išmokyti vaikus visko, ko reikia jų pasirinktiems projektams įgyvendinti, o tai, be abejo, apimtų platų mokymosi dalykų spektrą.

Pasak K.Namdarą, tai neatmeta įprastų mokomųjų dalykų, tačiau praturtina juos, nes vykdydami realius projektus mokiniai aiškiai mato savo mokymosi prasmę, todėl kur kas labiau įsijaučia į mokymosi procesą, o svarbiausia – prisideda prie globalaus vystymosi. Kol kas toks mokymo modelis pristatytas Švedijoje, Suomijoje Estijoje ir Lietuvoje.

„Kai kalbame apie Baltijos valstybes, o ypač apie Lietuvą, jų padėtis yra itin palanki. Kadangi populiacija gana maža, pokyčius čia ne taip sunku įgyvendinti net sisteminiu mastu, – įsitikinęs K.Namdaras. – Visiškai tikėtina, kad Lietuva galėtų tapti švietimo lydere. Visi reikalingi ingredientai jau yra: geras išsilavinimo lygis, daug atviro mąstymo žmonių, geros tinklaveikos galimybės. Turiu vilties, kad tokios šalys, užuot kopijavusios kitas, matys save kaip naujų švietimo iniciatyvų lyderes.“

O kas toliau?

Pasak A.Ražanausko, išmatuoti, kas iš viso to turėtų gimi, vargiai įmanoma. Rezultatą savo darbu sukurs čia dalyvaujantys žmonės ir tikrieji laimėjimai įvyks jau po renginio. „Manau, kad bendravimas, apsikeitimas mintimis bei kontaktais gali išaugti į kai ką stipraus, – tikisi organizatorius. – Olandai ir danai mums pavydi to, ką mes čia padarėme.“

A.Ražanausko teigimu, šiuo renginiu nesistengiama nieko įbrukti – kol kas bandoma išsiaiškinti tikrąjį pokyčių švietimo srityje poreikį bei pasėti sėklas tolesniems darbams. Organizatorių komanda savo ruožtu pasižada, kad darbas šiuo renginiu nesibaigs, ir tie, kurie nori toliau dirbti šia kryptimi, tikrai nebus palikti vieni: reguliariai bus rengiami mažesni susitikimai, kuriuose bus stebima, kas kaip veikia, bei konsultuojama kilus sunkumų. Be to, po

Renginys „Art of Hosting“ subūrė daug skirtingų su švietimu glaudžiai susijusių žmonių ir pasiūlė jiems įrankius rasti bendrą kalbą ir konstruktyviai dirbti drauge

keleto mėnesių galima laukti ir didesnio reikšmingų pokalbių meno švietimo srityje renginio.

O renginiui sukurtoje virtualioje platformoje (<http://aoheducation.weebly.com>) bus ne tik dalijamasi informacija apie dirbtuvių metu pasiektus rezultatus ir išgrynintas idėjas, bet ir bus galima stebėti, kokiems tikslams šis renginys įkvėpė jo dalyvius ir kaip jiems sekasi tų tikslų siekti. Ten pat bus skelbiami ir viena ar kita forma įvairiose švietimo iniciatyvose norinčių bendradarbiauti dalyvių duomenys, o tai leis dirbtuvių metu užmegztiems ryšiams išaugti į realius darbus.

Patys organizatoriai neslepia, jog tikisi,

kad tokie dideli reikšmingų pokalbių meno švietimo srityje renginiai vyks kiekvienų metų pradžioje (prieš didžiuosius švietimo renginius) ir dalyviams suteiks gerą įkvėpimo užtaisą. Nors tokio pobūdžio dirbtuvės būtų organizuojamos Lietuvoje, jos būtų skirtos ne tik į Lietuvos, bet ir užsienio švietimo novatoriams bei tiems, kurie nori kurti kitokią švietimą, todėl ieško inovatyvių mokymo ir mokymosi būdų.

Viliamasi, kad tai taps ne tik vietinių, bet ir tarptautinių švietimo iniciatyvų ar glaudesnio skirtingose šalyse panašius projektus vykdančių bendradarbiavimo pradžia. ■

AR BITKONAI YRA PINIGAI

Sparčiai išpopuliarėję bitkoinai – elektroninė, kriptografinė, decentralizuota valiuta – Lietuvoje kelia daug diskusijų. Labiausiai domina, ar didelė bitkoinų kaina nėra burbulas, t.y. ar ji nėra nepagrįstai didelė. Gali būti ir taip, tačiau tai dar nereiškia, kad bitkoinų idėja bevertė. Lygiai kaip sprogus nekilnojamojo turto burbului nekilnojamas turtas netapo niekam nebereikalingas. Todėl daug svarbesnis yra klausimas, ar bitkoinų savybės užtikrins šiai valiutai ilgaamžiškumą.

Vytautas Žukauskas, Lietuvos laisvosios rinkos instituto vyr. ekspertas

Bitkoinai atitinka tokias dažniausiai pinigams keliamas savybes, kaip dalumas (vieną bitkoiną galima padalyti į 100 mln. dalių), patvarumas (bitkoinai nesidėvi, nes yra nematerialūs), vienarūšiškumas (atskiri bitkoinų vienetai yra visiškai vienodi), saugumas nuo klastojimo (padirbti bitkoinų programiškai neįmanoma) ir portatyvumas (bitkoinų persiuntimas yra ne tik labai greitas, bet ir santykinai pigus ar net nemokamas). Pastaroji bitkoinų savybė turi pranašumą, palyginti su pavedimais kitomis valiutomis per bankus ar kitas mokėjimo institucijas, kurių paslaugos paprastai yra brangesnės.

Vienas dažnai bitkoinų atžvilgiu reiškiamų priekaištų – jie niekuo nepadengti. Tai reiškia, kad bitkoino kaina gali kristi iki nulio. Taip yra todėl, kad bitkoinas – elektroninis įrašas, informacinis vienetas. Jo neįmanoma panaudoti niekaip kitaip, kaip tik pagal tikrąjį paskirtį, t.y. mainuose. Todėl jei šios elektroninės valiutos žmonės nebe norės naudoti pagal paskirtį, ji taps bevertė. Kai valiutos yra kažkuo padengtos, pvz., auksu, jų vertė negali kristi žemiau aukso vertės. O ši niekada nebus lygi nuliui, nes auksas naudojamas ne tik mainuose, bet turi ir kitų panaudojimo būdų.

Tačiau lygiai tokį patį priekaištą galima pareikšti ir didžiausioms pasaulio popierinėms valiutomis (JAV doleriui, eurui, Japonijos jenai ir kt.) – jos taip pat niekuo nepadengtos. Teoriškai šias valiutas leidžiantys centriniai bankai laiko rezervą. Tačiau jis laikomas (nominuotas) popierinėmis užsienio valiutomis, o aukso šiuose rezervuose paprastai nepakanka padengti didžiąją dalį į apyvartą išleisto pinigų kiekio. Atėję į centrinį banką juk negalite pareikalauti rezervo, kuriuo padengti šie pinigai. Todėl nutikus blogiausiam pinigų scenarijui popieriniai pinigai taip pat tampa beverčiai. Taip nutiko, pvz., Vokietijoje 1923 m. arba Vengrijoje po Antrojo pasaulinio karo. Pinigų pridauginama tiek, kad jų niekam nebereikia, o jų vertė krinta iki nulio. Tąd vargu ar tradicinės popierinės valiutos padengimo požiūriu turi didelį pranašumą, palyginti su bitkoinais.

Galima būtų sakyti, kad centrinių bankų leidžiamos valiutos saugesnės, labiau apsaugotos nuo nuvertėjimo, nes didieji centriniai bankai yra už jas atsakingi. O institucijos, atsakingos už bitkoinus, nėra (nes tai decentralizuota valiuta), todėl nėra ir saugumo. Tačiau čia atsako-

mybė painiojama su saugumu. Kaip daugiau policijos nebūtinai reiškia, kad gatvėse yra saugiau, taip ir atsakingos už valiutą institucijos buvimas dar nereiškia, kad ji yra saugesnė (valiutos nuvertėjimo požiūriu). Popierinės centrinių bankų leidžiamos valiutos stiprumas gali kilti iš to, kad ją leidžiantis centrinis bankas susilaiko nuo jos dauginimo (nors ir turi tokią galią). Arba tai daro per lėtai, kad popierinė valiuta nuvertėtų sparčiai. Pinigų istorijoje iš 609 popierinių valiutų, kurios nebėra naudojamos, net 153, arba ketvirtadalis, baigė savo egzistavimą dėl hiperinfliacijos.

O bitkoinų stiprybė kyla iš to, kad jų ribotumas, t.y. maksimalus jų kiekis, užprogramuotas bitkoino architektūroje. Maksimalus jų kiekis yra 21 mln., ir nors jų yra išgaunama, tačiau vis mažėjančiu tempu. Tai fundamentalus skirtumas, palyginti su centrinių bankų leidžiamomis valiutomis, kurių dauginimas iš esmės niekaip neapribotas.

Tai anaipol nereiškia, kad didžiausių pasaulio valiutų kainos artimiausiu metu svyruos labiau nei bitkoinų kaina. Gali būti ir atvirkščiai. Pirmiausia dėl to, kad gerėjant ekonominei situacijai centriniai bankai paprastai lėtina nuo jų priklausantį pinigų dauginimo procesą.

Pinigų valdžia neišrado, ji juos perėmė iš rinkos. Gal metas pinigams į ją sugrįžti?

Antra, bitkoinai dar nėra plačiai naudojami kaip atsiskaitymo priemonė, todėl jų kaina smarkiai svyruos, priklausydama nuo besikeičiančio žmonių ir reguliuotojų požiūrio į šią elektroninę valiutą. Tačiau svarbiausia, kad atėjus kitai ekonominei krizei ir žmonėms vėl suabejojus popierinių pinigų patikimumu bitkoinai dėl savo savybių galėtų dar labiau išpopuliarėti kaip užuovėja nuo infliacijos ir kaip patraukli aukso alternatyva. Jau ir dabar kai kuriose šalyse (pvz., Argentinoje, Irane) bitkoinai populiarūs dėl to, kad nacionalinė valiuta yra nepatikima ar atsiskaitymai ja suvaržyti.

Dar viena bitkoinų savybė, išskirianti juos iš popierinių valiutų, yra anonimiškumas. Nors, reikia pripažinti, jis yra sąlyginis. Keičiantis šia valiuta nereiškia naudoti tikrojo vardo ir pavardės. Tačiau žinant asmens bitkoino adresą įmanoma sekti visus mokėjimus, kurie yra vykdomi šiuo adresu. Siekiant skaidrumo mokėjimai registruojami viešai. O sužinoti, koks konkretaus žmogaus bitkoino adresas, įmanoma tuo-

met, kai asmuo perka bitkoinus naudodamasis keityklų paslaugomis.

Nepaisant tik sąlyginio anonimiškumo, jo bitkoinų valiuta suteikia daug daugiau, nei naudojamas bankų paslaugomis. Esama nemažai teigiančiųjų, kad anonimiškumo poreikis kyla iš žmonių noro pažeisti įstatymus, t.y. prekiauti narkotikais, plauti pinigus ir kt. Tačiau vargu ar tai vienintelė priežastis. Oficialūs pinigai, ypač elektroniniai, vis dažniau tampa priemone valdžiai stebėti ir kontroliuoti žmonių gyvenimą (ir ne tik ekonominį). Atsiradusi nauja galimybė stebėti ir kontroliuoti tai, ko anksčiau nebuvo įmanoma, gali tapti svarbiu motyvu valdžiai naujais reguliavimais apriboti žmonių laisvę. O dar svarbiau, kad techninės galimybės kontroliuoti nebuvimas yra svarbus motyvas nesimti naujo reguliavimo, nepagrįstai suvaržančio žmonių laisvę. Irane pirkdamas valdžios uždraustą knygą apie Harį Poterį ir už ją mokėdamas per banką žmogus rizikuotų kur kas labiau, nei pirkdamas ją už bitkoinus. Todėl bitkoinų mainai žmonėms gali tapti vis svarbesni kaip mažiau anonimiškų mainų naudojant tradicines valiutas alternatyva, ir nebūtinai perkant nepateisinamas prekes ar paslaugas.

Tai gi ar bitkoinai yra pinigai? Bent kol kas – ne. Nes neatitinka vieno labai svarbaus pinigų bruožo: jie nėra visuotinai pripažinta atsiskaitymo priemonė. Parduotuvių, kuriose galima atsiskaityti bitkoinais, daugėja, tačiau tai dar ne absoliuti dauguma. Daugelis pasaulio valdžių ir centrinių bankų jų taip pat nepripažįsta kaip tikrų pinigų. Jie nėra įteisinga atsiskaitymo priemonė, jais negalima sumokėti mokesčių ar vesti legalios apskaitos. Kai kurios šalys, tokios kaip Kinija ar Rusija, yra uždraudusios naudoti bitkoinus. Nepaisant to, ši valiuta turi savybių, dėl kurių ji tam tikromis aplinkybėmis yra patrauklesnė už centrinių bankų leidžiamus pinigus. Todėl nereikėtų stebėtis, jei ateityje šios valiutos naudojimas plėsis.

Klausimas, vertas milijono bitkoinų: ar bitkoinas arba panaši decentralizuota elektroninė valiuta pakeis šiandieninius centrinių bankų leidžiamus pinigus? Jei taip, kartu su šiuo pasikeitimu turės keistis ir visa pinigų bei finansų sistema. Gal bitkoinai primins, kad žmonėms patrauklius pinigus leisti gali ne tik valdžia ar centriniai bankai? Pinigų valdžia neišrado, ji juos perėmė iš rinkos. Gal metas pinigams į ją sugrįžti? ■

PROFILIS

Tomas Pavilionis: „Į operos teatrus mane įvesdavo Buratinas“

Savaitgalį trisdešimtmetis solistas Tomas Pavilionis atliko pagrindinį vaidmenį romantiškoje Onutės Narbutaitės operoje „Kornetas“. Tačiau apie jauno dainininko kelią į operos sceną kalbėjomės be romantikos akinių.

Renata Baltrušaitytė

„**H**erojus išgyvena vieną meilės naktį, ir ta meilės naktis jį nužudo“, – taip savo naują pastatymą trumpai apibūdina režisierius Gintaras Varnas, „Korneta“ dar vadinantis dviejų valandų eilėraščiu.

Todėl Tomo Pavilionio, kuriam teko garbė premjeroje išgyventi šį eilėraščių, klausiu, ar jis laiko save romantišku žmogumi.

„Kasdienybėje esu ne tiek romantikas, kiek jautrios sielos žmogus. Todėl sudėtinga dirbti su režisieriais, kurie repeticiuose šaukia, rėkia, neleidžia išsakyti savo nuomonės. Suprantu, kad taip daro sąmoningai, siekdami sužadinti ir atskleisti gilesnes atlikėjo emocijas, bet man toks darbo metodas turbūt netinka“, – prisipažįsta solistas.

G.Varną Tomas vadina įspūdingiausiu lig šiol savo sutiktu režisieriumi. Klaipėdos muzikiniame teatre, repetuojant Giacomo Puccini „Džanį Skikį“, teko padirbėti ir su kita žymia sostinės režisierė Yana Ross. O štai reikliosios Dalios Ibelhauptaitės rankos jaunas solistas kol kas ragavo tik dalyvaudamas koncerte „VCO Rock“, tačiau ateityje ketina įsiliepti į „Vilnius City Opera“ spektaklius.

Tarp operos ir populiariosios muzikos

Užaugęs Kaune, o po studijų porą metų gyvenęs Klaipėdoje, dabar tenoras džiaugiasi galėdamas vadinti save vilniečiu. Mat nuolatinės kelionės iš uostamiesčio, kur ketverius metus dirbo Muzikinio teatro solistu, į sostinę, kur repetuoja populiariosios klasikos grupė „el Fuego“, per tuos metus gerokai įgriso.

T.Pavilionis atvirai pasakoja, kad iš pradžių su „el Fuego“ uždirtos lėšos sudarė maždaug keturis penktadalius jo pajamų, o uždarbis iš operinės veiklos – likusį penktadalį. Dabar, persikėlus į sostinę ir vaidmenų Nacionaliniame operos ir baleto teatre sąrašui ilgėjant, abi pajamų dalys proporcingai išsilygino. Ir nors visi senieji „el Fuego“ trio nariai (be tenoro Tomo, nuo pat grupės įsikūrimo joje

dainavo baritonas Jonas Sakalauskas ir bosas Eugenijus Chrebtovas) vis dažniau pasirodo pagrindinėje šalies operos scenoje, atsisakyti bendros koncertinės veiklos vyrukai kol kas neketina, nes papildomi pinigai kišenių neplėšia.

Šiaip ar taip, operinė tenoro karjera Vilniuje išibėgė: lygia greta su „Korneto“ repeticijomis Tomui teko mokytis ir grafo Almavivos vaidmenį Gioachino Rossini operoje „Sevilijos kirpėjas“, kurios premjera Nacionaliniame operos ir baleto teatre numatyta balandį. Vienu iš šios operos dirigentų taps ispanas Alexis Soriano, praėjusių metų pabaigoje Valdojų rūmuose pristatęs Madrido karališkajame archyve aptiktą XVIII amžiaus operą „Everardas II – Lietuvos karalius“. Joje pagrindinį vaidmenį taip pat atliko T.Pavilionis.

Ir nors grafo Almavivos partiją jam jau teko dainuoti Klaipėdos muzikiniame teatre, solistas tikina, kad darbo dėl to nesumažėja, mat Klaipėdoje ši opera atliekama lietuviškai, o sostinėje teks dainuoti originalo kalba – itališkai. Analogišką kalbinę transformaciją teks išgyventi ir Alfredui iš Giuseppe's Verdi operos „Traviata“: Tomo debiutas vilniečių šios operos pastatyme jau planuojamas, kaip ir debiutas Piotro Čaikovskio operoje „Eugenijus Oneginas“, kurioje atliks Lenskio vaidmenį.

Pirmuoju solisto vaidmeniu Nacionaliniame operos ir baleto teatre tapo Buratinas to paties pavadinimo Jurgio Gaižausko operoje vaikams. Tomas juokauja, kad ilganosis personažas jį tiesiog persekioja, mat karjerą Klaipėdos muzikiniame teatre irgi pradėjo nuo Buratino.

Prisimename ir tai, kad nei Buratino, nei Alfredo, nei Korneto ar grafo Almavivos vaidmenų jo repertuare galėjo nebūti, mat studijas Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje T.Pavilionis pradėjo kaip baritonas, o ne kaip tenoras. Tik įpusėjęs bakalauro programą ir patekęs į dėstytojo Vytauto Juozapaičio rankas vaikinai išgirdo naujieną, kad yra ne baritonas, o tenoras. O tuomet teko daug ką pradė-

MALEKŠOS NUOTR.

„Meilės eliksiyras“ |

„Traviata“ |

„Kornetas“

ti iš naujo: iki tol gaudavęs puikius specialybės įvertinimus, puikiai atlikdavęs Ūdrio dainą iš Vytauto Klovos operos „Pilėnai“, Tomas staiga pasijuto „tenoru atsilikėliu“, kuriam anaip tol nebe tarptautiniai vokalistų konkursai rūpėjo. Kaip baritoną jį jau buvo pasirengęs priimti gimtojo Kauno muzikinis teatras, o kam reikalingas neišlavintas tenoras? Todėl po trejų metų gavęs darbą Klaipėdos muzikiniame teatre, pasiūlymo ilgai nesvarstė.

„Šiandien esu bręstantis spinto tenoras, kuriam kol kas tinka lyriniai vaidmenys. Tačiau raumenys tvirtėja, balsas stiprėja, ir kas žino – gal po penkiolikos metų sugebėsiu ir dramatinę Otelo partiją dainuoti“, – prognozuoja atlikėjas.

Juokas pro ašaras

Tiesa, dar iki „el Fuego“ T.Pavilionis sugebėdavo padoriai užsidirbti ten, kur niekam nerūpėjo jo balso tipas, – giedodamas laidotuvėse. Mat dar mokydamasis vidurinėje mokykloje būsimasis solistas vargonuodavo netoli namų esančioje Kauno Šilainių bažnyčioje, tad reikiamą repertuarą žinojo neblogai. Išvažiavus studijuoti sostinėn, su pinigais buvo striuka. Tada ir pamatė laikraštyje skelbimą, siūlantį darbą gerą balsą ir elektroninį sintetorių turinčiam žmogui.

Dėl balso „Dainų dainelės“ laureatui abejonių nekilo, tačiau prireikė pradinės investicijos sintetoriui įsigyti. Vis dėlto investicija atsipirko su kaupu: netrukus Tomas gedulingose ceremonijose tapo toks populiarus, kad metė giedotojų firmą ir pradėjo individualią veiklą. Paskaitos, žinoma, kentėdavo, tačiau kiek tikro gyvenimo pamatė! Juk giedodavo ir šarvojimo salėse, ir kapinėse, ir netgi per gedulingus pietus, kurie išmetus burnelę Lietuvoje dažnai baigiasi visai negedulingai.

„Kartą, pamenu, laidotuvininkai apskritai išilingavo lyg per vestuves, o gimnaičiai teisinosi, kad tokia buvusi paties mirusiojo valia: matyt, linksmy plaučių žmogaus būta“, – prisiminęs šypsosi Tomas.

Bet ypač gerai jis pamena vienos tremtinės laidotuves ir jose prie kapo duobės kito tremtinio rėžtą įkvėptą kalbą, prasi-dėjusią žodžiais: „Ir išvežė mus, jaunos, raudonais traukiniais...“ Toliau sekė ilgas ir nuoseklus pasakojimas apie tai, kaip velionė tame traukinyje susipažino su kareiviais ir su jais susidraugavo... Kai šypsotis pradėjo ne tik atokiau kapo duobės stovintys laidotuvininkai, bet ir velionės duktė, kunigas ryžosi kalbėtoją nutraukti.

Nepaisant anekdotiškų nutikimų, Tomą nuo šio darbo pradėjo persekioti košmariški sapnai ir depresyvos mintys. Negelbėjo nė atsirbojimas: ilgainiui išmoko „nepastebėti“ velionių, tik ateida-

mas užmesdavo akį į nuotrauką, kad žinotų, kam giedoti amžiną atilsį: mirusiajai ar mirusiajam. Užtat užsigrūdino, giedodamas kapinėse žiemą. Nors tenorai laikomi jautriais ir dažnai savininkams problemų keliančiais balsais, solistas prieš „Korneto“ premjerą drąsiai vaikštinėjo lauke be kepurės.

Akvariumą tikrai turės

Kaip ir daugelis muzikų, paauglystėje Tomas ketino mesti muzikos mokyklą. Teorinės disciplinos joje ne itin sekėsi, o štai veisti akvariumo žuvytes ir iš vytelių pinti krepšius bei juos savaitgalį pardavinėti turguje patiko labiau. Kišenpinigių iš tėvų neprašydavo – pats užsidirbdavo. Grįždamas iš muzikos mokyklos, sugebėdavo apeiti bent penkias Kauno krautuves, prekiaujančias akvariumo žuvytėmis.

„Tėvas tuomet reagavo taikiai: ką gi, jei nori mesti muzikos mokslus – mesk. Jei būtų prieštaravęs – tikrai būčiau metęs, o kadangi nebuvo prieš ką protestuoti – persigalvojau ir likau“, – pasakoja pašnekovas.

Šeima sūnaus „į menininkus“ niekada nestūmė, atvirksčiai – tėvams būtų labiau patikę, jei Tomas būtų likęs studijuoti gimtajame mieste. Tačiau dainuoti jį daug metų skatino vidurinės mokyklos muzikos mokytoja Raimonda Navickienė: jos įkvėptas taip įtikėjo savo gabumais, kad stodamas pageidavimų lape nurodė vienintelę specialybę – operinį dainavimą.

„Kai visi klasės draugai abiturientai ant lapelių rašė įsivaizdavimus, kuo bus tapę po dešimties metų, ir tuos lapelius kišo saugoti į butelį, aš jau neabejojau, kad būsiu operos solistas. Lyg tyčia po dešimtmečio, kai buvo surengtas klasės draugų susitikimas ir atkimštas tasai senų norų butelis, negalėjau būti kartu, nes Klaipėdoje tą vakarą dainavau Paulo Abrahamo operetėje „Balius Savojoje“. Bet nebuvo taip skaudu, nes žinojau, kad savo svajonę esu įgyvendinęs“, – konstatuoja Tomas.

Dabar akvariumo namie jis nebeturi, bet tiki, kad ateityje tikrai turės, netgi didžiulį... Kitas ateities siekis – dainuoti garsiuose pasaulio teatruose, nors prisipažįsta, kad pats iki šiol didelės iniciatyvos nerodė: nesiverždavo į tarptautinius konkursus, nevykdavo į užsienio teatrų perklasas. O pernai rudenį sulaukęs kvietimo dalyvauti „Covent Garden“ teatro jaunųjų solistų programos finalinėje atrankoje, per darbų antplūdį netgi nerado laiko nuvykti į Londoną.

„Iki šiol man paprasčiausiai trūko pasitikėjimo savimi, nesijaučiau subrędęs kaip solistas. Tačiau dabar karjera sparčiai kopina aukštyn, todėl netrukus imsiuosi naujų svajonių“, – žada T.Pavilionis. ■

„Šikšnosparnis“

„Buratinas“

TEATRAS

Nuo Jėzaus Kristaus iki grafo Montekristo

Miuziklas, barokinė opera, šokio spektaklis... Pavasaris teatruose prasidės su muzika.

Renata Baltrušaitytė

Pradėkime nuo to, kad kovo viduryje savo pirmąją premjerą sostinėje ketina rodyti Baroko operos teatras, įsteigtas unikalaus balso solisto – kontratenoro sopranino Viktoro Gerasimovo iniciatyva. Specialiai išlavinti aukšti vyriški balsai buvo ypač populiariūs barokinėje muzikoje, kuri Lietuvoje nepelnytai primiršta, nors pasaulyje išgyvena atgimimą. Todėl solistams, gebantiems dainuoti barokinėse operose, darbo dažnai tenka dairytis užsienyje.

V.Gerasimovo Lietuvoje parengtų vaidmenų sąrašas – solidus, tačiau tik menka dalis spektaklių gali pasigirti nuolatiniu repertuaru. Viena retų išimčių – Gintaro Varno Nacionaliniame dramos teatre režisuotos Euripido „Bakchantės“, kuriose solistas pasirodo kaip Dainuojantis Dionisas. O kone didžiausias vaidmuo jam yra tekęs Baltijos kamerinio operos teatro statytojo Charles'io Gounod operoje „Faustas“, kurioje dainavo vien vyrai. V.Gerasimovas šiame spektaklyje pasirodė kaip Fausto nuviltoji Margarita.

V.Gerasimovo noras atlikti senovines operas sutapo su LDK valdovų rūmų kolektyvo siekiu gaivinti barokinės muzikos tradicijas, todėl pirmoji Baroko operos teatro premjera bus pristatyta šių rūmų Didžiojoje renesansinėje menėje. Kartu debiutuos ir Baroko operos teatro orkestras, kuriam vadovauja jaunas dirigentas Mantas Jauniškis.

Premjerai pasirinkta Georgo Friedricho Handelio oratorija „Prisikėlimas“, kuri simbolizuos tiek barokinės operos prisikėlimą Lietuvoje, tiek Valdovų rūmuose švenčiamas Užgavėnės ir Velykas. Juolab oratorija, pasakojanti apie Jėzaus Kristaus prisikėlimą, pirmą kartą ir buvo atlikta 1708-ųjų Velykų sekmadienį. Vos dvidešimt trejų metų kompozitoriui šį kūrinį užsakė markizas Francesco Maria Ruspoli. Oratorijos, prilygusios operai, atlikimui specialiai buvo įrengta Bonelio rūmų Romoje salė ir scena, išspausdinta pusanatro tūkstančio libreto egzempliorių. Tačiau monumentalus kūrinys užsi-

traukė tuometinio popiežiaus Klemenso XI nemalonę, todėl jau Velykų pirmadienį oratorija buvo atlikta atsizvelgiant į jo pareikštas pastabas.

Vilniuje skambėsiančioje oratorijoje, be paties V.Gerasimovo, dainuos sopranas Viktorija Miškūnaitė, mecosopranas Nora Petročenko, tenoras Mindaugas Zimkus ir neseniai „Operos švyturiu“ apdovanotas bosas Tadas Girininkas. O daugiau apie paties kūrinio istoriją bus galima išgirsti prieš premjerą Valdovų rūmuose rengiamoje nemokamoje paskaitoje, kurią skaitys muzikologė Aleksandra Pister.

Atgyja klasikinės literatūros personažai

Tuo metu Kauno muzikiniame teatre skambės visai kito stiliaus melodijos. Čia triukšmingai debiutuos Franko Wildhorno miuziklas „Grafas Montekristas“ – vienas naujausių šio amerikiečių kompozitoriaus sceninių veikalų, parašytas pagal to paties pavadinimo Alexandre'o Dumas (tėvo) romaną. Pirmąkart jis buvo atliktas 2009 m. Šveicarijoje, Sankt Galeno teatre. Būtent iš jo kauniečiai įsigijo išskirtines miuziklo pastatymo lietuvių kalba ir viešo atlikimo autorių teises. Miuziklo realizacija Kauno scenoje būtų antroji „Grafo Montekristo“ pasaulinė premjera.

Miuziklo librete, kurį sukūrė Jackas Murphy, išlieka pagrindinės populiariojo A.Dumas romano sužetinės linijos. Kai kurių veikėjų atsakoma, kai kurie pakeičiami ar įgyja naujų bruožų, tačiau išlieka esminės kūrinio linijos – meilė, išdavystė, teisingu-

mo siekis ir kerštas kaip baumės įrankis.

Pagrindinį grafo Montekristo vaidmenį kuria Jeronimas Milius, Raimondas Baranauskas ir Ramūnas Urbietis, jo mylimosios Mercedesos vaidmeniui ruošiasi Karina Krysko ir Kristina Siurbytė.

Klaipėdos muzikinis teatras irgi nudžiugins neeiline premjera – šokio spektakliu, kuriam pagal Vinco Mykoliaičio-Putino romaną „Altorių šešėly“. Libretą šokio spektakliui pagal klasiko kūrinį parašė Birutė Mar, scenoje išvysime visus pagrindinius romano veikėjus: Liuce, Aukšę, Baronienę ir, žinoma, kunigu ketinusį tapti Liudą Vasarį. Šiuos vaidmenis kuria gerai žinomi uostamiesčio trupės šokėjai: Aušra Krasauskaitė, Inga Briazkalovaitė, Beata Molytė ir Aurelijus Liškauskas, kuris yra ir spektaklio choreografas.

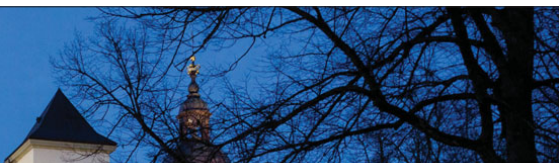
Kiekviena atskira vaidinimo scena – lyg Liudo Vasario laikomos gyvenimo mišios, atmintyje prikeliančios lemtingiausių jo pasirinkimų epizodus. Pagrindinio veikėjo vidinius prieštaravimus siekiama perteikti ne žodžiais, bet kūno kalba.

Spektakliai mažiems ir dideliems

Dažniausiai savo vaidinimus patiems mažiausiems žiūrovams skiriantis Saulės Degutytės Stalo teatras šįkart lauks augesnės publikos spektaklyje „Pievos“, kuriame susitiks trys menininkės: kompozitorė Snieguolė Dikčiūtė, skulptorė Raima Drąsutyte ir pati aktorė Saulė. Ji, padedama draugių, žiūrovus ketina nustebinti ebru tapyba, dar vadinama tapyba ant vandens, arba marmuravimu, kai piešiniai specialiais

J.Milius - Grafas Montekristas Kauno muzikinio teatro rengiamo miuziklo repeticijsose

▼ *V.Gerasimovo iniciatyva įkurtas Baroko operos teatras savo premjerą – G.F.Handelio oratoriją „Prisikėlimas“ – pristatys Valdovų rūmuose*

dažais kuriami ant jūros dumbliais sutirštinto vandens. Vėliau jie gali būti perkelti ant popieriaus, keramikos, medžio, audinio ar kitų paviršių.

„Gyvoje tapyboje ir atgyjančių spalvų potėpiuose pražysta atrastų jausmų gėlės. Virpančioje elektrinio smuiko melodijoje išsi-skleidžia atpažintų emocijų žiedai. Moters sielos judesių išgautas garsas įsileija į universalią gamtos simfoniją... Tai bus spektaklis-patyrimas. Kiekvienas, valandą praleidęs „Pievos“, išsineš savo įvairiaspalvę patyrimų puokštę“, – žada S.Degutytė.

Ne tik įvairius menus, bet ir mokslinius faktus spektaklyje „Kosmosas+“ komponuoti žada danų režisierė, grupės „Hotel Pro Forma“ įkūrėja ir viena ryškiausių šiuolaikinio Europos teatro vizionierių Kirsten Dehlholm. „Hotel Pro Forma“, įkurta 1985-aisiais, išgarsėjo performansais, kuriuose dera dailė, architektūra, teatras, muzika, šviesa ir tekstas. Jie dažniausiai būdavo rodomi atviro-

se miestų erdvėse. Šiandien K.Dehlholm dažniau kuria teatrams, o Vilniuje, Nacionaliniame dramos teatre, stato savo pirmąjį spektaklį, skirtą jaunam žiūrovui.

„Kosmosas+“ kūrybinėje komandoje, be pačios režisierės, dirbuojasi teorinės fizikos specialistas, visatos vaizdais besidomintis dizaineris, elektroninės muzikos didžėjai, radijo bangomis valdomų mažųjų skraidyklių su įmontuotomis kameromis operatorius ir kiti retai teatruose reikalingi žmonės. Kartu su Nacionalinio dramos teatro aktoriais scenoje vaidins ir dvylikamečiai moksleiviai.

O mažiems ir dideliems, jau spėjusiems užaugti kartu su dvidešimt penkerių metų jubiliejų švenčiančiu Keistuolių teatru, jaučiame pareigą priminti, kad kovo šeštadieniais „keistuoliai“ kelias po Lietuvą su teatralizuotais jubiliejiniais koncertais: 8 d. jų pasirodymas numatomas Klaipėdos „Švyturio“, 15 d. – Kauno „Žalgirio“, o 22 d. – Vilniaus „Siemens“ arenoje.

Pavojingas atvirumas

Premjerą žiūrovams rengia ir daug gerbėjų visoje Lietuvoje turintis „Domino“ teatras. Šįkart jis pasitelkė Philippe'o Lellouche'o pjesę „Žaidžiame tiesą“, kurią išvertė į „Diena be melo“. Tačiau istorija liko ta pati: trys buvę bendrakursiai susitinka prisiminti audringos jaunystės nuotykių. Pašėlęs mergišius, nuobodus žmonai ištikimas sutuoktinis ir užkietėjęs nevykėlis susirinko tam, kad pasijustų lyg prieš dvidešimt metų. Tačiau vakarą sujaukia vieno iš vyrų draugams sugalvota staigmena. Slapta vakarienės jis pakviečia dar vieną bendrakursę – moterį, kurią anuomet visi kurso vaikinai laikė savo simpatijų objektu. Sunkiai besimezgant ketvertuko pokalbiams, pradėdamas žaisti iš pirmo žvilgsnio nekaltas žaidimas, skatinantis vienas kitam papasakoti tai, apie ką visi būtų linkę nutylėti arba niekuomet nesužinoti... Vis aršesni atvirumo priepuoliai pamažu ima kelti grėsmę jų ilgametei draugystei.

„Žaidžiame tiesą“ pastatymai triumfavo net keliuose didžiuosiuose Prancūzijos teatruose. Pernai Lietuvos kino teatruose buvo rodomas pagal šią pjesę Rusijoje susuktas filmas, o visai neseniai Prancūzijoje pristatyta nauja ekranizacija, kurioje vieną iš vaidmenų atliko pats pjesės autorius Ph.Lellouche'as.

O „Domino“ teatro spektaklyje „Diena be melo“ žiūrovai matys Gabiją Jaraminaitę, Editą Užaitę, Evaldą Jarą, Vaidotą Martinaitį, Sakalą Uždavinį ir iš Valstybinio jaunimo teatro trupės „pasiskolintą“ Nerijų Gadliauską. ■

ŠEŠIOS KOVO PREMJEROS

7, 8, 9, 11, 19, 28 d. 18 val. Kauno muzikiniame teatre – „**Grafas Montekristas**“. Rež. Kęstutis Jakštas

8, 9 d. 18 val. Menų spaustuvėje – „**Pievos**“. Rež. Saulė Degutytė

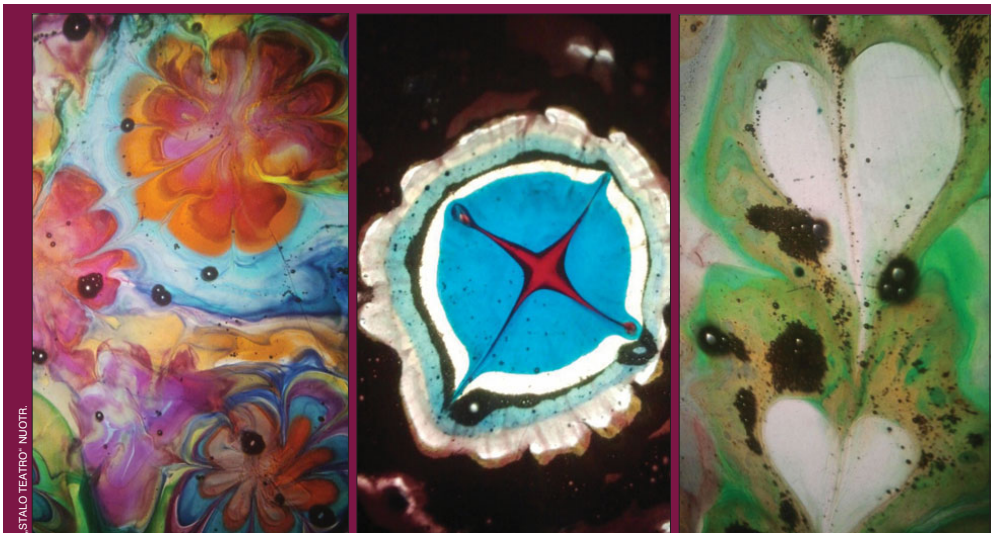
14, 20 d. 18.30 val. Klaipėdos muzikiniame teatre – „**Altorių šešėly**“. Rež. Ramūnas Kaubrys

14 d. 19 val. Valdovų rūmuose – „**Prisikėlimas**“. Dirigentas Mantas Jauniškis

21 d. 18.30 val., 22 d. 12, 17 val., 23 d. 12 val. Nacionaliniame dramos teatre – „**Kosmosas+**“. Rež. Kirsten Delholm

22, 23 d. 15, 19 val. „Domino“ teatre – „**Diena be melo**“. Rež. Kostas Smoriginas

S.Degutytės spektaklyje „Pievos“ bus panaudota ebru tapybos technika - piešimas specialiais dažais ant jūros dumbliais sutirštinto vandens

ŽIEMOS SKAITINIAI

Kalbos, pakeitusios pasaulį

Į Lietuvos knygynus jau keliauja vertinga knyga „Kalbos, pakeitusios pasaulį“. Į šį puikų kalbų rinkinį sudėti dvasią keliantys himnai demokratinėi laisvei, apibendrinantys mūsų puoselėjamus padorumo ir laisvės principus, bei kilnūs žodžiai, skleidžiantys pasaulyje šviesą. „Veidas“ siūlo ištrauką iš šios knygos – istorinę 1990 m. Václavo Havelo kalbą.

Simonas Sebagas Montefiore

„Mes gyvename užterštos moralės aplinkoje“

Čekijos komunistinės praeities apžvalga per radiją, 1990 m. sausio 1 d.

1939 m. Hitlerio armija užgniaužė Čekoslovakijos nepriklausomybę. Po Antrojo pasaulinio karo ir komunistinio perversmo šalis iš esmės pateko Sovietų valdžion, o 1968 m. reformų šalininkui Alexanderiui Dubčekui pabandžius sistemą liberalizuoti per vadinamąjį Prahos pavasarį, viskas baigėsi Varšuvos

sutarties organizacijos tankų įsiveržimu. Tikrą laisvę Čekoslovakija atgavo tik po taikios Aksominės revoliucijos 1989 m. gruodį, žlugus Čekoslovakijos, kaip ir kitų regiono valstybių, komunistiniam režimui. Žmogus, kurį visuomenė išrinko savo naujuoju prezidentu, buvo iškilus dramaturgas, žymus disidentas ir, daugelio žmonių akimis, tautos sąžinė – Václavas Havelas.

Visi žino, kad literatūrai ir kitiems menams autoritarinėse valstybėse skiriamas didesnis

dėmesys, ten kūriniai ypač kruopščiai nagrinėjami ieškant valdančiojo režimo kritikos. Būtent taip viskas buvo ir Čekoslovakijoje. Havelas atėjo į teatrą, kai iš jo atėmė galimybę mokytis universitete (mat buvo kilęs iš pasiturinčios šeimos). Septintajame dešimtmetyje jis rašė absurdo pjeses, kuriose gudriai ir sąmojingai kritikavo komunistinės sistemos nelogiškumą ir korupciją. Bet po Prahos pavasario prasi-dėjo sisteminės inteligentijos ir menininkų represijos, Havelas buvo paskelbtas „klasiniu prie-

VÁCLAV HAVEL

Gimė 1936 m. spalio 5 d. Prahajoje, Čekoslovakijoje.

Šeštajame dešimtmetyje dirbo chemijos laboratorijoje asistentu, studijavo technikos universitete (1955–1957), tarnavo kariuomenėje, galiausiai įsidarbino Prahos „ABC“ teatre scenos darbininku. Ėmė rašyti pjeses ir straipsnius žurnalams, užmezgė glaudžius santykius su Prahos teatru „Divadlo Na zábradlí“. Sovietams užgniaužus li-

beralizacijos siekusį Prahos pavasarį (1968), Havelo rašiniai buvo uždrausti, o jis pats 1974 m. išsiųstas dirbti fizinio darbo alaus darykloje. Kartu su kitais įsteigė „Chartijos 77“ žmogaus teisių grupę (1977) ir Komitetą nekaltai persekiojamiems ginti (1978). 1979 m. buvo įkalinamas už ardomąją veiklą, 1983 m. dėl ligos paleistas. Devintajame dešimtmetyje toliau skelbė savo kūrybą užsienyje ir „samizdato“ (pogrindiniuose) leidiniuose tėvynėje. 1989 m. tapo

vienu iš opozicinio Piliesių forumo steigėjų ir tais pačiais metais, Aksominei revoliucijai nuvertus komunistinį režimą, buvo išrinktas Čekoslovakijos prezidentu. 1990 m. perrinktas, tačiau 1992 m. atsistatydino. Šaliai suskilus į suverenias Čekijos ir Slovakijos valstybes, Havelas tapo Čekijos prezidentu ir ėjo šias pareigas dvi kadencijas (1993–2003). Pelnė daug apdovanojimų.

Mirė 2011 m. gruodžio 18 d. Gradečke. ●

šu“, iš jo atėmė pasą, o kūrinį uždraudė. Vėliau jam keletą kartų siūlė emigruoti iš šalies, bet Havelas nusprendė verčiau likti krislu valdžios akyje, taręs, kad „išvykti – ne išeitis iš šios žmogiškos situacijos“.

1977 m. dramaturgas, palaikomas šimtų Čekijos inteligentų, padėjo sudaryti „Chartiją 77“ – svarbų žmogaus teisių dokumentą. Esė „Moc bezmocných“ („Bejėgių jėga“, 1978) Havelas apkaltino režimą, kuriantį pagedusios moralės asmenų visuomenę, o kitais metais buvo nuteistas ketverius su puse metų kalėti. Tačiau jo pjesės sulaukė sėkmės užsienyje, jis gavo gausybę premijų, jį gynė tokie asmenys, kaip dramaturgas Tomas Stoppardas (irgi čekų kilmės). Ignoruoti Havelą, tapusį vienu garsiausių pasaulyje politinių kalinių, tapo sudėtinga. 1989 m. opozicinis Piliečių forumas, prie kurio įkūrimo prisidėjo ir Havelas, pagaliau išstūmė komunistus iš vyriausybės, o gruodį naujasis Čekoslovakijos parlamentas Havelą išrinko prezidentu. Tai buvo neįtikėtinas posūkis.

1990 m. sausio 1 d. Havelas per radiją kreipėsi į tautą. Jo kalba daug kuo stebino. Jis nedžiūgavo, veikiau tai buvo apmąstymas, kaip moraliai bankrutavęs režimas vertė žmones prisidėti prie daromo blogio. Havelas kalbėjo apie sistemą, kuri naikino vertybes ir žmogiškus jausmus, skleidė cinizmą ir bejėgiškumą. Tai buvo nepaprastai įtaigus ir meistriskai sukurtas pranešimas, lengvai pritaikomas visiems šio pasaulio autoritariniams režimams.

V.Havelo kalba

Mes gyvename užterštos moralės aplinkoje. Mes moraliai sergame, nes įpratome sakyti ne tai, ką galvojame. Mes išmokome niekuo netikėti, ignoruoti vienas kitą, rūpintis tik savimi. Tokios sąvokos, kaip meilė, draugystė, užuojauta, kuklumas ar atlaidumas, neteko svarbos, daugeliui iš mūsų jos bereiškia psichologines ypatybes arba tapo panašios į iš senovės laikų atklydusius sveikinimus, šiek tiek juokingus kompiuterių ir erdvėlaivių eroje. Tik nedaugelis iš mūsų galėjo garsiai pareikšti, kad valdžia neturi būti visagalė ir kad specialūs ūkiai, tik jai gaminantys ekologiškai švarius, aukščiausios kokybės maisto produktus, savo produkciją turėtų siųsti mokykloms, vaikų namams ir ligoninėms, jeigu jau mūsų žemės ūkis nepajėgus aprūpinti ja visų. Buvęs režimas, apsiginklavęs arogantiška ir nepakančia ideologija, vertino žmogų kaip gamybinę jėgą, o gamtą – kaip gamybos įrankį. Šitaip buvo suduotas smūgis pačiai jų esmei ir tarpusavio ryšiui. Talentingi ir nepriklausomi žmonės, sumaniai dirbantys savo šalyje, buvo prilyginti veržlėms ir varžtams, jie buvo paversti detalėmis kažkokios milžiniškos, triukšmingos ir šlykščios mašinos, kurios tikroji prasmė niekam nežinoma. Mašina, kuri gali tik viena: lėtai, tačiau neišvengiamai sudilinti save pačią ir savo veržles bei varžtus.

Kalbėdamas apie užterštą moralinę aplinką, kalbu ne tik apie ponus, kurie valgo ekologiškai užaugintas daržoves ir nesidairo pro savo lėktuvo langus. Kalbu apie mus visus. Mes įpratome prie totalitarinės sistemos, priėmėme ją

kaip nekintamą, ir taip padėjome pratęsti jos gyvavimą. Kitaip tariant, mes visi – nors, savaime suprantama, skirtingai – esame atsakingi už tai, kad totalitarinė mašina veiktų; nė vienas iš mūsų nėra vien tik jos auka, mes visi ją kūrėme. Kodėl taip kalbu? Būtų labai neprotinga liūdnam pastarųjų keturiasdešimt metų palikimą priimti kaip kažką svetimą, paveldėtą iš kokio nors tolimo giminaičio. Priešingai, turime priimti šį palikimą kaip nuodėmę, kurią padarėme prieš save pačius. Jei manysime šitaip, suprasime, kad niekas kitas, tik mes patys galime kažką pakeisti. Negalime dėl visko kaltinti buvusių vadovų, ir ne tik todėl, kad tai būtų neteisinga, bet ir todėl, kad tai atbukintų pareigos, šiandien iškilusios kiekvienam iš mūsų, jausmą – pareigos veikti nepriklausomai, laisvai, racionaliai ir skubiai. Nepagaudinėkime savęs: geriausia pasaulyje vyriausybė, geriausias parlamentas ir geriausias prezidentas mažai ką gali pasiekti vieni. Lygiai taip pat klaidinga būtų tikėtis iš jų kokio nors universalaus vaisto. Laisvė ir demokratija tai kiekvieno iš mūsų dalyvavimas, taigi, ir atsakomybė.

Jei mes tai suprasime, visos grėsmės, teku-

sios naujajai čekoslovakų demokratijai kaip palikimas, atrodys nebe tokios baisios. Jei mes tai suprasime, viltis sugrįš į mūsų širdis.

<...> Baigdamas noriu pasakyti, kad ketinu būti prezidentu, kuris mažiau kalbės ir daugiau dirbs. Prezidentu, kuris ne vien dairysis pro savo lėktuvo langus, bet, visų pirma ir svarbiausia, visada bus tarp bendrapiliečių ir įdėmiai jų klausysis.

Jūs galite manęs paklausti, apie kokią respubliką svajoju. Leiskite atsakyti: aš svajoju apie nepriklausomą, laisvą ir demokratišką respubliką, apie ekonomiškai klestinčią, tačiau socialiai teisingą respubliką, trumpai tariant, apie humanišką respubliką, kuri tarnauja žmogui ir todėl viliasi, kad žmogus savo ruožtu taip pat jai tarnaus. Apie respubliką, kurioje gyvens visapusiškai išsilavinę žmonės, antraip neišsprėsime jokių mus kamuojančių problemų nei žmogiškųjų, nei ekonominių, nei ekologinių, nei socialinių ar politinių.

Iškiliausias iš mano pirmtakų savo pirmąją kalbą pradėjo didžiojo čekų pedagogo Komenskio citata. O man leiskite užbaigti savo pirmąją kalbą tos pačios citatos parafraze: žmonės, jūsų vyriausybė sugrįžo! ■

APIE AUTORIŲ IR KNYGĄ

„Kalbos, pakeitusios pasaulį“ – tai reikšmingiausių kada nors pasakytų kalbų rinkinys. Leidinio sudarytojas ir įvadinio žodžio autorius Simonas Sebagas Montefiore (g. 1965) – britų rašytojas, istorikas, Karališkosios literatūros draugijos narys, 2009 m. Vilniaus knygų mugės svečias, kurio knygos išverstos į daugiau nei 35 kalbas. Lietuviškai išleistos „Stalino jaunystė“ (2009), „Stalinas: Raudonojo caro dvaras“ (2011), „Jeruzalė: miesto biografija“ (2013).

„Kalbos, pakeitusios pasaulį“ – S.S.Montefiore's surinktos žymiausių politikų, visuomenės veikėjų, valstybių vadovų, karalių, imperatorių, popiežių ir prezidentų kalbos, vienu ar kitu laikotarpiu turėjusios didelį poveikį istorijos eigai. Viena svarbiausių knygos vertybių – joje pateikiamas istorinis kontekstas: aplinkybės, kuriomis kalbos buvo pasakytos, ir trumpos oratorių biografijos. Kalbos parinktos kontrastingai: dauguma jų skatino demokratiškus jėgų įsigalėjimą, klojo bendrakultūrinių humanitarinių vertybių pamatus. Tačiau esama ir visomis prasmėmis „tamsių“ kalbų, temdžiusių pasaulio horizontą; šios liūdnuos pėdsakus palikusiu politikų veikėjų kalbos gali tapti pamokomis ateičiai.

Talentingi oratoriai sugebėjo universalias žmogiškąsias vertybes įvilkti į patrauklų rūbą. Tarp jų – W.Churchillis, M.L.Kingas, N.Mandela, Ch.de Gaulle'is, A.Lincolnas, Jonas Paulius II, I.Gandhi, V.Havelas. Nors visus šiuos lyderius skiria laikas bei aplinkybės, kuriomis kalbos buvo pasakytos, tačiau visus juos vienija gebėjimas suburti žmones, įkvėpti jiems ryžto, pasitikėjimo ir tikėjimo. Tai istoriniai dokumentai, galintys būti patriotizmo, drąsos, sveiko proto, o kartais – ir aklos neapykantos ar karo kurstymo pavyzdžiais. ●

SVEIKATINGUMAS**Kretinga vilios sveikata besirūpinančius
poilsiautojus**

Šią vasarą Kretingos rajone, Žibininkuose, atsidarys unikalus turistinis objektas – Atostogų parkas, teikiantis sveikatinimo paslaugas ištisus metus ir padėsiantis spręsti pajūrio sezoniškumo problemą.

Vaiva Sapetkaitė

Vakarų Lietuva (Klaipėdos, Palangos, Kretingos, Plungės, Šilalės savivaldybės) pasižymi išskirtiniais gamtos turtais, kurių potencialas šiuo metu kol kas iki galo nėra išnaudojamas. Tai pasikeis, kai antroje šios vasaros pusėje bus atidarytas sveikatingumo ir SPA kompleksas, išnaudosiantis žemės gelmėse slypinčių sveikatos šaltinių – geoterminio ir mineralinio vandens bei vienus didžiausių pasaulyje turimus sapropelio (dumblingų nuosėdų ar nuogulų, susidariusių gėlių, stovinčių vandens telkinių dugne, – gydomojo purvo) išteklius.

Kadangi šis objektas bus nepavaldu metų laikams ir veiks tiek šiltuoju, tiek šaltuoju metu, tikimasi, kad tai stipriai prisidės sprendžiant šiai šalies daliai būdingą sezoniškumo problemą.

**Atliekami projekto
baigiamieji darbai**

Šešių hektarų plote bus įrengtos šešios skirtingų stilių pirtys, šalto vandens baseinai atšaiavinanti po pirties, 25 metrų plaukimo baseinai (vienas sportinėms varžyboms rengti viduje, kitas mėgėjiškam plaukiojimui po atviru dangumi), dvi „darbinės“ erdvės, skirtos mokytis plaukti, trys sukurinės masažinės vonios, vaikų „varlinukas“, treniruokliai. Taip pat bus įrengta geoterminio vandens vonia, kuria besinaudojantieji bus prižiūrimi gydytojo, teikiamos masažų, įvairių SPA bei kosmetinių grožio procedūrų paslaugos. Tiesa, geoterminis vanduo bus naudojamas ne visuose, o tik dalyje baseinų.

„Iš žemės gelmių išgaunamas vanduo turi naudingų savybių, kurių neturi paprastas vanduo, ir mes sieksime tai išnaudoti“, – sako Atostogų parko direktorius Ričardas Jovaiša.

Pasak Atostogų parko rinkodaros sistemų patarėjo Raimundo Vaitiekūno, šiuo metu jau atliekami vidaus apipavidalinimo darbai. Maždaug po mėnesio bus sutvarkyta aplinka (baigti sudėti langai, suklotos trinkelės ir kt.), o po dviejų mėnesių atlikti ir paskutiniai išorės apipavidalinimo darbai.

Baigus įrengti šį parką, jis vienu metu galės priimti 600 poilsiautojų vasarą ir 400 –

„Bilieto kaina, palyginti su Druskininkų ar Vilniaus vandens parkais, turėtų būti maždaug trečdaliu mažesnė“, – papildo R. Vaitiekūnas.

Vis dėlto esama ir tam tikro nerimo: jeigu nebus išspręsti visai Lietuvai aktualūs klausimai, tokie kaip vizų išdavimas, sienos perėjimo ar paslaugų sertifikavimo problemos, tai gali kliudyti pritraukti užsienio svečių.

**Orientacija į besirūpinančiuosius
sveikata**

„Tirdami geoterminį vandenį išsiaiškinome, kad jis sureguliuoja kraujospūdį, tai yra jį mažina, taip pat keičiasi – normalizuojasi – širdies susitraukimų dažnis, ir šie efektai išlieka pakankamai ilgą laiką. Taip pat pastebėjome, kad geoterminis vanduo labai tinka sergantiesiems odos ligomis, be to, gerina nuotaiką – tai parbrėžė didžioji dalis tyrime dalyvavusių

apklaustųjų“, – vardija tyrimą „Geoterminio vandens poveikis žmogaus fiziologiniams parametrams“ atlikęs Klaipėdos universiteto (KU) Sveikatos mokslų fakulteto lektorius gydytojas Andrius Stasiulis.

Jis taip pat teigia, kad tai, jog Lietuvoje geoterminis vanduo yra kur kas aukštesnės temperatūros nei kaimyninėse Lenkijoje ar Rusijoje, rodo, kad jis išgaunamas iš gilesnių žemės klodų ir pasižymi kitokia sveikatai naudingų medžiagų koncentracija. Nors pati temperatūra nėra sprendžiamasis veiksnys.

„Kuo giliau, tuo vanduo karštesnis, o mi-

ASIMENINIO ARCHYVO NUOTRA.

„Atostogų parko“ direktorius R. Jovaiša: „Pabaigus šį parką, jis vienu metu galės priimti 600 poilsiautojų vasaros metu ir 400 – žiemos.“

žiema, kada nebus galima naudotis lauke įrengtais baseiniais. Nors, pasak R. Jovaišos, orientuojamasi ne tik į užsienio (ir Rusijos, ir Europos šalių), bet ir į vietinius klientus, tačiau prognozuojama, kad užsienio svečių bus sulaukiama daugiau – jie turėtų sudaryti apie 80 proc. visų Atostogų parko poilsiautojų.

Lankytojus turėtų džiuginti ir kainos. „Jos bus nedidelės, nes mūsų energijos ištekliai tai leidžia. Nebūsime prisijungę prie miesto tinklų – vanduo, katilinė, valymo įrenginiai yra nuosavi, todėl sąnaudos bus daug mažesnės“, – tikisi R. Jovaiša.

neralinių medžiagų koncentracija didesnė“, – apibendrina R.Jovaiša.

O štai kitas šios žemės turtas – sapropelės bus panaudojamas vertingiems kosmetiniams produktams, kurių bus siūloma Atostogų parko klientams, gaminti. Beje, kosmetika bus gaminama ne tik iš jo, bet ir panaudojant gintarą, įvairias žoleles.

Taigi 20 mln. vertės projektas (maždaug pusę investicinių lėšų sudaro europiniai pinigai) yra orientuotas į klientus, norinčius pasirūpinti savo sveikata, – čia nebus kalnelių ar laipynių.

„Tokių dalykų yra ir Vilniaus, ir Druskininkų vandens parkuose, tad kam jiems sudaryti konkurenciją?“ – tokį pasirinkimą paaiškina R.Jovaiša, pridurdamas, kad kiekvienas kraštas turi savo stipriųjų pusių, kurias stengiasi išnaudoti, o jų krašte tai yra gamtiniai išteklių.

Nors geoterminis vanduo gali būti naudojamas įvairioms reikmėms, pavyzdžiui, šildymo, tačiau čia jis bus naudojamas tik sveikatinimo tikslams. „Jeigu geoterminis vanduo naudojamas šildymui, jis nebetinkamas sveikatinimui, nes įdedama priemaišų, kurios yra pavojingos sveikatai“, – paaiškina Atostogų parko direktorius.

Viena didžiausių investicijų Kretingoje per keliolika metų

Kodėl Atostogų parką nuspręsta įrengti Kretingos rajone, toliau nuo miesto, miške, o ne, tarkime, su sezoniškumo problema kovojančioje Palangoje? R.Vaitiekūnas paaiškina, kad būtent čia atrasta geranoriškiausia aplinka tokio verslo plėtrai. Jei toks objektas būtų statomas mieste ir reikėtų jungtis prie miesto vandens, nuotekų ar elektros sistemų, tektų stipriai didinti ir bilieto kainą, o tai keltų riziką tapti nerentabiliems.

Kita vertus, tokio objekto statyba toliau nuo miesto atitinka ir parko į sveikatinimą orientuotą filosofiją – juk ir pats miškas teikia naudos sveikatai, be to, greta esantys pėsčiųjų bei dviratinių takai skatina lankytojų fizinį aktyvumą. O ir pati Palanga visai netoli, tad visi norintieji nesunkiai galės pasinaudoti Atostogų parko paslaugomis.

Prie tokio pasirinkimo prisidėjo ir Kretingos suinteresuotumas pritraukti investicijų. Pasak Kretingos rajono mero Juozo Mažeikos, investicijos visada laukiamos, o ši rajono mastais yra tikrai didelė. Be to, džiugu, kad bus sukurta apie 70–80 naujų darbo vietų ir didžioji dalis darbuotojų bus samdoma iš šios

savivaldybės teritorijos. Visa tai neabejotinai papildys rajono biudžetą per įvairius mokesčius. Ne veltui Atostogų parkas bus didžiausias privatus investicinis projektas Kretingos rajone per pastaruosius keliolika metų.

J.Mažeikos teigimu, Kretinga ir taip jaučia poilsiautojų srautus nuo Palangos (ypač pablogėjus orams), tad kai bus šis objektas, jie turėtų dar sustiprėti. Juolab kad parkas veiks ištisus metus, taigi masins svečius dažniau į šį kraštą užsukti ir šaltuoju metų laiku.

Vieta palanki ir dar dėl to, kad šis kompleksas stovės greta ir taip daug turistų sulaukiančio HBH Juozo alaus bravoro (pramogų komplekso), galinčio vienu metu pasirūpinti bene 1,5 tūkst. svečių.

Tiesa, Atostogų parkas poilsiautojus turėjo priimti jau pernai, tačiau jo atidarymas buvo atidėtas. Kaip aiškina R.Vaitiekūnas, darbai užsitęsė ir dėl ankstesnės šalios žiemos, ir dėl sunkumų stengiantis gauti paskolą iš banko. „Be to, statinys yra unikalus. Buvo pasirinkta daug įdomių architektūrinių sprendimų, tad jo statyba buvo gana sudėtinga. Taip pat teko įgyvendinti ir nelengvus technologinius sprendimus, tadiskas lėčia ir ėjosi“, – paaiškina Atostogų parko atstovas.

Nors ilgą laiką Vakarų Lietuva jautėsi „nuskriausta“, nes pirmenybė teikta rytinei Lietuvos daliai, pastaraisiais metais padėtis pradėjo keistis: į ją pagaliau buvo atsisgręžta, plačiai atsukant investicijų sklendę.

„Anksčiau pajūris neturėjo daug didelių pramogų ar užimtumo projektų. Čia nebuvo patrauklu poilsiauti ištisus metus, tačiau tikiuosi, kad per keletą artimiausių metų bus sulaukta kur kas daugiau poilsiautojų“, – apibendrina J.Mažeika. ■

„Atostogų parko“ statybos juda į pabaigą – po dviejų mėnesių bus atlikti paskutiniai išorės apipavidalinimo darbai

KONTRABANDOS TOLERANCIJA YRA BUHALTERINĖS POLITIKOS PASEKMĖ

Politikai vengia atsakymo į klausimą, kodėl, šalies gyventojų nuolat mažėjant, viešasis sektorius toliau pučiasi, jo kokybė prastėja, o jam išlaikyti reikia vis daugiau mokesčių mokėtojų pinigų.

Dr. Algimantas Šindeikis

Remiantis Laisvosios rinkos instituto atliktų apklausų duomenimis, net 60 proc. gyventojų pateisina visų kontrabandinių prekių vartojimą. Nelegali akcizinių prekių rinka Lietuvoje „verta“ per 1 mlrd. Lt nesumokėtų mokesčių. Alkoholio rinkos šešėlis sudaro 27 proc., cigarečių – 28 proc., o degalų – 18 proc.

Viena pagrindinių tokio šešėlio dydžio priežasčių yra milžiniški skirtumai tarp akcizinių prekių kainų Lietuvoje ir kaimyninėse Rytų valstybėse Baltarusijoje ir Rusijoje. Nepaisant tokio šešėlinės ekonomikos masto, pastarosiomis savaitėmis aptarinėjamos galimybės akcizus dar labiau padidinti. Tokia būtinybė grindžiama Vyriausybės noru kompensuoti sumažintas pensijas.

Iš kur kyla tokia Lietuvos vartotojų anti-kultūra? Kas atsakingas už tokį vartotojų polinkį į sukčiavimą, pataikavimą kontrabandininkams? Ar čia kaltas tik dalies šalies piliečių skurdas? Žinoma, galima ir vėl viską nurašyti sovietmečiui, kuris pilietį ir valstybę padarė priešais, nes piliečių niekas nevadino piliečiais, o mokesčių mokėtojų – mokesčių mokėtojais, išlaikančiais savo valstybę. Piliečiai tada buvo tik patrankų mėsa, be jokios savarankiškos savivokos ar nuomonės. Bet kodėl praėjus 24 nepriklausomos Lietuvos valstybės gyvavimo metams mes negalime išsivaduoti iš sovietinio mąstymo būdo?

Ar Lietuvoje galėtų susiformuoti tokia vartotojų elgesio kultūra, kai žmogus pirkdamas legalius degalus, cigaretes, alkoholinius gėrimus jaustų, kad jis prisideda prie savo valstybės klestėjimo, jos viešojo sektoriaus išlaikymo? O kontrabandą vartojantys asmenys būtų laikomi ne „kietais“ ir „apsukriais“ vyrukais, o visuomenės priešais ir sukčiais? Gal ir galėtų, bet tam reikės nemažai lako. Tam būtina, kad ir Lietuvos valstybė, jos politikai bei valdininkai pakeistų savo elgesio kultūrą ir nežiūrėtų į mokesčių mokėtojus taip pat kaip sovietmečiu, t.y. kaip į patrankų mėsa.

Toks požiūris į mokesčių mokėtojus, kuris politikams buvo būdingas nuo pat Lietuvos valstybės nepriklausomybės atkūrimo pradžios, vyravo visus 24-erius II Lietuvos Respublikos gyvavimo metus ir dėsningai atvedė prie mokesčių mokėtojų ir valstybės supriešinimo. Brutalų elgesį su mokesčių mokėtojais apvainikavo Andriaus Kubiliaus Vyriausybė ir jos finansų ministrė Ingrida Šimonytė. Sunkmetis buvo įveiktas ne politikams demonstruojant gebėjimus suderinti šalies vie-

šojo sektoriaus poreikius su mokesčių mokėtojų pajėgumais, o tiesiog per naktį įvedant didesnius mokesčius.

Privataus sektoriaus darbuotojų atlyginimai susitraukė dešimtimis procentų, o viešojo sektoriaus – tik keliais procentais. Apie joki viešojo ir privataus sektoriaus solidarumą nebuvo net šnekama. Viešasis sektorius buvo paskelbtas ypatinga biurokratų zona ir paliktas toliau daugintis. Po naktinės mokesčių reformos, sulaukus kitų biudžetinių metų, finansų strategai pasiūlė dar dviem procentais padidinti pridėtinės vertės mokestį, motyvuojant tuo, kas šį mokestį tiesiog lengviausia surinkti. Tada Lietuvos pramonininkų vadovas Robertas Dargis juokais pasiūlė padidinti PVM iki 30 proc., kad pagaliau visiems viešajame sektoriuje pinigų užtektų. Taip buvo pademonstruotas buhalterinės politikos absurdiškumas.

Kas yra tas brutalumas, kuris griaua mokesčių mokėtojo autoritetą? 2008 m. įvesti naktiniai mokesčiai buvo „laikini“. Ty. sunkmečiui pasibaigus jie turėjo būti sumažinti. Ar šiandien augant Lietuvos eksportui ir prisidėjus bendram ekonominiam pakilimui kas nors prisimena apie šių mokesčių laikinumą? Priešingai, vėl siūloma įvesti naujus mokesčius, kuriais būtų galima pamaitinti viešojo

A. Butkevičiaus Vyriausybė apskritai pamiršo ir nebeturi jokių ambicijų reformuoti, padaryti efektyvesnį viešąjį sektorių.

sektoriaus Minotaurą ir finansuoti įvairius populistinius projektus, visiškai kompensuoti per krizę sumažintas išmokas.

Per antrus Algirdo Butkevičiaus Vyriausybės veiklos metus pradeda ryškėti šios Vyriausybės portretas. Viena vertus, pagirtinas premjero ir jo komandos solidumas ir atsargesnis elgesys su menkai išdiskutuotais sprendimais, kurie akimirksniu gali pakeisti verslo sąlygas ar vartotojų pasitikėjimą valstybės ateitimi, priešingas A. Kubiliaus Vyriausybės elgesiui. A. Butkevičiaus Vyriausybė protingai susilaikė nuo savo rinkimų pažado – progresinių mokesčių įvedimo. Nes suprato, kad šis mokestis ne tik sustabdys investicijas, bet ir dar labiau paskatins iš šalies bėgti vidurinio sluoksnio atstovus.

Kita vertus, A. Butkevičiaus Vyriausybė apskritai pamiršo ir nebeturi jokių ambicijų reformuoti, padaryti efektyvesnį viešąjį sektorių. Apie rimtas struktūrines reformas, kurios turėtų efektyvinti ir modeliuoti valstybės atei-

tį kelis dešimtmečius į priekį, nebešnekama, nors gerai žinoma, kad šaliai po kelių dešimtmečių teks taikytis su iki 2,5 mln. sumažėjusiu gyventojų skaičiumi, iš kurių didžioji dalis bus pensininkai ir kitokių socialinių išmokų gavėjai. Visos A. Kubiliaus iniciatyva sukurtos pažangios Lietuvos strategijos, tokios kaip „Lietuva 2030“, padėtos į gilius stalčius.

Suvokdami tokią politinę bejėgystę, matydami prastėjantį, bet nuolat brangstantį viešąjį sektorių, mokesčių mokėtojai į naujus mokesčius žiūri ne kaip į būtinybę prisidėti prie viešojo gėrio kūrimo, o kaip į didesnės dalies savo uždarbčio atidavimą į beviltišką viešąjį sektorių, kuris nei tobulėja, nei tinkamai tarnauja jo finansuotojams. Taip suformuojama politikos antikultūra, kurioje politikai nemato reikalo tobulinti, efektyvinti viešąjį sektorių ir veikia buhalteriniu principu: eilinį kartą tiesiog suskaičiuoja, kiek trūksta pinigų šalies biudžete, ir įveda naujus mokesčius, kurie turėtų užpildyti šią niekada neužsitraukiančią skylę.

Įvairūs viešojo sektoriaus kompensavimai tampa didele šalies liga ir nesusipratimu, neleidžiančiu adekvačiai reaguoti į biudžeto pajamų pokyčius, susidūrus su naujomis ekonominėmis aplinkybėmis, ir judėti į priekį priimančiam racionalius sprendimus. Absoliuti dau-

guma šalies politikų bei didelis choras politikų ir apžvalgininkų taip ir nesugeba iki galo perskaityti Konstitucinio Teismo nutarimų. Taip, užuot įsigilinus, ką tikrai pasakė Konstitucinis Teismas, atsiranda įvairių interpretacijų ir net populistinių sapalionių.

Konstitucinis Teismas nusprendžia, kad A. Kubiliaus Vyriausybė neteisėtai panaikino anksčiau nustatytas proporcijas tarp skirtingos kvalifikacijos valstybės tarnautojų, teisėjų, o politikų ir politologų choras gieda apie tai, ko Konstitucinis Teismas niekada nereikalavo, – apskritai atkurti sunkmečiu sumažintus valstybės tarnautojų ir teisėjų atlyginimus. Konstitucinis Teismas pasako, kad reikia esant galimybėms protingu mastu, atitinkančiu valstybės galimybes, kompensuoti pensijų ar atlyginimų sumažinimą, o politikai ir politologai sako, kad tai reikia daryti nedelsiant ir visiškai.

Kita vertus, ir pats Konstitucinis Teismas atlieka tik dalį savo darbo, nes apskritai nesirūpina, kad jo nutarimų esmė būtų tinkamai iškomunikauta tokia, kokia ji yra, o ne tokia, kokią ją nori matyti politikai ar nutarimo teksto nesugebantys perskaityti politologai. ■

Lietuvos nacionalinis
operos ir baletų
teatras

Geriausi pasaulio orkestrai
Lietuvos nacionaliniame operos ir baletų teatre

WDR

Sinfonieorchester

2014 m.

KOVO 31 d., pirmadienį, 19 val.

Kelno Vakarų Vokietijos radijo simfoninio orkestro

West Deutsche Rundfunk Sinfonieorchester Köln

K O N C E R T A S

Dirigentas JUKKA PEKKA SARASTE. Solistė ANNA VINNITSKAJA (fortepijonas)

Programoje

S. RACHMANINOVAS. Rapsodija Paganini tema fortepojonui ir orkestrui
J. BRAHMSAS. Simfonija Nr.2, D-dur

Bilietų kainos: 80, 90, 100, 110, 350 Lt

KONCERTO GENERALINIS RĖMĖJAS

Danske Bank

TEATRO GENERALINIAI RĖMĖJAI

BOSCA

LOTOS

TEATRO RĖMĖJAI

LIETUVOS
rytas

veidas

MOTERIS

Moller Auto Vilnius

Gemma
Fizioterapijos, medicinos ir
reabilitacijos centras

LAWIN

ovc
Consulting

Baletu
trupe
remia
Raminta
Kuprevičienė

Brainol

Maisto papildas

Svarbu įvairi ir subalansuota mityba
bei sveikas gyvenimo būdas

*Sėkmingas ginklas
protų kovose!*

Vitaminų, mineralų ir amino rūgščių kompleksas